

**SURİYE HABERLERİNİN
TÜRKİYE BASININDA ÇERÇEVELENİŞİ**

Fatih ERKEN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2015

**SURİYE HABERLERİNİN
TÜRKİYE BASININDA ÇERÇEVELENİŞİ**

Fatih ERKEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nejdet ATABEK

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2015

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Fatih ERKEN'in "Suriye Haberlerinin Türk Basınında Çerçevesi" başlıklı tezi 22 Haziran 2015 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Nejdet ATABEK

Üye : Yrd.Doç.Dr.İbrahim Sena ARVAS

Üye : Yrd.Doç.Dr.F.Seçil BANAR

İmza

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü

SURİYE HABERLERİNİN TÜRKİYE BASININDA ÇERÇEVELENİŞİ

Fatih ERKEN

Basın Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2015

Danışman: Prof. Dr. Nejdett ATABEK

Haber çerçeveleri, bireysel çerçeveleri etkileyen oluşturan ilk basamak olarak görülmektedir. Yapılan araştırmalarda savaşın, çatışmaların ve toplumsal olayların basına yansıdığı dönemlerde, haber çerçevelerinin daha belirgin hale gelebildiği görülmüştür. Haberlerde kullanılan gizli yaftalar, saklı göndermeler, neden sonuç muhakemesi sağlayıcıları gibi unsurlar, bireysel çerçeveleri aynı yönde etkileyebilmektedir. Yakın tarihin en büyük toplumsal olaylarından biri olan Suriye İç Savaşı, Türkiye gündemini yoğun şekilde belirlemiş, aynı paralelde tartışmalar yaratmıştır. Bu dönemde Türkiye basınındaki haber çerçevelerini ve gazetelerin genel yayın politikalarına göre belirlediği çizgiyi araştırmak, okuyucu çerçevelerine etkinin öngörülebilmesi açısından önemlidir. Bu çalışma, Suriye haberlerinin belirlenen tarih dönemlerinde Türkiye basınında nasıl çerçevelendiğini incelemeye yöneliktir. Bu kapsamda Türkiye’de yayımlanan Hürriyet, Sözcü ve Zaman gazeteleri içerik ve çerçeveleme analizi ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Haber çerçeveleri, medya çerçeveleri, bilişsel yönlendirme, Suriye iç savaşı.

Abstract

FRAMING OF THE SYRIA NEWS IN TURKISH NEWSPAPERS

Department of Journalism

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, June 2015

Adviser: Prof. Dr. Nejdett Atabek

News frames is regarded as constituting the first step affects the individual frames. According to the studies, news reflected in the press during periods of war, conflict and social events are seen to be becoming more pronounced. Hidden label used in the news, sending reserves, why factors such as the results of reasoning providers, individual frames can affect in the same direction. Nearby, one of history's greatest social events Syrian civil war, has set the agenda in Turkey intensively, has created controversy in parallel. During this period, according to the research lines defined within the framework of the general editorial policy of the Turkish newspaper in the news is important to predict the effect on the reader frame. In this study, news of Syria is to examine how it is framed in the specified time period in the Turkish press. In this context, Hürriyet, Sözcü and Zaman newspapers were evaluated by content analysis and framing analysis.

Keywords: News framing, media framing, cognitive orientation, the Syrian civil war .

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu, çalışmamın hazırlık veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada, yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Fatih Erken

Özgeçmiş

Fatih ERKEN

Basın Yayın Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans	2010	Doğu Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi (İLF), Gazetecilik Bölümü
Lise	2004	Samsun Namık Kemal Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum yer/yılı: 16.12.1986/ Samsun Cinsiyeti: Erkek Yabancı Dil: İngilizce

İçindekiler

	Sayfa
Jüri ve enstitü onay sayfası	ii
Öz	iii
Abstract	iv
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi	v
Özgeçmiş	vi
Tablolar Listesi	xi
1. Giriş	1
1.1. Problem	3
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	6
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar	8
2. Alanyazın	10
2.1. İletişim ve Medya Kavramı	10
2.2. Medya ve Toplum	13
2.3. Medya ve Kamuoyu	16
2.4. Medya ve Siyaset	18
2.5. Haber ve Haberleşme Kavramı	21
2.5.1. Haber kavramı	22
2.5.2. Haber ve medya içeriğinin oluşumu	24
2.5.3. İnternet ve yeni medya haberciliği	28
3. Haber Çerçeveleme	32
3.1. Bir Etki Modeli Olarak Çerçeveleme	32
3.2. Haber Çerçeveleme	33
3.3. Çerçeveleme İle ilgili Paradigmatik Tartışmalar	39

3.4. İkinci Aşama Gündem Belirleme Olarak Çerçeveleme	42
3.5. Çerçeveleme İşleyişi ve Yapılan Örnek Çalışmalar	48
3.6. Çerçeveleme Düzeyleri	54
4. Suriye İç Savaşı Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçevesi ve Araştırma Yöntemi	58
4.1. Evren ve Örneklem	63
4.2. Verilerin Toplanması ve Analizi	66
5. Bulgular ve Yorum	68
5.1. Suriye Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçevesine Etki Eden Unsurlara İlişkin Bulgular	68
5.1.1. Haber menşelerinin gazetelere göre dağılımı	69
5.1.2. Haber kaynaklarının gazetelere göre dağılımı	71
5.1.3. Başlık tonlarının gazetelere göre dağılımı.....	74
5.1.4. Görsel unsurlara ilişkin bulgular	76
5.1.5. Olaya ilişkin tanımlamalar	78
5.1.6. Olayın failine ilişkin tanımlar: Suriye yönetimi karşıtlarına ilişkin tanımlamalar	81
5.1.7. Olayın failine ilişkin tanımlar: Suriye yönetimine ilişkin tanımlamalar	83
5.1.8. Haber başlıklarına ilişkin bulgular.....	85
5.1.9. Suriye devlet başkanı adının haberlerdeki yazılışına ilişkin bulgular.....	87
5.1.10. Suriye haberlerinin Türkiye basınında yer almasına ilişkin bulgular.....	91
5.2. Özet, Tartışma ve Öneriler.....	98
5.2.1. Özet.....	98
5.2.2. Tartışma	101

5.2.3. Öneriler	103
Ek.....	104
Kaynakça	111

Tablolar Listesi

Tablo 1. Çerçeveleme araştırma tipolojisi.....	55
Tablo 2. Belirlenen tarih periyodunda analiz edilen toplam haber sayısı	65
Tablo 3. Gazetelere göre toplam metin dağılımı	65
Tablo 4. Kodlayıcılar arası uyum hesaplaması	66
Tablo 5. Çalışma kapsamında incelenen gazetelere göre haber menşei dağılımı	70
Tablo 6. Haber kaynağına ilişkin bulgular.....	73
Tablo 7. Haber Başlıklarının Tonu.....	75
Tablo 8. Haber görsellerinin gazetelere göre dağılımı	77
Tablo 9. Olaya ilişkin tanımlamalar	80
Tablo 10. Faile ilişkin tanımlamalar: Suriye yönetimi karşıtlarına ilişkin bulgular.....	82
Tablo 11. Faile ilişkin tanımlamalar: Suriye yönetimine ilişkin tanımlamalar	85
Tablo 12. Gazetelere göre objektif/sübjektif başlıkların dağılımı	87
Tablo 13. Suriye devlet başkanı adının “Esed” olarak kullanıldığı haberlerin gazetelere göre dağılımı	88
Tablo 14. Suriye devlet başkanı adının “Esad” olarak kullanıldığı haberlerin gazetelere göre dağılımı.....	90
Tablo 15. Zaman gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi	92
Tablo 16. Hürriyet gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi	93
Tablo 17. Sözcü gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi	96

1. Giriş

Türkiye tarihi boyunca jeopolitik konumu itibarı ile hem çevresinde hem de kendi içinde birçok çatışma ve toplumsal harekete temas eden bir ülke olmuştur. Komşu ülkelerle dostane ilişkiler kurulsa da uluslararası siyasi konjonktüre göre bu ilişkiler zaman zaman erozyona uğramış bazen de tamamen kopma noktasına gelmiştir. Türkiye'nin en uzun sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan olaylar da Türkiye'yi yakından etkilemiş, kamuoyunun ve medyanın ilgi odağı haline gelmiştir. Suriye'de 15 Mart 2011'de başlayan gösteriler zamanla ülke çapına yayılmıştır. Bu gösteriler ilk zamanlar Arap baharı olarak adlandırılan daha büyük bir protesto hareketinin devamı olarak görülmüştür. Olaylar; Suriye Baas Partisi'ne sadık askerler ve Beşşar Hafız el-Esed'i devirme mücadelesi veren karşıt grupların çatışmaları ile devam etmiştir. Zamanla olaylar bir protesto hareketinin dışına çıkmış ve silahlı çatışan gruplarının mücadelesi, Türkiye sınırına kadar uzanan bir alana yayılmıştır. Ocak 2015 itibarı ile Birleşmiş Milletler tahminine göre Suriye'de iç savaşın başlangıcından bu yana 191 bin kişi öldüğü belirtilmektedir. Suriye'de yaşanan olaylar sırasında Türkiye'de iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi, belirgin bir şekilde taraf tutmuş ve Beşşar Hafız el-Esed karşıtı gruplara verdiği desteği her defasında dile getirmiştir. Suriye'de yaşananlar, uluslararası bir bloklaşmanın da olduğunu görünür kılmıştır. Nitekim Türkiye; ABD, Avrupa Birliği, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler ile birlikte Beşşar Hafız el-Esed karşıtı duruş sergilerken; İran, Çin ve Rusya ise Suriye mevcut yönetimine destek vermişlerdir. Suriye'de cereyan eden olayların tanımlaması yapılırken basında olaylara ilişkin hiçbir zaman net bir ağız birliği olmadığı görülmüştür. Bu parçalı bakış açısının akabinde, Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıması olarak kabul edilebilecek üç önemli olay

yaşanmıştır. Bu olaylar şu şekilde sıralanabilir; 3 Ekim 2012 tarihinde Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı, 22 Haziran 2012'de Türkiye Uçağının Suriye Tarafından Düşürülmesi Olayı, 11 Mayıs 2013'te Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı. Savaşa bakış açısını hem siyasal hem de toplumsal olarak değişimlere uğrattığı kabul edilebilen bu olaylar, medyanın da olayları aktarış biçimlerindeki farklılıkları beraberinde getirmiştir.

Ülke içinde ve dışında toplumsal olaylar yaşandığı sırada siyasal partiler ya da hükümet mensupları medya aracılığı ile olaylara ilişkin kendi bakış açılarını kamuoyuna iletmeye çalışmışlardır. Okuyucu/izler kitle ise ülke dışındaki olayları büyük bir oranla medya aracılığı ile takip etmektedirler. Ancak daha derine inildiğinde, okuyucunun kısa vadede değil de uzun bir zaman aralığında olaylara, kavramlara bakış açısını oluşturan başlıca birimin de medya olduğu araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Bu uzun zaman aralığında bilişsel biçimlenme sürecini çok önemli bir ölçüde netleştiren olgunun haber veya medya çerçevelerinin olduğu araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda net bir şekilde görülmüştür. Suriye'de yaşanan olayların siyasal, ekonomik, kültürel ve dini boyutu, olaylara ilişkin iç savaş, devrim, kriz, isyan gibi birçok tanımlama yapılması sonucunu doğurmuştur. Tüm bu karmaşık durumun ortasında medyanın yaptığı problem tanımı, neden-sonuç yorumu, ahlâki değerlendirmesi ve/veya çözüm önerilerinin neler olduğunun saptanması bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Çünkü haber çerçevelerinin, okuyucu/izler kitlen üzerinde tüm bu muhakeme cihazlarını oluşturan başlıca etken oldukları ifade edilmektedir. Haber metinlerinde olayları sınırlandırma, genişletme, kavramların içini doldurma vb. gibi bir takım süreçlerin, okuyucu zihninde aynı yönde etkiler yapabileceği varsayımı haber çerçeveleme araştırmalarının iskeletini oluşturmaktadır.

Bu anlamda çalışmanın problemini Suriye haberlerine ilişkin haber çerçevelerinin neler olduğunun saptanması ve incelenmesi oluşturmaktadır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın problemi tanımlanacak; bu problem doğrultusunda çalışmanın amaç soruları, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımları ortaya konulacaktır. İkinci bölümde haber oluşum süreci, toplumsal bağlamı, siyaset medya ilişkisi gibi süreçler irdelenecektir. Üçüncü bölümde haber çerçeveleme kavramının etimolojisi, tarihsel kökeni, disiplinler arası ilişkisi ve tipolojisi tartışılacaktır. Dördüncü bölümde araştırmanın yöntemi, verilerin toplanması, evren ve örneklemin oluşturulma süreci ortaya konacaktır. Son olarak beşinci bölümde ise örneklem olarak alınan gazeteler üç önemli dönem üzerinden incelenip bulgular yorumlanacaktır.

1.1. Problem

Basında sunulan haberlerin okuyucu izler kitle üzerindeki etkisi günümüz iletişim bilimleri araştırmalarında defalarca ortaya konmuş ve etkililiği sınanmıştır. “Suskunluk sarmalı”, “gündem belirleme”, “sihirli mermi”, “yetiştirme-ekme” gibi iletişim bilimleri etki modellerinin günümüzdeki etkin takipçisi olarak “çerçeveleme” yaklaşımı oturtulmaya çalışılmaktadır. Türkiye’de çerçeveleme alanında literatür çok cılız ve son yıllarda yapılan araştırmaların dışında bu paradigmayı kapsamlı bir şekilde ortaya koyan çalışmalar görece yetersizdir. Çatışma ve seçim dönemlerinde yoğunluklu enformasyonu kitle iletişim araçları üzerinden alan izler kitle bu enformasyonun nasıl çerçevelendiğinin farkına varmadan bilişsel, davranışsal duygusal düzeylerde etkilenmektedir. Günümüzde cereyan eden *Suriye İç Savaşı* da çatışmanın ve çatışma haberlerinin yoğun bir şekilde basında yer

aldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu haberlerin sunumunun nasıl olduğu? Çatışmanın sorumlusunun kimler veya neler olduğu? Savaşın olası ekonomik sonuçları gibi bazı ahlaki değerlendirmeleri içine alan anlamlandırma kümelerinin saptanması, haber çerçevelerinin ortaya konulması bağlamında önem arz etmektedir. Ayrıca basın; çatışma ve savaş dönemlerinde toplumu bilgilendirme işlevinin yanı sıra okuyucuyu yönlendirme ve çatışmanın tarafları hakkında ahlaki değerlendirmede bulundurma gibi işlevlere de sahiptir. Medyanın iç politikada olduğu gibi dış politikada da kamunun bakış açısını etkileyebileceği kabul edilmektedir. Savaş anında medyanın duruşu, bakış açısı, medyanın savaşa siyasilerin perspektifinden bakıp bakmadığı, dahası savaşın sonlanması mı, yoksa devam mı etmesi gerektiği konusunda algı oluşturma bağlamında etkin rolü olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olarak kabul edilebilmektedir.

Yapılan çalışmalarda çeşitli şekillerde çerçevelenmiş haberlerin okuyucuların tutum ve düşüncelerine yüksek oranda etki ettiği görülmüştür örneğin; şiddet haberlerini okuyan bireylerde çatışma çerçevesi daha sık görülmektedir. Çatışma bakımından çerçevelenmiş bir habere maruz kalmak okuyucuda çatışma bağlantılı düşünceleri uyandırmaktadır. İnsani ilgi bakımından çerçevelenmiş bir habere maruz kalmak okuyucuda insani ilgi bağlantılı düşünceleri uyandırmaktadır. Devletin veya grup ve bireylerin bir probleme neden olmak veya çözmekle sorumlu tutulduğu bir haber çerçevesi okuyucunun sorumluluğu buna göre atfettiği düşünceleri uyandırmaktadır. Ekonomik sonuçlar bakımından çerçevelenmiş bir habere maruz kalmak okuyucuda ekonomik sonuçlara ilişkin düşünceler uyandırmaktadır¹. *“Türkiye*

¹ Özarslan'ın (2007) doktora tezinin deney sonuçları ve hipotezleri, Nelson ve arkadaşlarının (1997 a: 575) yaptığı çalışmada bu yönde bulgular elde edilmiştir.

basını Suriye İç Savaşı yaşanırken hangi haber çerçeveleri kullanılmıştır?” sorusu da bu çalışmanın problemini ifade etmektedir.

1.2.Amaç

Türkiye basınında Suriye iç savaşı ile ilgili haberlerin çerçevesi okuyucuların aynı paralelde düşünceler uyandıracakı öngörüsü ile bu haberlerdeki çerçeveleri tespit etmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda; Türkiye’de ulusal yayın yapan Hürriyet, Sözcü ve Zaman gazetelerinin 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012 (Akçakale’ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı), 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012 (Türkiye Uçağının Düşürülmesi Olayı), 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 (Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı) tarih dönemlerinde yayınlanan haberlere ilişkin şu alt sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevesine etki eden unsurlara yönelik alt sorular;
 - a. Suriye iç savaşı haber menşeleri nelerdir?
 - b. Haberlere kimler kaynaklık etmiştir?
 - c. Başlıkların yanlışlığı nasıldır?
 - d. Suriye İç savaşına ilişkin faillere ilişkin hangi tanımlamalar yapılmıştır?
 - e. Gazetelerin Suriye’de yaşanan “olaya” ilişkin tanımlamaları nelerdir?
 - f. Suriye haberlerinde kullanılan görsel içeriği nelerdir?
 - g. Suriye devlet başkanının adı yazılırken tercihler ne yönde olmuştur (Esad/Esed)?

2) Suriye haberlerinin Türkiye basınında ne şekilde çerçevelendiğine ilişkin alt sorular şu şekildedir;

- a. Savaşın Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde savaşa ilişkin çerçevelerde farklılaşmalar var mıdır?
- b. Suriye haberleri çerçeveleri hangi örnek olay periyodunda nasıl sunulmuştur?
- c. Savaşın sorumlusu olarak ne/kim gösterilmiştir?
- d. Suriye haberleri gazetelerin yayın politikasına göre haberleri çerçevelemede nasıl ayrışmışlardır.

1.3. Önem

Çalışma; savaş ve çatışma dönemlerinde sunulan haberlerin nasıl çerçevelendiğini, dolayısıyla haber yanlılığının nasıl oluştuğunu, dönemsel olarak nasıl farklılaştığını bilimsel bir çalışmada ortaya koymak bağlamında önemlidir. Haber çerçeveleri çatışma dönemlerindeki olay faillerine medyada yaklaşım farklılıklarını tespit etmek anlamında da önemlidir. Çalışmada ayrıca birey çerçevelerini oluşturan medya çerçevelerinin tespiti, okuyucu kitle üzerindeki etkinin araştırılabilmesi ve daha sonraki çalışmalara ışık olabilmesi bakımından önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

Aşağıdaki noktalar çalışmada birer varsayım olarak değerlendirilmiştir:

- 1) Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde Suriye'ye ilişkin haber sayısı yoğunlaşmıştır.
- 2) Suriye İç Savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde haber çerçeveleri görece belirginleşmiştir.
- 3) Haber başlıklarının objektif veya sübjektif oluşu haber çerçevelerine etki eden unsur olarak kabul edilebilir.
- 4) Sık kullanılan çerçeveler algıyı çerçevelerin niteliği yönünde yönlendirebilir.
- 5) Gazetelerin yayın politikalarındaki farklılık, faile ilişkin tanımlamalarda farklılaşma yaratabilir.
- 6) Gazetelerde sunulan haber çerçeveleri okuyucuların bireysel çerçevelerini oluşturmada etkili olabilir.
- 7) Gazetelerde kullanılan görsel unsurlar haber çerçevelemenin bir tamamlayıcısı olarak kabul edilebilir.
- 8) Gazetelerin yayın politikalarındaki farklılık, Suriye devlet başkanının adının yazılışında farklılığa neden olabilir.

1.5. Sınırlıklar

Çalışmada şu noktalar birer sınırlılık olarak kabul edilmiştir:

- 1) Bu çalışma Suriye İç Savaşının Türkiye'ye yansımaları olarak kabul edilen ve olayları takip eden; 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012 (Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı), 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012 (Türkiye Uçağının Düşürülmesi Olayı), 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 (Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı) birer aylık tarih dönemlerinde yapılan haberler ile sınırlandırılmıştır.

2) Çalışmada yaygın gazetelere ilişkin olarak, incelenmek üzere yargısal olarak belirlenen 3 gazete Hürriyet, Sözcü, Zaman örneklem alınmıştır. Çalışma bu gazetelerle sınırlıdır.

3) Çalışma Ajans Press Medya Takip Merkezi verileri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çalışmada sıklıkla kullanılan bazı kavramlara ilişkin çalışmaya özgü tanımlar şu şekilde açıklanabilir:

Çerçeveleme: Algılanan bir gerçekliğin belli yönlerini seçerek bunları bir iletişim metni içinde daha önemli hale getirmek ve böylece belli bir problem tanımını, neden-sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini desteklemektir.

Gazeteler: Çalışma kapsamında incelenmek üzere belirlenen 3 gazete olan Hürriyet, Sözcü ve Zaman gazeteleridir.

İç Savaş: Suriye yönetimi ile karşıt gruplar arasında süren silahlı çatışma olayları.

Periyotlar: Çalışma kapsamında incelenmek üzere belirlenen 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012 (Akçakale’ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı), 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012 (Türkiye Uçağının Düşürülmesi

Olayı), 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 (Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı) tarih aralıklarıdır.

2. Alanyazın

Bu bölümde iletişim kavramının doğuşu, gelişimi ve kitle iletişim araçlarının ortaya çıkış süreci ayrıntılı olarak gözden geçirilecektir. İletişim sürecinin başlangıcından kitle iletişim araçlarına kadar olan değişim, medya toplum ve siyasal otoritelerin iletişim araçları ile ilişkileri bakımından irdelenecektir. Böylece haber oluşum süreci, haber sunuşu ve medya etkileri bağlamında çalışmanın zemini olarak kabul edilebilecek tanımlamalar yapılacaktır.

2.1. İletişim ve Medya Kavramı

İnsan, yaşayan bir varlık olarak birlikte yaşadığı toplumdan, toplum içindeki diğer gruplardan ve kurumlardan ayrı tutularak var olamaz. Bu nedenle insanlar arası iletişim, insanın yaşadığı alanda varlığını sürdürebilmesi için gerekli bir eylem olarak kabul edilebilir.

İnsanın çevresiyle kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerin içindeki iletişim ile toplumda yer bulur (Kılıç, 2012: 73). İnsanların diğer gruplarla ve kurumlarla olan ilişkisi bazen bir temel ihtiyaç bazen de bilme arzusundan kaynaklanmaktadır.

Kuşkusuz, bu ilişkilerin coğrafi ölçeği uygarlığın evrelerine göre farklılaşır. Ama değişmezlik, belki de onların (insanların) doğasındadır. Auguste Comte'un da dediği gibi: Öngörmek ve elde etmek için bilmek gerekir" (Jeanneney, 1998: 19). Bu bağlamda iletişimi bir ihtiyaç haline getiren en önemli etmenin bilme güdüsü olduğu söylenebilir. Bilginin göndericiden alıcıya

iletildiği sürecin incelenmesi de iletişim bilimlerinin çalışma alanına temas etmektedir.

Bu ihtiyaçlar bağlamında insan diğer gruplarla veya bireyler ile etkileşimini çok çeşitli biçimlerde gerçekleştirmiştir. Doğal ihtiyaçları ve bilgiye ulaşma arzusu nedenselliği; insanlar arası haberleşme kavramının da ortaya çıkışının gerçekleşmesini sağlamıştır. Yüksel (2004: 228) insanoğlunun haberleşme eyleminin hırılıtlar ve işaretlerle başladığını, daha sonra yaya ve atlı habercilerle devam ettiğini belirtmektedir.

Haberleşme ihtiyacı insanların grup halinde davranışlar sergilediğini ve etkileşim içinde olduklarına bir kanıt olarak kabul edilebilir. Bu doğrultuda Kılıç (2012: 73), insanların zaman içinde kalabalıklaştığını, bireysel tutum ve davranışlardan kitlesel tutumlara davranışlara yöneldiğini söylemektedir.

Teknik ve teknolojik gelişmeler sonucunda bahsi geçen kitlesel tutum, davranış ve haberleşme ihtiyacı, kitlesel iletişim kavramının ilk tohumlarını atmıştır. Fakat bugün “kitle iletişim araçları” kavramının zihinlerde tam olarak neyi çağrıştırdığı net değildir. Bu durum “medya” kavramına karşılık olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Bu karmaşıklığa ışık tutmak açısından Nalçaoğlu (2003: 47) şunları söylemektedir:

“Türkçede medya olarak kullandığımız, İngilizcedeki media sz, araç, orta, ortam, aracı anlamlarına gelen medium (Latince medius) sznn çoğuludur. Türkçede “media”

sözcüğünü karşılamak üzere, oldukça hantal kaçmakla birlikte, **“kitle iletişim araçları”** kavramı da kullanılmaktadır.”

Yüksel (2004: 228) çalışmasında bu tanımı daha anlaşılır kılmak için, kitlesel haberleşmeye olanak sağlayan her türlü ortamın günümüzde “medya” adıyla anıldığını söylemektedir.

Yapılan tanımlardan yola çıkarak kitle iletişim araçlarının tarihsel gelişimi ile medya kavramının gelişiminin aynı süreçlerde incelendiği söylenebilir. Antik Yunan döneminden günümüze toplumların çeşitli biçimlerde devlet haline gelmesi yönetim, siyaset kurumları ile kamu arasındaki bağ iletişim ile bir ilişkiyi de beraberinde getirmektedir.

Medya; tıpkı iletişim kavramının zaman içinde evrimleşip, geliştiği gibi belli dönemlerde önemli değişimlere uğramıştır. Laughey (2010: 14) medyanın günümüzde eskisinden çok farklı bir biçim aldığına şu şekilde değinmektedir: “Medya artık hiç olmadığı denli parçalanmış ve çok türel bir yapıdadır. Birkaç televizyon kanalı, radyo istasyonu, film stüdyosu, pop ve rock yapımcısı, telefon ağı ve şairin olduğu günler geride kaldı”.

Medyanın yoğun olarak egemen olduğu modern toplumlarda insanlar artık e-maillerine bakmadan, gazete ve televizyona göz atmadan güne başlamamakta, giyimini kuşamını hava raporuna göre ayarlamakta, akşamki etkinliklerini televizyon veya sinemadaki programa göre yönlendirmektedir (Toruk, 2006: 475).

İletişimin medya araçları ile kitlesel boyutlar alması da bu ilişkiyi perçinlemiş, etkileşim mekanizmalarını anlamaya yönelik medya araştırmaları ihtiyaç haline gelmiştir. Medya araştırmalarını tarihsel süreç içerisinde üç ana eksen üzerine konumlandıran Gezgin, bu aşamaları şu şekilde açıklamaktadır (2006: 173):

“Birincisi, “kamusal alan nasıl dönüştü, kamusal iletişim, medyanın etkisiyle nasıl şekillendi?” sorularına aranan yanıtlardan oluşmaktadır. Medya araştırmalarının yanıt aradığı ikinci soru da “medya ile siyasal gerçeklik arasındaki ilişkide medyanın siyasal gerçekliği yapılandırmak için kullandığı farklı kalıplar nelerdir?” sorusudur. Araştırmaların üçüncü yoğunluk noktası ise “karakteristik gerçeklik inşasının medya alıcılarının siyasal yönelimlerini etkileme şekli.” olmuştur. Temel varsayım; bu çalışmaların tarihsel gelişimiyle birlikte “medyanın” siyasal bir işlevi, tanımı, etkisi olduğudur.

2.2. Medya ve Toplum

Toplumun en basit şekli ile sayısal olarak çoklaşan insan grubu olduğu söylenebilir. Ancak ortak değerler, karar alma ve toplumsal bilinç kavramlarından bahsedildiğinde daha geniş tanımlamalar söz konusudur.

Toplum bilincimiz başkalarıyla yaşadığımız ilişkilerde, paylaştığımız ve geçmişten gelip geleceğe uzanan değerlerde, uymak zorunda olduğumuz davranış kurallarında gelişir ve somutlaşır. Bunları iletişimle öğrenir ve yine iletişimle öğretir, değiştiririz (Atabek ve Dağtaş, 1998: 297).

Günümüz toplumbilimcileri 19. yüzyıldan itibaren toplumların kitleselleştiğini ve kitle toplumu haline geldiğini ifade etmişlerdir. Kılıç (2012: 73) büyüyen kentlerde üretim, tüketim, ulaşım nasıl değişik ve büyük bir boyut aldıysa iletişimin boyutunun da değiştiğini vurgulamıştır. Tabi bu boyutun değişmesinde teknolojik belirleyicilik başat faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanlar arası etkileşiminin boyutları gelişim ve dönüşüme uğradıkça iletişim halinde olan bireylerin toplumsal iletişime katılması da kolaylaşmaktadır. Öyle ki bireylerin söz sahibi olması olayları öğrenmesi yaş belirleyiciliği olmaksızın olanaklı kılınmaktadır. Bu paralelde Atabek ve Dağtaş, (1998: 294) günümüzde yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelere koşut olarak çocukların toplumsal iletişimi çok daha erken başardıklarının gözlemlendiğini belirtmişlerdir. İletişimin değişen bu boyutu medyanın toplumla arasında sıkı bir ilişkinin varlığını ortaya çıkarmıştır.

İletişimin toplumsal işlevlerinden bahseden Atabek ve Dağtaş (1998: 295), iletişimin işlevlerini siyasal ve ekonomik sistemlere göre sınıflandırıldığını ortaya koymuşlardır. Bu işlevleri ise “haberdar etme”, “eşgüdüm”, “kuşaklararası aktarma” ve “eğlence” olarak tanımlanmışlardır.

Bu fonksiyonlar medya ile toplumun, büyük bir etkileşim halinde olmasını kaçınılmaz kılmıştır. Demokrasi ile yönetilen toplumlarda siyasal karar alma, düşündüğünü ifade etme ve sonuç olarak oy vererek yönetime katılımı düşünüldüğünde, iletişim araçlarının demokratikleşmeyi hızlandırdığı söylenebilir.

Bu noktada medyanın haber verme dışındaki işlevlerinden söz edilebilir. “Bunlar en genelleyici biçimde MacBride raporunda bilgilendirme, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı yaratma, eğitim, kültürün gelişmesine katkı sağlama, eğlendirme ve toplumsal bütünleşmeyi sağlama başlıkları altında sıralamaktadır (Topuz’dan aktaran Yüksel, 2004: 229)”.

Medyanın toplumsal işlevlerinin önemi medya ve iletişim bilimleri üzerine bilimsel çalışma yapmayı gerekli kılmaktadır. Medya günümüz toplumlarında ekonomik alandan toplumsal ve kültürel alana kadar toplumsal yaşamda önemli meselelere doğrudan bir aktör olarak katılan önemli bir güçtür (Cangöz, 2012: 51). Medyanın toplumla olan ilişkisi, onu sosyal bilim alanları olan siyaset, psikoloji, sosyoloji ve felsefe organik bağlara sahip olmasını sağlamıştır.

Medyanın siyasetle ilişkisi bağlamında değerlendirme yapan Güngör (2011: 17) konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:

“Toplumun yönetici kesimlerinin, giderek bir güç haline gelen kitle iletişim araçlarına ilgi göstermeleriyle birlikte, bilim çevreleri harekete geçmiş. Böylece iletişim alanında kitle iletişim araçları merkezli bilimsel nitelikli araştırmalar yapılması model ve kuramların geliştirilmesi söz konusu olmuştur.”

Bu nedenle yapılan bilimsel araştırmalarda ve geliştirilen kuramlarda bu bağlara sıkça rastlanılmaktadır. Dahası iletişim çalışmalarının bir toplum bilimi olduğu ön kabulüyle “kültürel çalışmalar” da medya ve iletişim sistemleri alanı sınırları içine dâhil olmuştur. Medyanın siyaset ile yoğun ilişkisinin, kamuoyunu biçimlendirmede etkin rol oynadığı söylenebilir. Bu bağlamda kamunun siyasi karar alırken tutum belirlemesinde, çevresinde olan biteni

hangi sınırlar içerisinde tartışacağında, kitle iletişim araçlarından edindiği enformasyon başat faktör olarak öne çıkmaktadır.

2.3. Medya ve Kamuoyu

Her durumda birileri başka birilerini etkilemek, kendi araçları doğrultusunda yönlendirmek, kendi egemenlik alanlarında tutmak için kitle iletişimini ve koşullara göre de olası kitle iletişim araçlarını kullanmışlardır (Güngör, 2011: 281). Bahsi geçen amaçlar ve niyetler ne kadar büyük bir kitleye ulaşırsa o kadar etkin olarak varlığını devam ettireceği düşüncesi “araç” gereksinimini maksimize etmektedir. Buradaki araç (medium) da medyadan başka bir şey olarak görünmemektedir.

Bu doğrultuda medya, toplum ve siyaset ilişkisi medyanın “kamuoyu” ile olan etkileşimini irdelemeyi gerekli kılmaktadır. Medya tarihiyle ilgilenen herkes için temel kavram olan “kamuoyu”, kavranması güç, yanıltıcı biçimde açık ve genellikle yakalandığı sanılan bir anda kum gibi parmakların arasından kaçiveren bir kavramdır (Jaenneney, 1998: 8). Bu aşamada Kamuoyu nedir? Sorusuna “kamuoyu” kavramının sözcüğü oluşturan iki kelime “kamu” ve “oy” kelimelerinin açıklanması ile yanıt bulunabilmektedir.

Atabek ve Dağtaş (1998: 196) kamu sözcüğünü: “Kamu bireylerin belirli deneyimleri, gelenekleri, görenekleri ve yaşam koşullarını paylaşımlarından doğan bir ortaklaştıktır” şeklinde açıklamaktadır. Aynı şekilde Atabek (2012, 94), “kamuoyu” kavramında yer alan “oy” sözcüğünün anlamının, bir konuda tutulacak yolu belirlemek için ileri sürülen görüş olduğunu söylemektedir.

Kamuoyu kavramı içerisinde yer alan “kamu” sözcüğü özetle “grup” ve “oy” sözcüğü de özetle “kanaat” anlamına gelmektedir (Bektaş’tan aktaran Yüksel, 2008: 99). Sosyal psikologlar kamu kanaatlerine ‘kişisel’, sosyologlar ‘grup olayı’ olarak yaklaşırken, siyaset bilimciler kamu kanaatlerini ‘bir kitle olayı’ olarak algılamaktadır (Doob’dan aktaran Özkan, 2004: 2009).

Kamuoyu kavramı içine insan unsurunu ve iletişim olgusunu alması sebebiyle sosyal bilimlerin çeşitli dalları ile yakından ilgili olup kapsamı da bu ölçüde genişlemiştir. Dolayısıyla kamuoyu kavramına yaklaşımları da bu çerçevede farklılık arz etmektedir (Özkan, 2004: 209)“.

Fransız tarihçi Jean-Nöel Jeanneney (1998: 9) “*Medya Tarihi*” isimli kitabında kamuoyuna nasıl ulaşılır sorusuna: “İçinde yaşadığımız dönem açısından sahip olduğumuz şansı belirtelim; kamuoyu araştırmaları çağında yaşıyoruz.” şeklinde yanıtlamıştır.

Kapanı de kamuoyunu, “belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hakim olan kanaat” olarak ifade etmektedir (aktaran Özkan, 2004: 209)“.

Belirli bir konuda kamuoyu oluşturmak, kamuoyunu etkilemek isteyenler çeşitli yollara başvururlar. Yüz yüze, kulaktan kulağa kişisel iletişimden, yazılı, sözlü ve görüntülü kitle iletişim araçlarına kadar çeşitli araçlar bu amaçla kullanılabilir (Özkay, 1997: 69-70). Kamuoyu araştırmaları modern toplumların gündelik yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. İnsanlar içinde yaşadıkları toplumla ilgili pek çok şeyi kamuoyu araştırmaları sayesinde öğrenebilmektedir (Atabek ve Dağtaş, 1998: 251).

Kamuoyu kavramı, siyaset biliminin temel konularından biri olduğu gibi siyasal iletişimle de yakından ilgilidir (Özkan, 2004: 209). Sonuç olarak kamu kanaatleri ve oy verme eğilimleri üzerindeki medya etkileri, siyaset ve medya ilişkisini de gündeme getirmektedir.

2.4. Medya ve Siyaset

Kitle iletişim araçların gerek kurumsal yapısı, gerekse verdiği mesajlar bağlamında siyaset ve siyasi karakterler ile yakın ilişkisi olduğu yapılan araştırmalarca ortaya konmuştur.²

Günümüzde, medya ve siyaset ilişkisi iki tarafın tarihsel süreç içinde değişimi ile gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki, demokrasinin, temsili demokrasilere dönüşmesi; diğeri ise yüz yüze konuşmanın, medya iletişimi ile yer değiştirmesidir (Yaşın, 2013: 2). Her dönemde, adı konulmasa bile egemen kesimlerle bağımlı kesimler arasında açık ya da örtük bir mücadele süregelmiştir. İşte bu mücadele veya iktidar yarışında iletişim, özellikle de kitle iletişimi önemli olmuştur (Güngör, 2011: 281).

Kitle iletişim asıl önemi alımlayıcı kitle üzerinde gönderilen bilgilerin hızlı ve güçlü bir biçimde etki bırakmasından kaynaklanmaktadır. İlk çağlardan itibaren yöneticilerin kalabalık grupların önünde yaptıkları konuşmalar, kralların balkon konuşmaları kitle iletişiminin tarih boyunca var olduğunun

² Bernard Berelson'un medyanın etkileri konusunda yapılan çalışmaları ele alırken yaptığı değerlendirmesi: " Bazı sorunlardaki bazı iletiler bazı koşullarda bazı insanlar üzerinde bazı etkiler yapmaktadır." kaynak fikir olarak alınmıştır.

göstergesi kabul edilebilmektedir. Ancak bu konuşmalar ve yönlendirmeler teknolojik gelişmeler ile birlikte etki alanını güçlendirmiş zaman zaman etkinliğinin boyutu iletişim araştırmaları ile sınanmıştır.

Medya etkilerinin sınındığı dönemler arasında etkilerin sınırlılığı ve güçlülüğü tespiti ile ilgili ayrımlar süreç içerisinde bazı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda McCombs ve Shaw (2008: 128) “ilgilerin yoğunlukları veya yönleri konusunda sınırlı etkiye de sahip olsa, savunulur ki medya her politik kampanyanın gündemini ve politik konulara yönelik tutumların hareketini belirler” diyerek medyanın gündemi belirlemede çok etkin rol aldığını vurgulamaktadırlar.

Buna göre iletişim, insanlar ve gruplar arasında meydana gelmekte ve sosyal bir çevrede gerçekleşmektedir. “İletişimde amaç sadece bilgiyi vermek değildir, iletişim aynı zamanda yönlendirmeyi, iknayı ve duygulara hitap etmeyi de kapsamaktadır (Özkan, 2004: 28). Bu durumda medya tarafından sunulan siyasi iletilerin nitelikleri ile kamuoyunun bu iletileri alılmaması arasında güçlü bir ilişkiden bahsedilebilir.

Medya gündeminden etkilenen kamu gündeminin siyasal gündemden bağımsız düşünülmesi neredeyse imkânsızdır (Yüksel,2004: 258). Enformasyon iletilerinin oluşturduğu bu süreç içerisinde iletişimin siyasetle olan ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Özkan (2004: 28) bu konuda; toplumu yönetmeye talip siyasi partilerin ve onların temsilcilerinin, iletişim kanallarını kullanarak hedef kitlelerine mesajlarını verebildiklerini söylemektedir.

Bu şekilde işlemeye başlayan süreçler ikinci dünya savaşı yıllarında propaganda aracı olarak medyanın kullanıldığını, bu ölçekte kitlelerin medya aracılığı ile aldığı mesajlardan etkilendiği bilinmektedir. Siyasal organların medya aracılığı ile verdikleri iletilerin kamu gündemine etkisinin yanı sıra, siyasal gündemin de medya aracılığı ile şekillendiği durumlar medya araştırmalarında ortaya konmuştur.³

Bu paralelde Yüksel, (2004: 258) toplumdaki diğer bireyler gibi siyasilerin de kamuoyunun bir parçası olduğunu ve onların da medyayı takip ettiklerini ondan etkilendiklerini söylemektedir. Bu düşünsel çerçeve medya gündemi, siyasal gündem ve kamu gündemi arasında çok yönlü bir etkileşimin olduğu varsayımını ortaya çıkarmaktadır. Gündemler arası ayırım da bu noktada belirginleşmektedir.

“Eğer M.Ö. III. Yüzyılda Yunan şehir devletlerinde yaşıyor olsaydık, kamu gündemi ve siyasal gündem gibi bir ayırımımız olmayacaktı. Çünkü o dönemde kamusal alan ile siyasal gündem örtüşmekte, siyasal işlevleri yerine getiren organlarsa halkın doğrudan kendisi idi (Yaşın, 2008: 20)”. Medya siyaset ve kamuoyu üçlemesi arasındaki ilişkiyi Yüksel (2004: 259) ise şöyle özetlemektedir:

“Kısacası, bir yanda medyanın demokratik toplumlarda vazgeçilmez rolü, diğer yanda kamuoyu ve siyaset üzerinde sahip olduğu gücü ve öte yandan da medyada yer alabilen konuları sınırlı sayıda oluşu, oynanan köşe kapmaca oyununun önemine işaret eder. Bunun sonucunda da muhabirler, siyasiler, baskı

³ Yücel, Zübeyir (2007). “Politika oluşturma sürecinde basın: Orman Arazilerinin Mülkiyet Devrine İlişkin Tartışmalar” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.

grupları ve halkla ilişkiler uzmanları, bu haber pastası içerisinde yer alabilmek için birbirleri ile rekabet ederler. Her biri kendi konusunun gündemde yer alabilmesi için elinden geleni yapar.”

Gündemlerin bu edilgen oluşumu belki de ilk haberleşme eyleminden itibaren var olmuştur. Çünkü kamu veya iletişimin sürecine dahil olan her grup mevcut enformasyon üzerinde düşünüp bu enformasyon miktarı kadar bilgiye sahip olmuştur. Yine günümüzde en etkin güncel enformasyon akışı haberleşme sayesinde işlemektedir. Haber ve haberleşme güncel veya güncel olmayan sorunların bir anda önemini artırmakta veya bu önemi azaltmaktadır.

2.5. Haber ve Haberleşme Kavramı

İlk gazetenin yayınlandığı 17. Yüzyıldan günümüze kadar habercilik sektörü boyutları her geçen gün büyüyen bir şekilde gelişmesine rağmen henüz haberin ne olduğu üzerinde her kesimi tatmin eden bir tanıma ulaşılmamıştır (Atabek ve Uztuğ, 2010: 117). İletişim olgusuyla çevrelerinde gelişen olaylardan haberdar olan insanlar, zaman içinde sayıca arttıkları ve birbirlerinden uzaklaştıkları için “haberdar olma” ve “haberleşme” ihtiyacı duymuşlardır.

Yüksel (2004: 228) haberleşme eyleminin konusunu yaşanan, tanık olunan, merak edilen, başkalarına aktarma ihtiyacı duyulan her bilgi, duygu ve düşüncenin oluşturduğunu söylemektedir (Yüksel, 2004: 228).

İnsanlığın gelişimiyle birlikte haberleşme eyleminin teknik, ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel boyutları da gelişim gösterir (İnuğur’dan aktaran Yüksel.

2004: 228). Bu nedenle haberleşme eylemi, biçim ve edinildiği araçlar bakımından farklılık gösterebilir.

İletişimin teknik anlamda kitleselleşmesindeki en önemli ilerleme baskı tekniğinin bulunması ve endüstriyel olarak kullanılmaya başlanmasıdır (Kılıç, 2012: 75). Matbaanın icadı ile yazılı iletişiminin kitlesel hale gelmesini, haberleşme ve haber kavramının bugünkü hali almasındaki en önemli gelişme olarak nitelendirebiliriz.

Medya, haberleşme ve iletişim kavramlarının gücünü arttırması teknoloji ile birlikte gerçekleşmiştir. Çünkü teknolojik araçlar insanların doğal duyu organlarını sınırlarından kurtarıp bu organların etki gücünü artırmaktadır.⁴ Bu nedenle tarihsel süreçte teknolojik gelişmelere paralel olarak, kitle iletişimin etki alanı da genişleme ve gelişim göstermektedir.

Günümüzde haberleşme eylemi yeni medya araçlarının çeşitlenmesi ile daha hızlı ve etkin hale gelmiştir. Siyasi parti temsilcileri, yöneticiler, elitler ve toplumun büyük bir kesimi mesajlarını sosyal medya aracılığı ile vermektedir. Bu bağlamda gelecek yıllarda “geleneksel medyanın” yerini “yeni medyanın” alabileceği öngörüsü yapılabilir.

2.5.1. Haber kavramı

“Haber” kavramına ortak bir tanım bulunmamıştır. Ne gazeteciler ne de araştırmacılar haberlerin ortak tanımını verememişlerdir. Tanımın bu denli zor

⁴ McLuhan’ ın “araç iletinin kendisidir” duyu organlarının uzantısıdır sözü kaynak fikir olarak alınmıştır.

olmasının nedeni; önemli ayrımların farklı değerlendirmesidir (Seçim, 1993: 207).

Kelime anlamı; “bir olay bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık” olan haber kavramı Arapça kökenlidir.⁵ Mesleki anlamda karşılığı olan, haber kavramı ise: “Haber ölçütlerine göre hazırlanmış, okur ya da izleyici için önemli olan, toplumun büyük kesiminin ilgi, çıkar ve yaşam alanı içinde var olan ve en kısa sürede verilen olaylardır” (Uçak, 2007: 67).

Bu doğrultudaki haber tanımları; “olan her şey haberdır”, “dün bilmediğimiz haberdır”, “insanların üzerinde konuştuğu haberdır”, “haber okuyanların öğrenmek istedikleridir” şeklindedir (Tokgöz, 2000: 162).

Girgin, (2000: 73) haberin öneminden bahsettiği çalışmasında haberin, gerçekte bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriği olduğunu söylemektedir. O halde haber ‘olay’dır”.

Schramm ise haberin bir olay olmadığını, olduktan sonra algılanabilecek bir olgu olduğunu, haberin olayla özdeş değil, fakat olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesinin hedeflendiğini belirtmektedir (Schramm’dan aktaran: Tokgöz, 2000:163).

Haber kavramı bir ileti tasarımı olarak düşünüldüğünde, bu iletinin alımlayıcısı olan izler kişinin veya gurubun, haber olgusunun tamamlayıcısı olduğu düşünülebilir. Bu doğrultuda Rigel (2000: 3) haber olgusuna şu şekilde de değinmiştir : “Her fabrikanın bir hammaddesi vardır. Onu işler, mamul hale

⁵http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50f2dce450d7f9.27001292 (Erişim Tarihi: 05.04.2015)

getirir, daha sonra da pazarlama teknikleriyle tüketicisine satar. Bir gazete organizasyonunda da aynı düzeyde işler. Sadece hammaddesi bilgi olan bu fabrikada mamül hale gelen, haberdır”.

Bu noktada haber içeriğinin ve haber üretim sürecinin nasıl işlediği de bilinmesi gerekmektedir. Çünkü haber üretim süreci, gündemde olan fakat okuyucunun karşısına çıkmayan olayların seçim aşamasını da içermektedir.

2.5.2. Haber ve medya içeriğinin oluşumu

Haber, artık günümüzde hemen herkesi ilgilendiren bir kavramdır. Dünyada nelerin olup bittiğini ve bu olanların ne anlama geldiğini anlamak için tarihsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulların bilinmesine gereksinim vardır ve özellikle demokratik toplumlarda haber yaşamsal bir gereksimin olarak değerlendirilmektedir (Çoban, 2009: 3). Haber içeriğinin oluşumunda ise birden fazla değişken yer almaktadır. Bu değişkenlerle birlikte hangi haberin nasıl okuyucunun karşısına çıkarılacağı da üretim aşamasının en önemli aşamalarından biridir.

Haber üretimi belirli kıstaslar dahilinde oluşsa da bireysel, kurumsal ve siyasal etkiler de içeriğin oluşumunda etkili olmaktadır. “Medya gündemini kimin belirlediği ve basın gündeminin, topluma ne gibi etkileri olduğu sorusunu ilk kez 1948 yılında Lazarsfeld ve Merton araştırmışlardır (Atabek, 1998: 23)”.

“Genel olarak haberler muhabirler tarafından ilginçlik, yenilik, olumsuzluk gibi özellikleri nedeniyle çevremizde gelişen sayısız olay ve olgular arasından seçilir ve zaman içinde oluşmuş nesnellik, tarafsızlık, dengelilik gibi gazetecilik

kuralları göz önünde bulundurularak kaleme alınır (Atabek ve Uztuğ, 1998: 97)”. Bahsi geçen haber seçim süreci kendiliğinden, belirli koşullar göz önüne alınarak, iç denetim mekanizması haline gelmiştir.

Uluslararası gelişmeler, iç siyaset, gün içinde haber değeri olan fakat her birinin aynı anda sunulmasının imkânsızlığı haber üretim ve sunum aşamasını karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal, siyasal, uluslararası etkilerin yanı sıra bireysel etkiler de haber içeriğinin oluşumunda etkin olduğu varsayılmıştır.

İrvan, (2008: 58) haber oluşumundaki bireysel etkiler düzeyindeki çalışmaların gazetecilerin tutumları, değerleri, inançları, cinsiyetleri ve etnik kökenleri gibi bireysel nitelikleri ile gazetecilerin profesyonellik anlayışları üzerinde yoğunlaşmakta olduğunu ve bunların medya üzerindeki etkisinin araştırıldığını söylemektedir.

Bireysel etkilerin yanı sıra medya rutinlerine vurgu yapan Lippmann ise şunları söylemektedir (1965, 214):

“Dünyadaki muhabirlerin tümü de tam gün çalışsalar bile dünyada olan biten her şeye tanıklık edemezler. Dünyada çok sayıda iyi gazeteci de yoktur. Ve hiçbirisi de aynı anda birden çok yerde bulunma gücüne sahip değildirler. Muhabirler gaipten haber veren kâhinler değildirler, dünyada neler olup bittiğini önlerindeki kristal küreye bakarak söylemezler... Eğer standartlaşmış rutinler olmasaydı, gazetecilerin şu anda yaptıkları şeyi başarmaları gerçekten de mucize sayılırdı. Gazeteler tüm insanları gözetlemeye çalışmazlar. Onların, polis karakolları,

belediye, adliye, meclis gibi belirli yerlerde konuşlandırılmış gözcüleri vardır.”

Atabek de; gazetecilerin habere temel oluşturan olayın veya konunun seçimini yapıp ve bunların haber formunda yazarak medya gündeminde yer alacak hale getirmedeki etkin rolünü belirlerken, her iki sürecin de aktörünün gazeteci olduğunu, bu koşullarda hem haber seçimi hem de haber yazımı sırasında etkide bulunan unsurların benzer olmasının kaçınılmazlığını belirtmektedir (1998: 28).

Ayrıca Atabek (1998: 27-28), yaptığı çalışmada haber seçim sürecini şu şekilde özetlemiştir:

“Gazetecilerin dünyada olup biten olaylar arasından bazıları haber olarak seçmesi ve seçtikleri haberlerde de olayların sadece belirli özelliklerine yer vermeleri rastgele gerçekleşmemektedir. Bu süreç, gazeteciler için kalıplaşmış ve artık norm haline gelmiş belirli kurallar tarafından yönlendirilmektedir. Bu sayede gazeteciler, önemli gördükleri şeylere medya gündeminde yer verebilirler ve izleyicilerin dikkatlerini haberin belirli özelliklerine çekerek diğerlerinden uzaklaştırırlar.”

Haber ve medya içeriğine etki eden unsurlara dikkat çeken Yaşın (2008: 8) ise, haber hiyerarşisine vurgu yapmış, dikkat yaratan iki temel unsurun haber hiyerarşisi ve yoğunlaşma-dağılma eksenini olduğunu söylemektedir. Aslında burada bahsi geçen hiyerarşinin oluşuşunun da “haber değeri” kavramı etkin şekilde işlevsel hale gelmektedir. Konuların önemliliği veya önemsizliği onların “haber değerlerini” ve de hiyerarşisini oluşturmaktadır.

Demiroğlu (2012: 69-70) bir olayın haber olmasının, taşıdığı haber değeriyle belirlendiğine ve bu doğrultuda haberleştirilen bir olayın sunumu esnasında medya kuruluşları tarafından çeşitli unsurlarla şekillendirildiğine değinmiştir. Bu görüş 1920'lerde Walter Lippmann'ın ortaya attığı fikir ile paralel bir seyir izlemektedir Lippman olay gerçeklik ve haber ilişkisi bağlamında değerlendirip şunları söylemiştir:

"Haber ile gerçek aynı değildir. Haberin işlevi bir olayı iletmek, gerçeğin işlevi ise, saklı kalmış olguları gün ışığına çıkararak, birbirleri arasındaki bağıntıyı kurarak, insanoğlunun iletişimine olanak tanımak için, gerçeğin resmini yapabilmektir." (Lippmann'dan aktaran Tokgöz, 1981: 53).

Bu bağlamda değerlendirme yapıldığında; olayların haber değeri taşıdıkları ön kabulüyle ele alınması, olayların haberciler tarafından işlenip gerçeklik oluşturularak bir üst işlemde geçmiş olmasına işaret etmektedir. Girgin, (2000: 78); haber değerinin birçok haberci için olayla karşılaştıkları zaman belirlenecek soyut bir kavram olarak kabul edildiğini; oysa haber değeri kavramının, habercilerin bireysel olarak yakıştırdıkları bir özellik olmadığını vurgulamıştır.

Bu değerlendirmelerden yola çıkarak mevcut toplumsal yapının, haberci için önem kavramını önceden oluşturulmasında ve karşılaşılan olayın haber değeri taşıyıp taşıyamamasında belirleyici olduğu söylenebilir.

Bu açıdan yaklaşıldığında Tokgöz (2000: 158) haber değerinin oluşumunda, haber kavramının niteliğini, taşıdığı anlamı, özelliklerini somut bir şekilde belirleyebilmek yönünden iki temel etkeni dikkatten uzak tutmamak

gerektiğini söylemektedir bu etkenlerin ise “ toplumda geçerli ve kullanılmakta olan iletişim teknolojisi” ve “mevcut toplumsal yapının olduğunu eklemektedir.

Lazarsfeld ve Merton’ un bu konudaki analizlerinde şu sonuca varılmıştır: “Büyük sermaye çevreleri, kitle iletişimin üretimini ve dağıtımını finanse ederler. İzleyicileri yönlendirmeye niyet edip etmediklerini bir tarafa bıraksak bile, parayı veren düdüğü çalar” (Lazarsfeld ve Merton’dan aktaran: Atabek, 1998: 23).

2.5.3. İnternet ve Yeni Medya Haberciliği

İletişim ve teknolojinin tıpkı bir sarmaşık gibi bir birlerini sarmaladığı bu çağda haberciliği, yöntemleri ve araçları bakımından dönüştürmesi, yapısal olarak medya kuruluşlarını da değiştirmesi kaçınılmaz olmuştur. Teknolojinin gelişimi kaçınılmaz bir şekilde medyayı değiştirmiş buna bağlı olarak gazetecilik mesleği de bu değişimden etkilenmiştir (Kılıç,2003: 64).

Geleneksel medyada haberin toplanması, işlenmesi ve dağıtımı kurumsal yapı tarafından sağlanmaktadır. Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte haberin toplanması, işlenmesi bireyselleşirken dağıtım bireyselleşmemekte ve mutlaka bir web sitesinin aracılığına ihtiyaç duymaktadır (Turan, 2007: 123).

Geleneksel gazeteciliğin son yıllarının yaşamakta olduğu söylenebilir. Elektronik ortamlarda habere hızlı ulaşım geri bildirim olanağına sahip olan okuyucu izleyici kitle bu yeni olanaklar sayesinde hızlı bir şekilde kamuoyu oluşturup, kitlesel olarak siyasal harekete geçme şansı bulmuşlardır. Ortadoğu

“Arap baharı” ve Türkiye’deki “gezi olayları” yakın tarihsel örnekleri teşkil etmektedir.

Yaptığı araştırmada geleneksel gazetecilik ile internet gazeteciliğini karşılaştıran internetin ve yeni teknolojilerin son yıllarda bilgiye ulaşma, yayma, kısaca iletişim konusunda sağladığı imkanlar ve getirdiği kolaylıklara değinen Çakır (2007: 123) bu yeni teknolojinin habercilik sektörü için vazgeçilmez bir enstrüman olduğunu söylemiştir.

Kısaca geleneksel basın ile internet yayıncılığı yapan haberciliğin gelişimini özetleyecek olursak; geleneksel basın ve yayın yöntemleri teknolojik gelişmeler ve internetin yaygın kullanımı ile paralel seyir halinde büyük ölçüde değişikliğe uğradığı söylenebilir. Bu değişim kâğıt üzerine baskı yapma yolu ile yayın tekniğinden, elektronik ekranlar, billboardlar ve kişisel bilgisayarlardan yayın yolu ile kullanıcı alışkanlıklarında da dönüşüme sebep olmuştur.

“WWW (Word Wide Web) “ Dünyayı saran ağ” anlamına gelen internet iş yerlerimize, evlerimize hatta cep telefonları sayesinde ceplerimize kadar girmiştir” (Şimşek, 2003: 121). Şüphesiz internet kullanımının getirdiği bilgiye hızlı ulaşma olanağı, kitleler üzerinde kullanım alışkanlıklarını da bu yönde etkilemiştir. Medya artık yanına “Yeni” ibaresini almış, iletişim literatüründe yerini daha aktif ve süratli bir kavrama bırakmıştır.

“Yeni Medya” kavramının ilk ortaya çıkışının 1970’lerde, bilgi ve iletişim tabanlı araştırmalarda, sosyal, psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ortaya atılmış olduğu sonucuna varan Thompson, 70’lerde değinilen anlamın, 90’larda müthiş bir ivme

kazandığını kavramın bilgisayar ve internet teknolojisi ile birlikte genişleyip ve farklı boyutlara ulaştığını eklemiştir. (Thompson'dan aktaran Dilmen, 2007: 3).

Yeni medyanın katkısıyla, amatörler de topluma herhangi bir konuda haber akışı sağlama olanağı bulmuşlardır. Haberin edilgen tüketicisi olan bireyler potansiyel anlamda da olsa haber üretimine katılan ve katkıda bulunan bireyler haline gelmiştir (Turan, 2007: 4).

Turan (2007: 4) amatörlüğe geri dönüşün de gazeteciliğin profesyonellik gerektiren bir alan olup olmadığı, profesyonel gazeteciliğin çöküşe geçip geçmediği hakkında tartışmaların yeniden alevlenmesine neden olduğunu söylemektedir.

Çakır'ın 2007 yılında yeni medya üzerine yaptığı çalışmasında; yeni ve alternatif medya olarak internetin en büyük avantajının, özgür bilgi edinimi için yeni kapılar aralaması olduğunu, internet ortamında, her türden bilgiye anında ulaşabildiği gibi, istenilen bilginin daha çok kişiye daha kısa zamanda ulaştırılabildiğini belirtmiştir (Çakır, 2007: 125).

Vural ve Bat (2010: 33-48) yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği olanaklara şu şekilde değinmektedir:

“Yeni iletişim teknolojileri insanlara, düşüncelerini ve eserlerini paylaşacakları olanaklar yaratan, paylaşım ve tartışmanın esas olduğu bir medya sunmaktadır. Sosyal medya olarak adlandırılan bu sanal ortam, kullanıcı tabanlı olmasının yanında kitleleri ve

insanları bir araya getirmesi ve aralarındaki etkileşimi arttırması bakımından önem taşımaktadır”.

Törenli ise çalışmasında, hiyerarşik bir merkezden birçok kişiye uzanan geleneksel medyaya karşılık yeni medyanın; gerek altyapısı gerekse kullanılan yazılımlarıyla simetrik, demokratik; yani egemeni olmayan, yurttaşların siyasal karar alma etkinliğine daha geniş yer veren, şeffaf, ağ üzerinden katılımı olanaklı kılan bir iletişim modelini temsil ettiğini ileri süren görüşlerin olduğunu dile getirilmektedir (Törenli’den aktaran Tekvar, 2012: 83).

Sonuç olarak haberciliğin elektronik yayıncılık tekniğini ile yapılması sosyal medyayı da yeni bir haber paylaşım alanı haline getirmiştir. Yakın zamanda medya kuruluşlarının kendi haber sitelerinin yanı sıra sosyal medya görünüşleri ile haber yaptıklarına tanık olunmaktadır. Bu dönüşüm habercilik ve muhabirlik mesleğini amatör vatandaşların da yapması olanağını sağlamış, ilerleyen tarihlerde medya mensupları için yeni mesleki tanımlamalar yapılabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

3. Haber Çerçeveleme

Bu bölümde farklı disiplinler içerisinde farklı tanımlar getirilen çerçeveleme kavramının tanımı yapıp, çalışmanın kuramsal dayanağı olan “haber çerçeveleme” teorisinin açıklanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda kavrama medya araştırmalarında ne şekilde yer verildiği irdelenip, “çerçeveleme” tipolojisi tanımlanarak çalışmanın iskeleti oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.1. Bir Etki Modeli Olarak: Çerçeveleme

Medya etkileri araştırmaları, medyanın kamuoyu oluşumunda ve kamu gündeminin belirlenmesinde, bilişsel, davranışsal ve duygusal etkilere sahip olduğunu iddia etmektedir. Araştırmacılar tarafından dönemlere ayrılan medya etkilerinin; günümüzde de sınırlı değil, güçlü etkiler dönemini devam ettirdiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda haber kurgulanış biçimlerinin zihinlerde oluşturacağı kavramsal tahayyüllerin neler olduğu önem arz etmektedir. Kısaca basında sunulan haberlerin anlamlandırma haritalarının oluşumunda çok etkili olduğu söylenebilir. Bu anlamlandırma haritalarının oluşumunda haber çerçeveleri merkezi konumda yer almaktadır. Ancak okuyucu kitle bu çerçevelerin neler olduğunu fark etmeden çerçevelerin sunduğu enformasyonu çoğunlukla değişime uğratmadan alımlar. Bu kapsamlı işleyişin ilk basamağı haber çerçevelerini incelemekle ve ortaya koymakla anlaşılabilir. Çünkü izler kitlenin karar alma aşamasındaki önemli etmenlerin başında, medya içeriğinin çerçevesi biçimi gelmektedir. Sadece medya içeriklerinin değil tüm iletişim süreçlerinde çerçeveleme işleyiş olarak varlığını sürdürmektedir. Klapper de medya etkileri araştırmalarının tarihsel dönemlerine değinmesinin ardından, insanları etkileyen şeyin siyasal kampanyaların olmadığını, asıl büyük etkinin kampanya yapılırkenki kanaat

kuvvetlendirici tutumların olduğunu söylemektedir (Klapper'den aktaran Scheufele, 1999: 105). Dolayısıyla izler kitle üzerinde bir tutum değişikliği oluşturma'nın ön koşulu gönderilen iletiyi belirli tutumlar ile çerçevelemek olarak görünmektedir.

Çerçeveleme teorisinin, anahtar konumda sosyoloji, psikoloji ve iletişim olmak üzere birçok bilimsel disiplinden elde edilen bilgiler nedeniyle disiplinler arası bir kökeni vardır (Özarslan, 2007: 24). Çerçeveleme ilk olarak bilişsel psikoloji alanında Barlett (1932) ardından antropolojide Bateson (1972), Tuchman (1978) ve Gitlin (1980) ile de iletişim araştırmalarına kavramsal olarak giriş yapmıştır (Gorp, 2005: 485). Kavramın kökeninin bu denli farklı alanlara dayanması, iletişim bilimleri içerisindeki tanımını titiz bir şekilde ortaya koyma ihtiyacını doğurmuştur.

3.2. Haber Çerçeveleme

Haber çerçeveleri (*news frames*) metinler içerisinde kendini görünür kılmasa da anlamsal olarak belirli bir enformasyona vurgu, düşünsel olarak biçimlendirme, sınırlama veya sığdırma unsurlarını içerir. Bu unsurların haber içeriklerinde nasıl görüldüğünü ve nasıl seçileceğini belirlemek çoğu araştırma için önem arz etmektedir.

Haber çerçeveleme, haberin sunuş biçimi ile yakından ilişkili görülmektedir. Öyle ki; haberin sunuluşundan kasıt sadece anlatış biçimi değil belirli yaftalar, biçimsel özellikler ve belirli vurguların ön plana, bazılarının ise geri plana atılması gibi süreçlerin tümünü içine alan geniş kapsamlı bir paradigma olarak belirginleşmektedir. Haberin sunumundaki bu özellikler okuyucu zihnindeki

çerçevelerin oluşumunda ilk basamak olarak görülmektedir. Bu hipotezden yola çıkarak çerçevelemenin bir etki modeli olduğu savı güçlenmektedir.

Etkinin sunumla ilişkisinin ne denli yüksek olduğu ilk kez Cantril tarafından yapılan araştırmada ortaya çıktığını ifade eden Güngör (2011: 78); haber spikerinin, tiyatro oyununun bir kesitini haber formatında sunmasıyla Amerika’da kıyamet koptuğunu, insanların canlarını kurtarmak için sığınacak yer bulma telaşına kapıldıklarını belirtmiştir.

Haber öyküleri, haber üretim sürecinin rutinleri içinde gazeteciler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak bir çerçeveye yerleştirilmektedir (Durur, 2011: 27). Bunun sonucu olarak; haber metinlerinde gözlemlenen söylem yapıları, hitabet, hikâyenin anlatımı, olayı olumlama veya olumsuz yönlerine vurgu yapma gibi çerçeve yapılarının haber içindeki fikri temsil ettiği söylenebilir.

Haber çerçevesini Atabek ve Uztuğ (2010: 120), bir olay ya da sorunla ilgili haberi anlamlı hale getirmek için oluşturulan; haberde nelerin içerileceğini, nelerin dışarıda bırakılacağını belirleyen genel bağlam olduğu yönünde değerlendirmişlerdir. Bu tanımdan anlaşılabileceği gibi genel olarak haber çerçeveleme kavramı “anlamı sınırlandırma” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla çerçeveler okuyucuya geniş bir değerlendirme fırsatı vermeden anlamlandırma şemasını önceden oluşturmaktadırlar.

Çerçeveleme sözcüğünün kavramsallaşması sözcüğün sosyoloji, psikoloji ve iletişim bilimlerinde karşımıza çıkan bazı anlam kümelerini daha kolay kavranabilinmesini sağlamıştır. Bu çalışmanın ana ekseninde ele alınan “haber çerçeveleri” de bazı olayları, oluş biçiminden çok, nasıl sunulduğu ile ilgilenip,

olası anlam çerçevelerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda iletişim ve medya çalışmalarında “çerçeveleme” kavramına çeşitli tanımlar getirilmektedir.

Yeo vd. (2007: 3) haber çerçevelerinin belirli tartışmaların ve konunun ne hakkında olduğunu yorumladığını, ayrıca bunların anlamlandırılmasını sağladığını söylemektedirler.

Edelman; çerçevelerin gücünü ortaya koyan çalışmasında; olağanüstü bir durumun bir özelliği ve sonuçlarının radikal bir biçimde farklı olmasında özellikle onun nasıl gözlemlendiği, sınıflandığı ve baskın görüşün nasıl yansıtıldığı ile doğrusal bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Edelman’dan aktaran Kılıç, 2007: 74).

Nelson vd. (1997: 567) haber çerçevelerini tanımlarken; haber kuruluşlarının, sosyal ve siyasal olayları spesifik yollarla çerçeveleyerek, olayın altında yatan nedenleri, sorunun muhtemel sonuçlarını ve sorunun çözümü için potansiyel çözüm yollarını öneren kriterlerin saptanmasının sağlandığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda Callaghan ve Frauke (2001: 187) gazetecilerin ve editörlerin okuyucuları için anlam haritası veya öykü içlerine şablon çizdiklerini, bu harita ve çerçevelerin de bilişsel olarak kamusal tartışmayı yapılandırarak, okuyucuların bilgi düzeyini, politik sorumluluklarının niteliğini etkilediğini söylemektedirler.

İrvan ve Binark, (1992: 148) basında anlamlandırma haritalarının nasıl kurduğunu incelemenin bir yolu “haber çerçevelerine” bakmak olduğunu, haber çerçevelerinin sunulan haberin niteliklerini belli sözcük ve görsel imgeler

kullanarak ve tematik olarak birbirleriyle uyumlu hale getirerek belirlediğini söylemişlerdir.

İletişim bilimleri içinde genel bir çerçeveleme analizi tanımlayan Kılıç (2007: 70) ise; çerçeveleme analizinin bilgi transferi ya da iletişim yoluyla insan bilincini etki altına alma yöntemi olarak açıklanabildiğini söylemektedir. Kılıç ile aynı paralelde McQuail medyanın öngörülebilir ve modellenmiş biçimde gerçekliğin resimlerini çerçeveleyerek, sosyal gerçekliği inşa etmekte çok güçlü etkilere sahip olduğunu belirtmektedir (McQuail, 1994: 105' den aktaran Scheufele: 105).

Çerçevelemenin bu denli güçlü etkilerinin olması sonucunda nedensel irdellemeler yapan Todd Gitlin (Gitlin'den aktaran İrvan, 2008: 75), haber çerçevelerinin gazetecilerin büyük miktardaki enformasyonu hızlıca düzenleyerek haber haline getirmelerine olanak sağladığını ve bu nedenle, kurumsal gereklilik bile olsa çerçevelerin kaçınılmaz olduğunu söylemektedir.

Sosyolojik açıdan çerçeveler ise gerçekliğin algılanıp temsil edilmesini yönlendiren temel bilişsel yapılar olarak tanımlanmaktadır. Özarslan (2007: 27); çerçevelerin bir bütün olarak ele alındığında, bilinçli olarak üretildiğini fakat iletişim süreçlerinin seyri içinde bilinçsiz olarak devralındıklarını belirtmektedir. Bu nedenle Kosicki çerçevelerin; bireylerin olayları ve bilgileri "belirleme, algılama, teşhis etme ve adlandırmasına" olanak sağlayan araçlar olduğunu söylemektedir (Kosicki'den aktaran Atabek ve Uztuğ, 2010: 120). Bununla birlikte çerçeveler haberin kendi içindeki niteliğini de tarif etmektedir. Kılıç (2007: 71-72) haber öykülerinin kendisine özgü yapısında bulunan çerçevelerin,

konular ile ilgili belirli anlamları geliştirmek için yol gösterici, tarif edici olduklarını söylemektedir.

Reese'e göre, haber çerçeveleme, olayların ve konuların düzenlenme ve özellikle medya, medya profesyonelleri ve onların izleyicileri-okurları tarafından anlaşılma biçimine gönderme yapmaktadır (Erdoğan, 2011: 57).

İrvan 'a (2010: 74) göre haber çerçeveleme ise, ele alınan bir sorunun bazı boyutlarını seçerek metin içerisinde görünür hale getirmektir.

Haber metinleri içerisinde yer alan çerçeveler üzerinde tanım yapılması gerektiğinde ilk olarak atıf yapılması gereken araştırmacı Robert M. Entman olmalıdır. Çünkü iletişim alanında ilk olarak Entman; medya çerçevelerinin rolünü araştırmış ve çoğu araştırma için bir referans noktası kabul edilebilecek artık klasikleşmiş çerçeveleme tanımını geliştirmiştir (Özarslan, 2007: 24). Bu tanım ise medya çerçevelerinin nasıl işlediğine dair ipucu vermektedir.

Entman'a göre: Çerçevelemek, algılanan bir gerçekliğin belli yönlerini seçerek bunları bir iletişim metni içinde daha önemli hale getirmek ve böylece belli bir problem tanımını, neden-sonuç yorumunu, ahlâki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini desteklemektir (Entman: 1993: 52).

Türkiye'de "çerçeveleme" ile ilgili kapsamlı bir etki araştırması yapan Özarslan (2007: 27-28); Entman'ın bu tanımından yola çıkılarak yapılan çalışmaların hem niteliksel hem de niceliksel özellikler taşıması, bazı kaynaklarda bu çalışmalara "niteliksel gündem belirleme" tanımının getirilmesine neden olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Özarslan, çerçevelerin çözümlenmesini, bir yerden

(örneğin konuşma, beyanat, haber veya roman) insan bilincine bir bilgi aktarılmasıyla (veya iletişimle) o insan “bilinci” üzerinde nasıl bir “etki” yapıldığını doğru bir biçimde ortaya çıkardığını söylemektedir (Özarslan, 2007: 28-29).

Özarslan’ın yaptığı bu tanımda gündem belirleme yaklaşımının bir aşaması olan “bilişsel etki” düzeyi ile “çerçeveleme etki düzeyi” büyük derecede benzerlik göstermektedir. Çerçeveleme ile bilişsel yapı arasında kurulan bağ da “şema” kavramını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla okuyucu zihninde oluşan şemalar haber metninde verilen şemalar ile benzerlik göstermektedir. Şemalar haber çerçeveleri gibi hem metin içinde hem de okuyucu zihninde oluşmaktadırlar.

Şema ve çerçeveleme sözcükleri, sınırlandırma bakımından da birbirlerini çağrıştırmaktadırlar. Ancak şema kavramı temel olarak bilişsel psikoloji alanında anılmaktadır. Bu anlamıyla David L. Altheide’in çerçeveleme tanımlamasını ifade eden İrvan, Altheide’in haber çerçevesini, bir resmi duvardaki diğer nesnelerden ayıran bir resim çerçevesi gibi düşündüğünü söylemektedir. Ona göre haber çerçeveleri sorunlara ve olaylara ilişkin durum tanımlamaları yapıp, o sorunların nasıl tartışılacağını belirler (Altheide’den aktaran İrvan, 2008: 75).

Entman, bireyin bir haberde gördüğü her olayın, araştırmacının "olaya özgü şema" olarak adlandırdığı bir zihinsel yapı yaratmayla sonuçlandığını vurgulamaktadır (Entman’dan aktaran Kılıç, 2007: 71).

Yaşın ise (2010: 42) “şema” tanımını insanların düşüncelerini organize eden bilişsel bir yapı olarak yapmaktadır. Bilişsel yapılara atıf ile haber metinlerinin okuyucu zihnindeki etkisini ölçmek için metinlerin niteliksel olarak da incelenmesi gerekli olmaktadır. Bu bağlamda açıklık getirilmesi gereken nokta, çerçeveleme analizinin iletişim araştırmaları yöntembiliminin neresinde olduğu sorusudur.

3.3. Çerçeveleme ile İlgili Paradigmatik Tartışmalar

Çerçeveleme kavramının kuramsal olarak tek bir alana oturtulması yapılan çalışmalar ışığında zor görünmektedir. Kavramın kelime anlamının sosyal bilimlerin hemen her alanında kullanılması farklı kökenlerden gelen anlamlar taşımaya neden olmuştur. Bu kökenler kavramın sözcük anlamını, kullanıldığı alanları sınıflandırırken, bazen de aynı alan ve disiplinler içerisinde kavrama farklı tanımlar getirilmektedir.

Koenig (2004: 1), çerçevelemenin oldukça yaygın olarak kullanıldığını; ancak kötü tanımlanmış kavram haline geldiğini söylemektedir. Çerçevelemenin etimolojik anlamı dışında bilimsel olarak farklı alanlarda kullanılması bu zorluğun temel nedeni olarak gösterilebilmektedir. Çerçeveleme analizinin genel bir kavramsal tanımına ihtiyaç duyulduğunu belirten Scheufele (1999: 104) bu analiz biçiminin diğer kitle iletişim araştırmalarından ayrılması gerektiğini belirtmiştir.

Çerçevelemenin iletişim bilimleri alanındaki tanımı ve araştırma yöntemi olarak kullanım karmaşasının nedenine ışık tutacak bir yaklaşımı olan Yaşın (2010: 41) haberin çerçevelenmesinin anlamın üretildiği süreç olmasından

dolayı, bilişsel yapıları oluşturan bir işlev ile tanımlanmasına, bu nedenle farklı disiplinler içinde incelenmesine sebep olduğunu söylemektedir.

“Çerçeveleme paradigması, bazı etki araştırmacıları tarafından gündem belirleme sürecinin ve araştırma tasarımının bir parçası olarak görülse de, literatürde kendi başına bir teori olarak kabul edilmektedir (Güran ve Özarslan, 2013: 300)”. İletişim alanında niteliksel söylem çözümlemesi tekniğinde kullanılan “çerçeveleme” konsepti ile gündem belirleme çalışmalarının bir uzantısı olarak kabul edilen (ikinci aşama gündem belirleme) “çerçeveleme” birbirinden yöntemsel olarak farklı olmakla beraber, faydalandıkları mecaz bakımından aslında benzeşmektedir.

Bu noktada; çerçeveleme yaklaşımının çok disiplinli olması, kavramı asıl anlamından uzaklaştırmadığı da söylenebilir. Psikiyatrist Bateson “çerçeve” terimini psikolojik bir kavram olarak tanımlayan ilk yazar olarak bilinmektedir. Bu tanıma göre; çerçeveler, belli mesajları alıp diğerlerini dışarıda bırakarak gerçeklik algısını yönlendirmektedir (Bateson’dan aktaran Özarslan, 2007: 24). Bateson’un bu tanımlamasında yine algısal niteleme ile bilişsel düzeye gönderme yapılmaktadır.

Sosyolog Goffman da, çerçeveleme ile ilgili kapsamlı bir tanımlama yapmıştır:

“Bazı çerçeveler varlıkların, önermelerin ve kuralların bir sistemi olarak açık seçiktir, diğer büyük bir kısmı ise, bir yaklaşımın ya da bakış açısının bilgisini sağlamada yetersizdir. Bununla birlikte, yapılandırma düzeyi ne olursa olsun her çerçeve kullanıcılarına, çerçevenin sınırları içinde tanımlanan, görünüşte (gerçekte olmayan) sınırsız sayıdaki somut olayların belirlenmesi, kavranması ve

adlandırılması için olanaklar sağlamaktadır (Goffman'dan aktaran Atabek ve Uztuğ, 1998: 99)."

Bu iki temel tanımın ardından yakın geçmişte Koenig (2004: 1) "*Reframing Frame Analysis*" başlıklı makalesinde çerçevelemenin artık Goffman'ın "çerçeveleme analizi" olmadığını sadece orijinal formülasyon ile ince bir bağının kaldığını söylemektedir.

Özarslan çerçeveleme fikrinin hangi anlamda kullanılmış olursa olsun iletişimsel metnin gücünü tanımlamak için tutarlı bir yol sunduğunu söylemektedir (Özarslan, 2007: 29).

Ayrıca Özarslan (2007) sosyal bilimler ve insan bilimleri alanının her yerinde rastlanmasına rağmen, hiçbir yerde çerçevelerin bir metin içine nasıl yerleştiklerini, nasıl kendilerini görünür hale getirdiklerini veya çerçevelerin düşünmeyi nasıl etkilediklerini tam ve doğru bir biçimde gösteren çerçeveleme teorisinin bir genel tanım bulunmadığını söylemektedir (Özarslan, 2007: 28). Çerçevelemenin iletişim bilimleri araştırmalarında genel bir tanımının bulunamaması ampirik yönteminin tanımlanmasını da zorlaştırmaktadır.

Aynı eksende Gorp (200:485); "Gündem belirleme", "Yetiştirme- Ekme", "Suskunluk Sarmalı" gibi çok iyi bilinen kuramlardan farklı olarak çerçevelemeye dair ne tek bir bilim adamı ismi, ne de tek bir araştırma geleneği olduğunu söylemektedir.

Kavramın çoklu tanımları ve çoklu araştırma eğilimlerinin aksine Entman (1993: 51) bize çerçevelemeyle ilgili tanımları ve teorileri bir araya getirmenin

iletişim bilimcilerinin görevi olduğunu aksi takdirde devamlı dağınık bir tanımın devam edeceğini söylemektedir (Gorp, 2005: 485). Buna bir zıt görüş olarak Van Gorp (2005: 485) *“Coverage of the Asylum Issue Where is the Frame?: Victims and Intruders in the Belgian Press”* başlıklı makalesinde D’Angelo (2002: 871) tarafından çerçeveleme ilgili tanımların çeşitliliğinin bir koz olduğunun, teorik ve paradigmatik çeşitliliğin de çerçeveleme sürecinin kapsamlı bir görünüme sahip olmasına yol aıtığı görüşü olduğunu belirtmiştir.

3.4.İkinci Aşama Gündem Belirleme Olarak Çerçeveleme

İkinci düzey gündem belirleme araştırmaları ile haberin çerçeveleme araştırmaları arasında benzerlik olduğu gibi çoğu iki araştırma geleneği arasında sınırlar da belirgin değildir (Yaşın, 2008: 40).

Erdoğan (2011: 55) çalışmasında; birinci ya da geleneksel aşamada, konunun ya da konuların önemliliğinin medyadan kamu gündemine geçişinin incelendiğini, ikinci aşamada ise haberlerin çerçevenmesi yoluyla konu ya da konulara eklenen sıfatların (konuların tasvir edilme biçimini belirleyen tutumlar ya da öznitelikler) geçişinin incelendiğini belirtmiştir.

Özer (2009: 229) çerçeveleme çalışmalarının özünde Lippmann’ın kafamızdaki resimlere ilişkin medya merkezli değerlendirmelerinin bulunduğunu söylemenin mümkün olduğunu, bu anlamıyla da “yetiştirme” ve “gündem belirleme” kuramlarıyla da akrabalığının kurulmasının olası olduğunu belirtmiştir.

Çerçeveleme analizinin gündem belirleme yaklaşımı ile ilişkisinin derinliği veya sıklığı konusunda iki farklı görüş vardır. Bunlardan birincisi; çerçeveleme analizinin başlı başına bir etki modeli oluşu ve analizinin hem yöntem hem de kapsamı bakımından daha geniş olduğu yönündedir.

İkinci görüş ise haber içeriklerinin çerçevelenişi haberin tümü, başlık, içerik, genişlik ve görsel imgeler yolu ile okuyucunun ne hakkında nasıl düşüneceğini belirleyen unsurları içermesidir. Bu da gündem belirleme kuramının üç etki türünden (duygusal, davranışsal, bilişsel) bilişsel olana etki etmesi nedeniyle gündem belirleme modelinden ayrı düşünülemeyeceği kanaatini kuvvetlendirmektedir.

Haber çerçeveleri ve tutumlara yönelik gündemlerin kamu gündemini nasıl etkilediği sorusu, ikinci aşama gündem belirleme yaklaşımına işaret etmektedir. İkinci aşama çalışmalar, gündem belirlemenin geleneksel çizgisi yerine “nasıl düşüneceğini de belirleme” yönünde etkiler taşıdığını ileri sürmektedir (Atılır, 2007: 50). Ancak; Entman’ın tanımından yola çıkıldığında haber çerçeveleri, tutumları etkileyecek düzeyde olmasına rağmen kamu gündemi ile ilgili bir atıftan bahsetmemektedir, etki daha çok bireysel düzeydedir. İki yaklaşım arasındaki benzerlik metin analizlerinin niteliksel olarak da incelenmesi gerekliliği iken gündem belirleme modelindeki farklılık, izler kitle için konuların önemi olmasından kaynaklanmaktadır. Haber çerçeveleme yaklaşımında konuların öneminden çok konuların nasıl düşündürdüğü, hissettirdiği sorusu araştırmanın istikametini oluşturmaktadır.

Yaşın (2008: 2) ikinci aşama gündem belirleme modelinin sadece nicel bir analiz olmadığını niteliksel analiz yönünün de olduğu vurgusunu şöyle yapmaktadır:

“Gündem Belirleme” kuramları genellikle anadamar iletişim çalışmaları içinde konumlandırılmaktadır. Buna rağmen eleştirel kuram ile insan düşünce yapısını biçimleyen bilişsel yapının üretimi üzerine vurgu ile eleştirel kuramla ilişkilendirilebilir. Özellikle ikinci aşama gündem belirleme çalışmaları (second level agenda setting) bilişsel yapı ve haberin nitel özellikleri üzerine vurgu ile bu konuma daha yakındır.

Bir diğer görüşü destekler nitelikte Özarlan (2007: 56) ise çerçeveleme analizinin gündem belirleme yaklaşımından şu yönleri ile ayrıldığını vurgulamıştır:

“Entman’ın tanımından ortaya çıkan sonuç iki boyutlu bir medya etkisi olarak çerçevelemeyi gündem kurma veya eşik bekçiliği gibi yaklaşımlardan ayırmada özel bir öneme sahiptir: Seçim ve önem. Eşik bekçiliği ve gündem kurma araştırmacıları (McCombs ve Shaw, 1972: 186) konuların seçim ve önemini genel olarak incelemiş olsa da Entman’ın çerçeveleme tanımı konunun kendisinin seçilip önem atfedilmesinden çok, konunun belli yönlerinin seçilip önem verilmesiyle ilgilidir⁶. Bu yüzden, olayların ve haberlerin kitle iletişim medyasında çerçevelenmesi ve sunumu, haberi izleyenlerin bunları anlayışlarını, sistemli bir biçimde etkileyebilmektedir (Özarlan, 2007: 56).

Gündem belirleme yaklaşımının yukarıda belirtilen çerçeveleme analizinden ayrımı çabalarına rağmen hala iki gelenek açısından benzerlikler çok büyüktür.

⁶ Entman’ın çerçeveleme tanımı: “Çerçevelemek, algılanan bir gerçekliğin belli yönlerini seçerek bunları bir iletişim metni içinde daha önemli hale getirmek ve böylece belli bir problem tanımını, neden-sonuç yorumunu, ahlâki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini desteklemektir (Entman’dan aktaran Özarlan, 2007: 27-28)”.

Hall ve arkadaşları bu konuda birincil tanımlamanın, sorunun ne olduğunu çerçeveleyerek, daha sonra yapılacak tüm tartışmaların sınırlarını çizdiğini dolayısıyla ilk çerçevenin daha sonraki tüm katkıların tartışmayla ilişkili ya da ilişkisiz olarak nitelenmesinin temel ölçütlerini sağladığını belirtmektedir (Hall vd. aktaran İrvan, 2008: 75).

İrvan (2008, 75) bu tanımlamadan yola çıkarak çerçevelemenin gündem belirlemenin bir uzantısı olduğu varsayımını destekler biçimde şunları söylemektedir:

“Eğer medya haberlerindeki çerçeveler daha sonraki tüm tartışmaların sınırlarını belirleme gücüne sahipse, medya gündeminin içeriği ile kamu gündeminin içeriği arasında olumlu bir bağın var olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bu doğruysa, gündem belirleme yaklaşımını bir adım daha ileriye götürerek, medyanın sadece gündemi belirlemediğini, gündemde yer alan sorunların nasıl tartışılması gerektiğini de belirlediğini söyleyebiliriz.”

Geleneksel gündem belirleme araştırmaları, medyanın konuya ya da nesneye dikkat çekerek belirli konuları kamu gündemine nasıl yerleştirdiği ile ilgilenirken, ikinci aşama (çerçeveleme) gündem belirleme araştırmaları, özniteliklere dikkat çekerek nesne ya da konu tasvirlerinin medyadan alıcıya nasıl iletildiğini incelemektedir (Takeshita’dan aktaran Erdoğan, 2011: 55).

Bu noktada ikinci aşama gündem belirleme çalışmaları bilişsel etki düzeyine atıfta bulunmaktadır⁷. Önceleme ve çerçeveleme kavramlarını kullanarak gerçekleştirilen araştırmalar, medyanın kamuoyu üzerindeki etkisinin sadece gündem belirlemekle sınırlı olmadığını, dahası, belirlediği bu gündem çerçevesinde insanların siyasal liderlerini değerlendirme ölçütlerini etkilediğini ve sorunlara getirilen çözüm önerilerini önemli ölçüde dayattığını göstermektedirler (İrvan, 2008: 76).

D'Angelo "çerçeveleme" çalışmalarına yaklaşım farklılıklarıyla ilgili, bilişsel paradigma içinden çerçeveleme ve gündem belirleme yaklaşımlarını birleştirmeye yönelik çabaya ya da aralarında kesin bir ayrımı vurgulayan görüşlere karşılık, çerçevelemenin tek bir paradigmatik yaklaşımı olmasına gerek olmadığı, birbirine zıt teorik yaklaşımların kullanabileceği bir 'araştırma programı' olarak değerlendirilmesinin daha uygun olduğunu ifade etmiştir (D'Angelo'dan aktaran Durur, 2011: 27).

İrvan ise (2010: 77), çerçeveleme analizini gündem belirleme yaklaşımına getirilen eleştirilere yanıt olabileceğini ve bu yöntemin gündem belirleme çalışmalarına sağlayabilecek olası faydalarına şöyle değinmektedir:

"Gündem belirleme yaklaşımının halen sahip olduğu sınırlılıklardan kurtulabilmesi için iki yönde çalışmaya gereksinim duyulmaktadır. Bunlardan ilki medya gündemine aldığı sorunları nasıl sunduğu konusudur. Bu bağlamda özellikle "çerçeveleme analizi" gündem belirleme yaklaşımının var olan dezavantajlarını ortadan kaldırmak için verimli olabilecek bir alternatif sunmaktadır. Bu yönde gelişecek

⁷ İletişimin beş ayrı düzeyde tanımlanan etkileri arasında, gündem belirleme yaklaşımı, McCombs ve Shaw "bilişsel düzey" şeklinde özetlemektedir (Yüksel, 2007: 577).

alışmalara, eleştirel gelenek içinde sürdürülen tartışmalar da oldukça yararlı malzemeler sağlayabilir. Dolayısıyla, gündem belirleme yaklaşımı, davranışçı ve eleştirel şekilde konumlandırılan iki araştırma geleneğini uzlaştırabilecek potansiyeli içinde barındıran bir yaklaşım olarak görünmektedir. İkinci yn ise, gündem belirleme araştırmalarının bilişsel düzeyi aşıp yeniden tutumlara ve fikirlere yönelmesi gerektiğidir. Bu noktada da eleştirel geleneği egemen gelenekle buluşturmak mümkün görünmektedir. Eleştirel gelenek içerisinde haber algılamasına ilişkin olarak yürütülen çalışmalar, davranışçı geleneğin kullandėı yöntemlerle zenginleştirildiğinde, medyanın toplumsal ve siyasal yaşamda oynadığı rolü daha iyi kavramak mümkün olabilecektir.”

erveleme zmlemesi, özellikle gazeteciliğe özgü metnin siyasal bir rol oynayıp oynamadığını ortaya koymakta ve erveleme araştırması, gazetecilerin, haber metninin inşasında erveleri nasıl kullandıklarını ve ervelerin, haber metinlerine nasıl eklemlendiğini incelemektedir (Roefs’den aktaran Erdoğan, 2014: 9).

Bu görüşlerin tümünden yola çıkarak haber erveleme analizi yöntembilim bakımından her iki disiplini de içine alabileceği söylenebilir. erveleme her ne kadar gündem belirleme çalışmalarının bir aşaması olarak görülse de kendi başına bir teori olarak kabul edilmektedir. erveleme analizi sadece haber ervelerinin neler olduğunun değil bu ervelerin okuyucu/izleyici kitle üzerindeki etkilerinin ervelerde sunulan mesajlar ile paralellik gösterip göstermediğini, haber metinlerinde tespit edilen ervelerin anlamsal olarak ne ifade ettiğini, hangi mesajı verdiğini de araştırır. Bu nedenle nicel ve nitel

analiz yöntemleri bu araştırmalar için daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilecektir.

3.5. Çerçevelerin İşleyişi ve Yapılan Örnek Çalışmalar

Çerçevelerin literatürde, okuyucu zihninde ve haber metinlerinde olmak üzere iki aşaması yer almaktadır. Metin içerisinde beliren haber çerçevelerinin işleyişi okuyucu zihnindeki çerçevelere öncül olarak etki ettiği ve bu yolla çerçevelerin işlevsel olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur. Tutum değişikliği araştırmalarında vurgu yapılan bilişsel düzey genel olarak psikolojik etki araştırmaları kapsamında değerlendirilmektedir. Çünkü metinlerin okuyucu zihnindeki değişikliği ikna olma veya reddetme gibi süreçleri içermektedir. “İkna ve bilişsel süreçleri inceleyen Bartlett; bellek ve bilişin şemalar adını verdiği özgül konusal yapılar içinde örgütlendiği görüşünü ortaya atan ilk psikologdur (Tekinalp, 2013: 81)”. Bartlett’in bahsettiği iletileri alımlayan birey özgül bilişsel şemalar ile kendi süzgecinden geçirerek anlamlandırır. Bu nedenle iletişim sürecinde göndericinin gönderdiği biçimlendirilmiş enformasyonun her alıcıda aynı etkiyi uyandıramayacağı öngörüsü vurgulanmıştır.

Bilişsel süreçleri inceleyen Bartlett’in vurguladığı şema kuramı ile Entman’ın (1993) çerçeveleme etkisi tanımı özünde tutarlı görülebilmektedir. Ayrıca çerçeveleme etkisi deneysel olarak birçok kez kanıtlanmıştır. Güran ve Özarslan (2013: 306) çalışmalarında; Sniderman, Brody ve Tetlock’un ABD kamuoyunun çoğunluğunun AIDS’li birinin haklarını savunması için meselenin vatandaşlık hakları bakımından çerçevelenmesi gerektiğini, çoğunluğun zorunlu HIV testini desteklemesi için ise meselenin kamu sağlığı bakımından çerçevelenmesi

gerektiğini bulduklarını söylemektedirler. Buradan anlaşıldığı gibi çerçeveler kimi zaman bilinçsizce oluşturulmazlar, bazı koşullarda çerçeveler, amaçlı şekilde haberin veya bir iletişimsel sürecin içerisine yerleştirilebilirler. Bilişsel yapılar bireyin karşılaştığı sorunları nasıl çözümleyeceğini, sorunun çözümünde hangi mantık kurallarına başvuracağını belirler varsayımı, çerçevelemenin tanımındaki “ahlaki değerlendirme, sorunların nedenlerini gösterme, olası çözüm önerilerini vurgulama” ile bire bir örtüşmektedir. Buradan hareketle bilişsel psikoloji kuramlarının çerçeveleme etki ölçümlerine temel oluşturduğu söylenebilmektedir.

Özarslan (2007: 20); çerçevelerin işleyişini şöyle özetlemektedir:

“Temel çerçeveleme yaklaşımı etkinin ortaya çıkma alanının, bir konunun tanımlanışında veya haberlerde konu hakkında kullanılan yafta üzerinde yattığını kabul etmektedir. Altta yatan yorumlayıcı şemaların konuya tatbik edilebilir hale gelmesi bir çerçevenin ana etkisidir.”

Haber metinlerinde devamlı olarak desteklenen, tekrarlanan ve güçlendirilen sözcükler ile görsel malzemeler bazı düşünceleri referans alırken diğerlerini gizlemektedir (Entman’dan aktaran Kılıç, 2007: 72). Çerçeveler bu yolla bazı düşünceleri görünür kılıp diğerlerini cılızlaştırmakla işlev görmektedirler.

Soroka vd. (2012: 1) medya ve kamu üzerine yapılan çalışmalarda, medyanın kamunun dikkatini belirli konulara çekebildiğini ve bu dikkati sürdürebildiğini ortaya koyduğunu söylemektedirler. Soroka; ayrıca medyanın bir politik tartışmanın söylemini; konuyu çerçeveleyerek ya da tanımlayarak kamuyu ikna

veya caydırmak adına oluşturduğu diyaloglar konuşmalar ile değiştirebileceğini vurgulamıştır (Soroka vd. , 2012: 1).

Quinsaat (2014: 9) ABD’de yaptığı araştırmada medyadaki hegemonik söylemler ile haber çerçevelerinin rekabetini konu almış ve 6 çerçeve belirlemiştir. Tespit edilen ve yoğunluklu olarak işlenen çerçeveler şu şekildedir:

Göçmenlerin uyuşuğu: Göçmenlerin Amerikan vatandaşı oldukları tarihlerin kutlamasını içeren çerçevedir.

Başarısız göçmen politikası: Yerel ve federal hükümetler arasındaki dinamikler üzerinde durularak, göç sorununu çözmedeki devletin başarısızlığı üzerinde duran çerçevedir.

Tehlikeli göçmenler: Ulusal güvenlik söylemlerini içeren çerçevedir.

Ucuz işçi: Arz ve talep dengelerinin bozulmasına yönelik çerçevedir.

Göç devralma: Nüfus ile ilgili yaklaşımları içeren çerçevedir.

Bir başka biri olarak göçmenler: göçmenlerin asimilasyonuna kötümser yaklaşımları içeren çerçevedir.

Haber çerçevelerinin okuyucu üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu, dahası çerçevelerin nasıl işlev gördüğünü ortaya koymak amacı ile Tversky ve Kahneman tarafından birçok araştırmacı tarafından referans kabul edilen (198: 453) bir deney yapılmıştır. Deneye katılanlara şu şekilde sorular yöneltilip yanıtlar alınmıştır:

“Şunu hayal edin: ABD alışılmamış ve 600 kişiyi öldürmesi beklenen Asya kökenli bir hastalık salgını için hazırlık yapmaktadır. Bu hastalıkla mücadele etmek için iki alternatif program önerilmiştir. Programların olası sonuçları hakkındaki doğru bilimsel tahminler şu şekildedir: A Programı kabul edilirse 200 kişi kurtarılacaktır. B Programı kabul edilirse 600 kişinin kurtulacağına dair üçte bir olasılık ve hiç kimsenin kurtulmayacağına dair üçte iki olasılık bulunmaktadır. Bu iki programdan hangisini tercih ederdiniz?”

Bu deneyde deneklerin yüzde yetmiş ikisi (% 72) A programını; yüzde yirmi sekizi (%28) ise B programını seçmiştir. Bir sonraki deneyde anlatılan senaryo aynı durumda uygulanmak üzere *aynı seçenekler* olarak önerilmiş, fakat kurtarılacak olası canlar bakımından değil de olası ölümler bakımından değiştirilerek çerçevelenmiştir:

“C Programı kabul edilirse 400 kişi ölecektir. D Programı kabul edilirse üçte bir olasılıkla kimse ölmeyecek ve üçte iki olasılıkla 600 kişi ölecektir”.

Senaryoyu farklı şekilde çerçeveleme sonucunda tercih oranları tersine çevrilmiştir. C Programı yüzde yirmi iki (% 22) ile tercih edilmiştir (aynısı olan A programı yüzde yetmiş iki (% 72) ile seçilmişti), D programı yüzde yetmiş sekiz (% 78) oranında tercih edilmiştir (benzeri olan B Programı sadece yüzde yirmi sekizde (% 28) kalmıştı) (Tversky ve Kahneman 1981).

Tversky ve Kahneman bu çalışmada; insanların seçimlerinin, sorunların nasıl tanımlandığına bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu deneyde görülmüştür ki; potansiyel kazanç olarak tanımlanan sonuçlar ile insanlar, riskten kaçınma eğilimi gösterip daha güvenilir olan neticeyi seçmişlerdir (Iyengar ve Scheufele, 2011: 4).

Todd Gidin (1980) CBS televizyonunun 1960'lardaki önemli öğrenci hareketlerini nasıl basitleştirdiğini inceleyerek kitle iletişim araştırmalarına "çerçeveleme" kavramını kazandırmıştır (Atabek ve Uztuğ, 2010: 120). Bu araştırmada öğrenci olayları ile ilgili medyada öğrenci hareketinin okuyucu gözünde basitleştirmeye yönelik çerçevelerin varlığı saptanmıştır.

Aksoy (2012: 204) "*Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara İlişkin Tartışmaların Türk Basınında Çerçeveleşmesi*" başlıklı makalesinde tartışma vurgusu ile Türkiye basınında bahsi geçen haberlerin çerçeveleşmesini incelemiştir. Yapılan çalışmada çerçeveleme teorisinin sıfatlar, yaftalar ve nitel yorumların yoğunluğu ile ilgisi nedeniyle tartışma ve çatışma içeren haberlerde daha yoğun olabildiği görülmüştür.

Türkiye'de Özarslan (2007) "*Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi*" başlıklı doktora tezinde çerçevelemeyi bir etki modeli olarak ele almış ve geniş kapsamlı bir çerçeveleme tanımlaması yapmıştır. Çalışmada çerçeveleme etkisi fokus grup üzerinde bir deney ile sınanmıştır. Konya ovasındaki kuraklık haberleri ile Malatya'daki cinayet haberleri iki zıt şekilde çerçevelenerek rastlantısal olarak deneklere okutulmuştur. Deneyde haberler ile ilgili "*çatışma çerçevesi*", "*insani ilgi çerçevesi*", "*sorumluluk çerçevesi*", "*ekonomik sonuçlar çerçevesi*" şeklinde

çerçeveler oluşturulup deneklere aynı haberler iki karşıt biçimde çerçevelenip okutulmuştur. Deney sonucunda; deneklerin haberleri okumalarının hemen ardından yöneltilen sorulara verilen cevaplarda okunulan haber çerçevesi ile büyük oranda anlamlı ilişki saptanmıştır.

Kılıç (2007) İran nükleer krizi ile ilgi haberlerin Türkiye basınında (Yeni Şafak, Türkiye, Zaman, Hürriyet Milliyet, Sabah, Radikal, Cumhuriyet) nasıl çerçevelendiğini araştırmıştır. Çalışma kapsamında taranan Hürriyet Milliyet, Sabah, Radikal, Cumhuriyet gazetelerinde İran'ın nükleer faaliyetleri tehlikeli ve tehditkâr bulunurken İran rejiminin baskıcı ve güvenilmez bulunması devamlı olarak vurgulandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca çalışmada; Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin haberlerdeki olumlu nitelermeler İran'ın nükleer çalışmalarının tehlikeli bulunması ve bu nedenle askeri bir operasyonla karşı karşıya kalmasının doğal olduğuyla ilgiliyken, olumsuz nitelermeler olası bir operasyonunun bölgedeki dengelerin değişmesine, Türkiye ekonomisinin kötü etkileneceğine, bölgesel barışın bozulacağına yönelik, nitelendirmeleri içerdiği bulgularına ulaşılmıştır.

“Gamson, soğuk savaş döneminde Amerikan medyasında çerçevelenmiş haberlerin ABD hükümet politikasının halk tarafından kabul edilmesine etkin olarak kullanıldığını belirtmektedir (Gamson’dan aktaran Kılıç, 2007: 72).”

Domke ve arkadaşlarının yaptıkları deney ise meselelerin medyada ahlaki bakımdan çerçevelenmelerinin seçmenleri, adayların dürüstlüğü hakkında yargıda bulunmaya itebileceğini (önceleme) ve/veya verilen meselenin doğasına bağlı olarak diğer siyasi konuları ahlak bakımından değerlendirebileceğini ortaya çıkarmıştır (Domke ve diğerlerinden aktaran

Özarslan, 2007: 40). Buradan anlaşıldığı gibi çerçevelerin işleyişi izler kitle üzerinde kanaatleri ahlaki değerlendirmeleri ve de bu eğilim değişimi sonucunda davranışları etkilenmek yolu ile gerçekleştiği sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda Entman çerçeveleme çalışmalarında ahlaki değerlendirilmelerin daha çok soruna ilişkin nedenlerle bağlantı kurmak için yapıldığını vurgulamaktadır (Entman'dan aktaran Kılıç, 2007: 73).

İrvan ve Binark (1992) yaptıkları çalışmada 1983 yılında Güney Kore yolcu uçağının ve 1987'de İran yolcu uçağının düşürülmesi olaylarının Türkiye basınında çerçevelenişi ve "anlam haritalarının" nasıl oluşturulduğu araştırmışlardır. Türkiye basınına temsilen örneklem alınan gazetelere içerik ve söylem analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda Güney Kore yolcu uçağının Sovyetler Birliği tarafından düşürülmesi olayında eylemi yapana "barbar ve kasti olması" "İran yolcu uçağının ABD tarafından düşürülmesi olayına ise "trajediden kaçınılmaz" sözcükleri ile açıklandığı görülmüştür. Araştırmada sorumlu tarafları masum ve canı olarak niteleyen çeşitli temalara rastlanmıştır.

3.6. Çerçeveleme Düzeyleri

Çerçeveleme teorisinde iki düzeyde çerçeveler ortaya çıkar: Medya çerçeveleri, izleyici çerçeveleri. Çoğu alan yazınında "metnin kendisinde" ve "alıcının düşüncesinde" olarak da konumlandırılmaktadır. Haber çerçevesi olarak da adlandırılan medya çerçeveleri, haber sunumunda yer alan ve olaya anlamını veren bir düzenleyici fikir veya öykü akışı olarak tanımlanmışlardır (Gamson ve Modigliani 'den aktaran Güran ve Özarslan, 2013: 300). Çerçeveleme sadece

haber veya medya metinlerinde değil belirli görüşlerin bir mesajın içinde sunulduğu süreçler olarak da görülmektedir.

Scheufele (1999: 108) çerçeveleme çalışmalarını tipolojik olarak incelediği çalışmasında çerçeveleme araştırmalarının bağımlı ve bağımsız değişkenlere göre araştırma sorularının farklılık gösterdiğini söylemiştir. Bu gruplamayı bağımlı/bağımsız değişkenler olarak medya çerçeveler ve, bağımlı/bağımsız değişkenler olarak bireysel çerçeveler olmak üzere iki tipolojide incelendiğini belirtmektedir (Scheufele, 1999: 108). Scheufele (1999: 108) devamında Entman'ın (1993: 56) çerçeveleme teorisine atıfta bulunarak; üçüncü ve ilk iki nokta ile sıkı bir şekilde bağlantılı olan çerçeveleme tipolojisinin “çerçevelemeye ortak bir anlayış getirmek üzere” farklı disiplinlerdeki nispeten yalıtılmış ve eklektik çalışmaları denetleyen hipotezin, ötesine geçtiğini söylemektedir.

Tablo 1. Çerçeveleme araştırma tipolojisi

	Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler
Medya Çerçeveleri	Tuchman (1978) Bennet (1991) Edelman(1993)	Pan ve Kosicki (1993) Entman (1993) Huang 1996)
Bireysel Çerçeveler	İyengar (1987) Gamson (1992) Price vd. (1995),1996,1997) Huang (1996)	Snow vd. (1986) Snow ve Bedford (1998,1992) Entman ve Rojecki (1993) Nelson vd. (1997)

Kaynak: Scheufele, 1999: 109.

İzleyici düzeyinde çerçevelerin ise, çoğunlukla kitle medyasının bir konuyu çerçeveleyiş biçiminin doğrudan çıktıları olarak incelendiği belirtilmektedir. Dolayısıyla medyanın çerçeveleri bireylerin bilgi işlemede kullandıkları bilişsel süreçleri bir yönde etki altında bıraktığı ve birey çerçevesi haline dönüştürdüğü söylenmektedir (Güran ve Özarslan, 2013: 301).

İzleyici çerçevelerini saptamak çoğu zaman detaylı ve titiz bir araştırmayı gerektirmektedir. İzleyicinin/okuyucunun medya çerçevelerinin kendi çerçevelerini oluşturmada ne denli etkili olduğunu ortaya çıkarmak basit bir anket çalışmasıyla mümkün görülmemektedir. Çünkü bilişsel etki düzeyi birçok bağımlı/bağımsız değişkenin etkisinde biçimlenebilmektedir. Ancak haber çerçevelerini saptamak sonraki araştırmalar için aydınlatıcı ve öncül olmaktadır. Haber çerçevelerinin etkilerini sınamak için öncelikle olayların oluş biçimini ve konuların haberlerde nasıl çerçevelendiğinin anlaşılması gerekmektedir. Özellikle genel bir çerçeve deseninin haber içeriğinde varlığını da araştırmak ihtiyacı doğmaktadır. Bu doğrultuda çerçevelere genel bir tanımlama yapılarak dilsel karakteristiklerin tespiti, çerçevelere kimlik oluşturma süreci ile de genel gazetecilik uygulamalarında tekrar edilebilirliğinin anlaşılabilir olması çerçeveleme etkisinin anlaşılması bağlamında önemli görülmektedir. Nitekim Vreese vd. (2001: 108) içerik analizinin çerçeveleme etkisi çalışmaları için ön kabul olabildiğini, karmaşık seyrek yapıdaki haber bileşenlerini tutarlı bir şekilde betimleyebileceğini belirtmişlerdir.

Bu çalışma “Suriye İç Savaşı” temalı haberlerin hangi çerçeveleri içerdiğini, konunun okuyucular tarafından nasıl tartışılacağına yönlendirmesinin yapıldığını ortaya koyma amacı taşımaktadır. Çalışmada çerçeveleme analizi

kapsamında haber seçimi, gerçekliğin belirli yönlerine vurgu, diğerlerini dışlama ve haberin sunum süreçleri incelenmiştir. Bu bağlamda içerik analizi yöntemi ile haberlerde hangi çerçevelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Niceliksel ve niteliksel analiz yöntemi olan çerçeveleme analizi araştırma sorularına tam yanıt almak amacıyla kapsamlı bir yöntem olarak uygulanmıştır.

4. Suriye İç Savaşı Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçevesi ve Araştırma Yöntemi

Bu bölümde Suriye İç Savaşı haberlerinin Türkiye basınında nasıl çerçevesi analiz edilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan standart içerik analizi ile çalışmanın esas analiz biçimi olan çerçeveleme analizinin daha kontrollü yapılabilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda kodlama kılavuzunda betimleyici ölçütler eklenmiş ancak esas olarak haber çerçevelerinin belirli değişkenler ışığında analizi yapılmıştır. Çalışmada literatürde daha önce yapılmış tanımlamalardan yola çıkarak haber metinlerinde “Değerlikli Haber Çerçeveleri” aranmıştır.

Değerlikli haber çerçeveleri; De Vreese ve Boomgarden’in (2003: 363) yaptıkları araştırmalarda bazı çerçevelerin kendi doğalarından kaynaklanan bir değeriye sahip oldukları diğer yandan bazı başka çerçevelerin de daha nötr göründüklerini belirlemiştir (Vreese ve Boomgarden’den aktaran Özarlan, 2007: 63). Ayrıca Özarlan (2007: 63) yapılan son araştırmalarda çerçevelerin sıklıkla kendi doğal bir değeriye (valance) örneğin olumlu ya da olumsuz yönler, çözümler veya çarelere sahip oldukları sonucunu doğruduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada içeriğe ilişkin hakim 4 tür çerçeve olan “sorumluluk çerçeveleri, çatışma çerçeveleri, ahlakilik çerçevesi, ekonomik sonuç çerçeveleri” ile birlikte tüm bunlarını kategorik olarak kapsayan “Değerlikli Haber Çerçeveleri” haber metinlerinde aranmıştır. Bu metodun seçilmesinin nedeni; haber metinlerindeki spesifik yaftaların gözden kaçırılmaması çabasıdır. Ayrıca bu yolla haber metinleri hem tündengelim hem de tümevarım yöntemi uygulanmıştır.

Genel olarak, çerçeveleme çözümlemesi, çerçeve tanımlamak için metni inceleyen araştırmacı tarafından kullanılan içerik çözümlemesinin bir türüdür (Erdoğan, 2014: 9). Bu amaç doğrultusunda haber metinlerindeki sıfatlar ve tanımlamalar ayrıca tablolaştırılmış, gazetelerin olaylara ilişkin kullandığı çeşitli çerçeveler derinlemesine incelenmiştir.

Araştırmada kullanılacak analiz metodu olan niteliksel ve niceliksel içerik analizi, insan iletişiminin evrensel özelliklerini, uygulamalarını, sebep ve sonuçlarını açıklamak için kullanılmaktadır (Anderson'dan aktaran Akçalı ve Toker, 2012: 32). İçerik analizi adı altında toplanan araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelde tümdengelim dayalı bir "okuma aracı" olarak nitelendirilebilir (Akçalı ve Toker, 2012: 32).

Merten'e göre içerik analizi, sosyal gerçeğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarım yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir (Gökçe, 2006: 18).

Norveç'teki Breivik olayının basındaki çerçevelenişini araştıran Akçalı ve Toker (2012) iletişim sürecinde en önemli noktanın mesaj olduğunu ve bu nedenle çerçeveleme çalışmasında mesajın içeriğine odaklanıldığını belirtmektedirler.

Ayrıca medya analiz yöntemleri belirli gelenekler ışığında konulara ve araştırmaların amacına göre kullanılmaktadır. Medya mesajlarının içeriğine ilişkin incelemelerde uzlaşılmış ve tek doğru analiz tekniği seçimi söz konusu olmadığından farklı amaçlara ve içeriğe göre alternatif metotlar kullanılmaktadır (Akçalı ve Toker, 2012: 32).

Literatürde karşımıza çıkan genel çerçeveleme araçları olarak; sözcük seçimleri, metaforlar, tarihsel örnekler, yerleşik sözcükler, tablo ve grafiklerin sunumu, kaynak ve alıntılarının seçimi olarak görülebilmektedir. Bu nedenle çalışma bu değişkenleri ortaya çıkarma amacını taşımaktadır.

Suriye haberlerinin Türkiye basınında nasıl ve hangi çerçeveler ile sunulduğunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, literatürde var olan çerçevelerden hareketle çerçeveler oluşturulmuştur.

Bu doğrultuda Neuman vd. (1992) tarafından yapılan araştırma sonucundan yola çıkılarak “dini/ahlaki çerçeve”, “ekonomik sonuçlar çerçevesi” ve “politika çatışması çerçevesi” olmak üzere üç çerçeve kullanılmıştır. Bunun dışında literatürde konuyla doğrudan ilgili ya da benzer konularla ilgili çalışmalardan hareketle spesifik çerçeveler oluşturulmuştur.⁸ Bu çerçeveler; “risk çerçevesi”, “protesto çerçevesidir”.

Özarslan’ın (2007) çalışmasından hareketle “sorumluluk çerçevesi” oluşturulmuştur. Ayrıca bu çerçevelere Suriye haberlerinde sık rastlanan konuya özgü; “kriz çerçevesi”, “terör çerçevesi”, “uluslararası tepki çerçevesi”, “mağduriyet çerçevesi”, “başarısız dış politika çerçevesi” ve “güçsüzleştirme çerçevesi”, “güçlendirme çerçevesi” eklenmiştir.

⁸ Aksoy, S (2012: 194). “Genetiği değiştirilmiş organizmalara ilişkin tartışmaların Türk basınında çerçevelenmesi” başlıklı makalesinde literatürde konuya ilişkin benzer çerçeveler bulunmaktadır.

Oluşturulan çerçevelerin kapsamına ilişkin tanımlamalar şu şekildedir.

Kriz Çerçevesi: Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıması sonucu oluşan politik krizleri ön plana çıkaran çerçevedir.

Politika Çatışması Çerçevesi: Suriye iç savaşı ile ilgili görüş ayrılıklarına vurgu yapan, bu konudaki zıtlıkları görünür kılan çerçevedir.

Risk Çerçevesi: Suriye iç savaşının Türkiye'ye ve çevre ülkelere verebileceği ekonomik, siyasi zararlara vurgu yapan çerçevedir.

Dini Ahlaki Çerçeve: Suriye iç savaşının İslami yorumlarına yer veren, dini bayramları ön plana çıkaran, savaş sürecindeki uygulamaların dini açıdan değerlendirmesini ortaya çıkaran çerçevedir.

Terör Çerçevesi: Savaşın taraflarını veya savaşa müdahil olan herhangi bir unsur ile terör kavramını ilişkilendiren çerçevedir.

Uluslararası Tepki Çerçevesi: Suriye iç savaşına ilişkin uluslararası örgütlerin/siyasilerin savaşın sona ermesine veya taraflara müdahalenin gerekliliğine vurguyu içeren çerçevedir.

- Mağduriyet Çerçevesi:** Savaştan etkilenen tarafların ekonomik, sığınma ve siyasi vb. sorunlarının aktarıldığı çerçevedir.
- Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi:** Savaşın bölge ve Türkiye ekonomisine mevcut veya olası olumsuz etkilerini ön plana çıkaran çerçevedir.
- Başarısız Dış Politika Çerçevesi:** Mevcut Türkiye hükümetinin Suriye iç savaşının çözümüne yönelik uluslararası siyasi arenada yetersiz veya başarısız oluşuna vurgu yapan çerçevedir.
- Güçsüzleştirme Çerçevesi:** Suriye iç savaşının taraflarından herhangi birini daha güçsüz gösteren, operasyonel yetersizliğini, uluslararası arenada yalnız kalışını ön plana çıkaran çerçevedir.
- Sorumluluk Çerçevesi:** Savaşın ve mevcut olayların yaşanmasında birincil sorumluluğun hangi tarafta olduğunu yani olayın nedeninin aktarıldığı çerçevedir.
- Güçlendirme Çerçevesi:** Savaşan taraflarından herhangi birine uluslararası desteğin, ekonomik ve askeri gücünün varlığını ön plana çıkaran çerçevedir.

4.1. Evren ve Örneklem

Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenışine yönelik bu çalışmada; maliyet ve etik unsurlar göz önüne alınarak yargısal örneklem olarak 3 gazete seçilmiştir. Örneklem seçilirken ideolojik ayırmadan daha çok genel yayın politikası gözetilmiştir. Belirlenen tarih dilimlerinde hükümet politikalarını destekleyen, tarafsız ve hükümet politikalarına muhalif olarak gruplandırmalar yapılmıştır.⁹ Gruplandırılan gazeteler arasında her gruptan tirajı en yüksek gazeteler örnekleme alınmıştır.

Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde haberlerde yanlılık ve çerçeveleme unsurlarının daha belirgin olacağı varsayımı ile üç önemli tarih periyodu belirlenmiştir. Bu tarih dönemleri: 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012 (Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi Olayı), 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012 (Türkiye Uçağının Düşürölmesi Olayı), 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 (Hatay Reyhanlı Patlaması Olayı).

Çalışmada önemli olarak kabul edilen bu tarih dönemleri yargısal örneklem olarak alınmıştır. Akçakale'ye düşen top/havan mermisinin ardından 5 Türkiye vatandaşı ölmüş ve bu olay Suriye iç savaşının Türkiye'ye ilk doğrudan yansıması ve ilk can kaybı olarak tespit edilmiştir.¹⁰ Türkiye uçağının

⁹ Prof. Dr. Süleyman İrvan tarafından önerilen gruplandırma yöntemidir. E-Posta yolu ile görüşme (20.01.2014).

¹⁰ <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25387224/> Erişim: 5 Mart 2015;

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21615000.asp?top=1> Erişim: 5 Mart 2015;

<http://www.eokul-meb.com/turkiye-suriye-savasi-2012-basladi-mi-son-durum-31542/> Erişim: 5 Mart 2015.

Akdeniz’de düşürülmesinin ardından yeni bir kriz yaşanmış medyada ve kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır.¹¹

Hatay Reyhanlı’daki patlama ise Türkiye genelinde büyük yankı uyandırmış toplumsal olarak Türkiye’nin Suriye iç savaşında hangi pozisyonda olduğu ile ilgili büyük tartışmalara neden olmuştur.¹²

Buna göre Hürriyet (tarafsız basını temsilen), Sözcü (muhalif basını temsilen) ve Zaman (hükümet politikalarını destekleyen basını temsilen) gazeteleri 3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012, 22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012, 11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013 tarihleri arasında Ajans Press Medya Takip merkezi veri tabanı tarafından taranmıştır.¹³

Yapılan tarama sonucu Suriye anahtar kelimesini içeren tüm haber metinleri incelenmiştir. Örneklem olarak alınan 3 gazetede (Hürriyet, Sözcü ve Zaman) toplam 2 bin 266 Suriye sözcüğünü içeren metin tespit edilmiştir (Tablo 3). Bunların içerisinde Suriye iç savaşı ile doğrudan ilgisi olmayan ve köşe yazıları araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Suriye iç savaşına ilişkin haber çerçeveleme analizi bakımından önemli kabul edilen toplam 434 haber metni tespit edilmiştir (Tablo 2). Çalışmada Tablo 2’de sunulan örneklem

¹¹ <http://www.gazetevatan.com/suriye--turk-savas-ucagini-dusurdu--459720-gundem/> (Erişim Tarihi: 05.03.2015); <http://www.milliyet.com.tr/-turk-ucagini-suriye-dusurdu/siyaset/siyasetdetay/23.06.2012/1557511/default.htm> (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

¹² <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23257089.asp> (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

<http://www.sozcu.com.tr/?p=288681> (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

http://www.zaman.com.tr/gundem_reyhanlidaki-bombali-saldirisi-oncesi-besar-esed-ile-gorusmusler_2162889.html (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

¹³ Farklı genel yayın politikalarına göre gruplandırılan gazeteler hem tiraj hem de tıklanma sayıları gözetilerek seçilmiştir. Tiraj ve tıklanma verilerine aşağıdaki linklerden ulaşılmıştır:

www.Connectedvivaki.com/tag/gemius/ (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

www.connectedvivaki.com/tag/tiraj/ (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

www.dorduncukuvvetmedya.com (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

doğrultusunda içerik analizi uygulaması, araştırmacı tarafından hazırlanan ve Ek. 1’de sunulan kodlama kılavuzu doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Belirlenen tarih periyodunda analiz edilen toplam haber sayısı

Gazeteler	İncelenen Dönem			Toplam
	Türk uçağının düşürülmesi	Akçakale'ye havan mermisi düşmesi	Hatay Reyhanlı	
ZAMAN	54	59	59	172
HÜRRİYET	48	55	34	137
SÖZCÜ	47	51	28	126
Toplam	149	165	121	434

Tablo 3. Gazetelere göre toplam metin dağılımı

Gazeteler	Türkiye Uçağının Düşürülmesi (22 Haziran 2012 – 22 Temmuz 2012)	Akçakale'ye havan Mermisi Düşmesi (3 Ekim 2012 – 3 Kasım 2012)	Hatay Reyhanlı Patlaması (11 Mayıs 2013 - 11 Haziran 2013)	Toplam
HÜRRİYET	523	450	210	1183
SÖZCÜ	232	301	154	687
ZAMAN	88	148	160	396
Toplam	843	899	524	2266

4.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada Suriye iç savaşına ilişkin haberler Ajans Press Medya Takip Merkezinden CD'ye kaydedilerek ve e-mail yolu ile PDF formatında temin edilmiştir. Gazeteler tarih periyotlarına göre ayrı ayrı dosyalanmıştır. Analiz edilen haberlere kolay ulaşılması bakımından dosyalar numaralandırılmıştır. Kodlamanın yansızlığını ölçen güvenilirlik testi bu aşamada uygulanmıştır.

İçerik analizinde sınıflama işleminin tutarlılığının sağlanması ve sıralanan ilkelerin işleyip işlemediğinin sınanması için kodlayıcılar arası uyum testi yapılmaktadır. Sınıflanan 100 üzerindeki haberin 1/3'ünde, hatta 1/5'inde uyumsuzluk görülürse, araştırma sonuçlarının tutarlı olmadığına kanaat getirilmektedir (Yüksel 2009: 56). Kodlayıcılar arası uyum formülü Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Kodlayıcılar arası uyum hesaplanması

$$\text{Kodlayıcılar arası uyum} = 2 \text{ (Üzerinde uzlaşılan kodlama sayısı)} / \\ \text{Birinci kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sayısı} + \\ \text{İkinci kodlayıcı tarafından yapılan kodlama sayısı}$$

Kodlama öncelikle araştırmacı tarafından yapılmış olup, daha sonra çerçeveleme analizi ile ilgili eğitim sürecinden geçen T.C. İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi akademisyenlerinden 1 yardımcı doçent 2 araştırma görevlisi tarafından kodlanıp uyum testi gerçekleştirilmiştir. Her bir içeriğin iki farklı kodlayıcı tarafından kodlanarak kodlayıcılar arası uyum

hesaplaması gerçekleştirilmiştir (Poindexter ve McCombs'dan aktaran Yüksel, 2009: 55). Araştırmada içerik ve çerçeveleme analizi araştırmacı tarafından hazırlanan kodlama kılavuzu doğrultusunda araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır. Uyumun %90'ın üzerinde olmasına dikkat edilmiş, kararsız kalınan içerikler ile uyumun %90'ın altında olduğu kodlamalar kodlayıcılar ile uzlaşılarak yeniden kodlanmıştır.

Veriler öncelikle Microsoft Excel programına girilmiş kodlamalar tamamlandığında sosyal bilimlerde analiz programı olarak kullanılan SPSS programına aktarılmıştır. Ardından araştırma sorularına yanıt alınabilecek verilerin elde edilmesi amacı ile çapraz tablolar ve frekans analizleri tablolastırılmıştır.

5. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma verilerinin değerlendirmesi yapılmıştır. Araştırma amaçları doğrultusunda içerik ve çerçeveleme analizi uygulanmış, elde edilen bulgulara ayrı başlıklar halinde yer verilmiştir.

Suriye haberlerinin Türkiye basınında hangi haber çerçeveleri ile sunulduğunu araştıran bu çalışmada, örneklem alınan 3 gazete (Hürriyet, Sözcü ve Zaman) ve 3 önemli tarih periyodundaki toplam 434 haber içerik ve çerçeveleme analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizinde kullanılan kodlama kılavuzu araştırma soruları doğrultusunda oluşturulmuştur (Ek 1).

Araştırmada öncelikle *Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenmesine etki eden unsurlara* yönelik olarak haberlerin menşei, haber kaynakları, başlıkların tonu, görsel unsurların içeriği, olaya ilişkin tanımlar, faile ilişkin tanımlamalar, haber başlıklarının objektif/sübjektif oluşu ve Suriye devlet başkanının adının yazılışı incelenmiştir. Bu ön incelemenin ardından araştırmanın asıl sorusuna yanıt bağlamında *Suriye haberlerinin Türkiye basınında hangi çerçeveler ile sunulduğuna* ilişkin haber çerçeveleri incelenmiştir.

5.1. Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenmesine etki eden unsurlara ilişkin bulgular

Bu başlık altında haberlerin menşei, haber kaynakları, başlıkların tonu, görsel unsurların içeriği, olaya ilişkin tanımlar, faile ilişkin tanımlamalar, haber başlıklarının objektif/sübjektif oluşu ve Suriye devlet başkanının adının yazılışına ilişkin bulgular ve analiz sonuçları incelenecektir.

5.1.1. Haber menşelerinin gazetelere göre dağılımı

Haber çerçevelerinin oluşumu ve ne gibi unsurların çerçevelemeye etki ettiği bir önceki bölümde tartışılıp açıklanmıştır. Bu bağlamda Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenmesine etki eden unsurlardan olan haber menşelerinin gazetelere göre dağılımı belirlenmiştir (Tablo 5). Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %94 olarak hesaplanmıştır.

Haber çerçevelerinin oluşturulma biçimi yalnızca haberin sunuluşu ile sınırlı kalmamaktadır; kaynak seçimleri ve haber metinlerinin nereden elde edildiği de belirleyici olmaktadır.

Savaş ve çatışma haberinin elde edildiği kurum çerçeveleme açısından önemli görüldüğü gibi, uluslararası siyasetin de ülke bazında medya kuruluşlarını etkileyebileceği öngörülmektedir. Bu doğrultuda kodlama yapılırken Suriye iç savaşına taraf olan ülke ajanslarından elde edilen haber metinlerine atıf olarak, önemli kabul edilebilen taraf ülkeler de kodlama kılavuzuna eklenmiştir. Ancak çalışma kapsamında incelenen gazetelerde menşei olarak Avrupa, İran ve Amerikan ajanslardan önemli sayılabilecek sayıda haber menşei kullanılmadığı görülmüştür. Bu nedenle söz konusu ülkelere diğer kategorisinde yer verilmiştir (Tablo 5).

Araştırmada incelenen gazetelerden Zaman gazetesi en fazla görülen menşei 79 adet ile *Kurum Muhabiri* olarak tespit edilmiştir. Bu sayı Zaman gazetesinde incelenen toplam 172 haberin %45'ini oluşturmaktadır. Hürriyet gazetesinde en fazla rastlanan haber menşei de 54 adet ile "*Kurum Muhabiri*" olarak görülmüştür. Bu sayı Hürriyet gazetesinde incelen 136 haberinin %39,7'sini

oluşturmaktadır. Sözcü gazetesinde en sık rastlanan haber menşei 36 adet ile DHA (Doğan Haber Ajansı) olarak görülmektedir. Bu sayı Sözcü gazetesinin toplamda incelenen 126 haberinin %28,6'ısını oluşturmaktadır. Sonuç olarak kurum muhabirlerinin haberin çıkış noktası olduğu ve menşeleri belirtilmemiş haberlerin yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Çalışma kapsamında incelen gazetelere göre haber menşei dağılımı

Haber Menşei	Gazete			Toplam
	ZAMAN	HÜRRİYET	SÖZCÜ	
AA	7	6	1	14
	4,1%	4,4%	,8%	3,2%
CİHAN	15	0	0	15
	8,7%	,0%	,0%	3,5%
DHA	0	13	36	49
	,0%	9,6%	28,6%	11,3%
İHA	1	0	0	1
	,6%	,0%	,0%	,2%
DIŞ HABERLER	65	23	0	88
	37,8%	16,9%	,0%	20,3%
KURUM MUHABİRİ	79	54	19	152
	45,9%	39,7%	15,1%	35,0%
ANKA	0	0	20	20
	,0%	,0%	15,9%	4,6%
DİĞER	0	1	3	4
	,0%	,7%	1,5%	,7%
BELİRTİLMEMİŞ	5	39	48	92
	2,9%	28,7%	38,1%	21,2%
Toplam	172	136	126	434
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu veriler ışığında Suriye iç savaşı haberlerinin çerçevelenişindeki kurumsal etkilerin daha belirgin olduğu sonucu çıkarılabilir. Ayrıca diğer iki gazeteden farklı olarak Zaman gazetesinde, Dış Haberler menşeli haberlerin ağırlığının fazlalığı göze çarpmaktadır. Zaman gazetesinin toplam 65 haber sayısı ile Dış Haberleri %37,8 oranında menşe olarak kullanması, uluslararası tepki

bakımından çerçevenilmiş haberleri daha belirgin olarak sunduğu görülmüştür.

5.1.2. Haber kaynaklarının gazetelere göre dağılımı

Haber menşelerinde olduğu gibi haber metinlerine kaynaklık eden yani haberlerde konuşan, bilgi veren kişilerin kimler veya hangi kurumlar olduğu haber çerçevelerinin oluşumuna etki eden bir diğer unsur olarak kabul edilmektedir. Bu etki her ne kadar görünür olmasa da çerçevelerin kendine özgü özelliği olan “gizli yaftalar” bakımından önemlidir. Haberlerde inandırıcılığı sağlamak ve haberde aktarılan görüşü desteklemek amacıyla çeşitli haber kaynaklarına başvurulur ve bu kaynaklar referans olarak gösterilir (Dağtaş, 2006: 155). Haberlerde konuşan kişiler, olaya ve faille ilişkin yapılan tanımlamaların inşasında önemli bir etken olarak görülmektedir. Akçalı ve Toker (2012) çalışmalarının kodlama kılavuzunu oluştururken kimden alıntı yapıldığının haberlerin tarafsızlığını belirleyebileceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda incelenen gazetelerdeki haber kaynakları kişi veya kurum olarak aynı kategoride birleştirilmiştir.

Araştırmada incelenen gazete haberlerine *Siyasiler ve Resmi Kurumların* en yüksek oranda kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır (incelenen 3 gazetede ağırlığı n=103, %23,7). *Siyasiler ve Resmi Kurumların* kaynaklık ettiği haberlerin Zaman gazetesinde yayınlanan toplam haber sayısına oranı (n=37) %21,5, Hürriyet gazetesinde yayınlanan toplam haber sayısına oranı (n=33) %24,3, Sözcü gazetesi toplam haber sayısına oranı ise (n=33) %26,2 olarak görünmektedir. İncelenen 3 gazetede de en fazla görülen haber kaynağı *Siyasiler ve Resmi Kurumlar* olmuştur.

Suriye iç savaşına ilişkin haberlerde ikinci olarak en yüksek oranda kullanılan haber kaynağı Zaman ve Hürriyet gazetelerinde *Yabancı Siyasi/Askeri Örgüt/Kişiler*, Sözcü gazetesinde ise *Yabancı gazeteler/Ajanslar* olmuştur. *Yabancı Siyasi/Askeri Örgütler/Kişiler* haber kaynağının Zaman gazetesinde yayınlanan tüm haberlere oranı %18,6 (n=32), Hürriyet gazetesinde yayınlanan tüm haberlere oranı ise %24,3 (n=33) olarak tespit edilmiştir. Sözcü gazetesinde en fazla görünen ikinci haber kaynağı olan *Yabancı Gazeteler/Ajanslar* gazetede 22 kez kullanılmıştır ve bu gazetede ki toplam haber içindeki değeri ise %17,5 oranındadır.

Haberlere en az sayıda kaynaklık eden kişi veya kişiler ise *Akademisyen/Bilim İnsanı* olarak görünmektedir. Akademisyen ve bilim insanlarının Suriye iç savaşına ilişkin haberlere sadece 1 kez kaynaklık ettiği görülmektedir. Aynı haber kaynağının incelenen 3 gazetede ki toplam haber miktarına oranı ise 0,2% olduğu görünmektedir (Tablo 6). Bahsi geçen haber kaynağı sadece 1 kez Zaman gazetesi tarafından kullanılmıştır.

Genel Kurmay Başkanlığı kaynaklığındaki haberlerin oranı gazetelerin askeri otoritelere mesafesi açısından önemli olarak kabul edilebilir. Bu haber kaynağına sayısal olarak 3 gazetede de düşük sayılabilecek oranlarda yer verildiği görülmektedir. *Genel Kurmay Başkanlığı* kaynaklığındaki haberler oransal olarak karşılaştırıldıklarında; en fazla yer veren gazete ise %11,1 ile Sözcü, %4,4 oran ile Hürriyet ve en az yer veren gazete ise %2,9 oran ile Zaman olarak görülmektedir.

Tablo 6. Haber kaynağına ilişkin bulgular

Haber Kaynağı	Gazete			Toplam
	ZAMAN	HÜRRİYET	SÖZCÜ	
Siyasiler ve Resmi Kurumlar	37	33	33	103
	21,5%	24,3%	26,2%	23,7%
Gazeteciler/Ajanslar/Sosyal Medya	4	2	2	8
	2,3%	1,5%	1,6%	1,8%
Yerli Sivil Toplum Kuruluşları	3	3	4	10
	1,7%	2,2%	3,2%	2,3%
Yabancı Sivil Toplum kuruluşları	2	2	1	5
	1,2%	1,5%	,8%	1,2%
Yabancı Siyasi-Askeri Örgütler-Kişiler	32	33	16	81
	18,6%	24,3%	12,7%	18,7%
Başbakan/Başbakanlık	27	15	7	49
	15,7%	11,0%	5,6%	11,3%
Akademisyen/ Bilim İnsanı	1	0	0	1
	,6%	,0%	,0%	,2%
Yabancı Gazeteler/Ajanslar	10	22	22	54
	5,8%	16,2%	17,5%	12,4%
Genel Kurmay Başkanlığı	5	6	14	25
	2,9%	4,4%	11,1%	5,8%
Kurumun Muhabiri	5	2	1	8
	2,9%	1,5%	,8%	1,8%
Silahlı Grup Yöneticileri	22	3	3	28
	12,8%	2,2%	2,4%	6,5%
Diğer (ekonomi, iş insanı)	9	5	3	17
	5,2%	3,7%	2,4%	3,9%
Belirtilmemiş	12	10	19	41
	7,0%	7,4%	15,1%	9,4%
Sığınmacı	3	0	1	4
	1,7%	,0%	,8%	,9%
Toplam	172	136	126	434
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yine gazetelerin Suriye haberlerinin yayınlandığı dönemlerde benimsedikleri genel yayın politikalarını belirginleştirebilecek bir veri olarak *Başbakan/başbakanlık* kaynaklı haber sıklığı önem arz etmektedir. Bu bağlamda Zaman gazetesinde, *Başbakan/başbakanlık* kaynaklı haberin gazetede yayınlanan toplam haber sayısı içindeki payı %15,7 (n=27) olarak belirlenmiştir. Hürriyet

gazetesinin *Başbakan/başbakanlık* kaynaklı haberlere yer verme sıklığı %11,0 (n=15) oranındadır. Sözcü gazetesi ise %5,6'lık oran ile *Başbakan/başbakanlık* kaynaklı haberlere en az yer veren gazete konumundadır

Haber metinlerinde bilgiyi aktaran haber kaynakları, okuyucunun enformasyonu aldığı başat gönderici olarak etkili görülmektedir. Haber çerçevelerinin oluşumunda haber kaynaklarının işaret ettikleri sorumlular olayın sorumluları olarak görülebilmektedirler. Ayrıca neden-sonuç ilişkisi okuyucu nezdinde, haber kaynaklarının kurguladığı biçimde oluşabilmektedir.

Tablo 6'da göze çarpan bir diğer bulgu ise Zaman gazetesinde Suriye yönetimi ile çatışan *Silahlı Grup Yöneticilerini* kaynak alan haberlerin çokluğudur. Bahsi geçen haber kaynağının Zaman gazetesinin toplam haber sayısına oranı (n=22) %12,6'dır. Aynı haber kaynağına Hürriyet gazetesinin (n=3) %2,2 ve Sözcü gazetesinin de (n=3) %2,4'lük sıklıkla çok düşük oranlarda yer verdikleri görülmektedir. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %92,6 olarak hesaplanmıştır.

5.1.3. Başlıkların tonlarının gazetelere göre dağılımı

Haber metinleri sunulurken haber görselleri ile birlikte göze ilk çarpan unsur olarak haber başlıkları görülmektedir. Bu bağlamda çoğu araştırmanın yalnızca haber söylemlerini incelemek amacı ile sadece haber başlıklarını inceledikleri bilinmektedir. Haber çerçevelerinde söylem yapıları haber başlıklarından bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemektedir.

Tablo 7. Haber Başlıklarının Tonu

		İncelenen Dönem			Toplam
		Türk uçağının düşürülmesi	Akçakale'ye havan mermisi düşmesi	Hatay Reyhanlı patlaması	
ZAMAN	POZİTİF	19 35,2%	19 32,2%	11 18,6%	49 28,5%
	NEGATİF	20 37,0%	30 50,8%	39 66,1%	89 51,7%
	NÖTR	15 27,8%	10 16,9%	9 15,3%	34 19,8%
	Toplam	54 100,0%	59 100,0%	59 100,0%	172 100,0%
HÜRRİYET	POZİTİF	11 22,9%	22 40,7%	4 11,8%	37 27,2%
	NEGATİF	23 47,9%	29 53,7%	23 67,6%	75 55,1%
	NÖTR	14 29,2%	3 5,6%	7 20,6%	24 17,6%
	Toplam	48 100,0%	54 100,0%	34 100,0%	136 100,0%
SÖZCÜ	POZİTİF	7 14,9%	5 9,8%	0 0,0%	12 9,5%
	NEGATİF	26 55,3%	33 64,7%	26 92,9%	85 67,5%
	NÖTR	14 29,8%	13 25,5%	2 7,1%	29 23,0%
	Toplam	47 100,0%	51 100,0%	28 100,0%	126 100,0%

Kodlayıcılar arası uyumun %96.3 olarak hesaplandığı bu kategoride, başlıklar negatif, pozitif ve nötr olmak üzere çerçevelemeye etki eden unsurlar olarak değerlendirilip analiz edilmişlerdir.

Araştırma kapsamında yapılan incelemede Zaman gazetesinde yayınlanan 172 adet *Haber Başlığının* 49'u pozitif (%28,5), 89'u negatif (%51,7), 34'ü nötr (%19,8) olarak değerlendirilmiştir (Tablo 5). Hürriyet gazetesinde yayınlanan 136 *Haber Başlıklarının* 37'si (%27,2) pozitif, 75'i negatif (%55,1), 24'ü nötr (%17,6) tondadır. Sözcü gazetesinde incelenen 126 haberin 12'sinin (%9,5) haber başlığı pozitif, 85'i (%67,5) negatif ve 29 (%23,0) haber başlığının ise nötr tonda olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda elde edilen verilere dayanarak Suriye iç savaşına yönelik haberlere oransal olarak en fazla pozitif başlık atan gazete Zaman, ikinci olarak çok az bir farkla Hürriyet gazetesidir. Sözcü gazetesi ise haberlerin sadece %9,5'inde pozitif tonda haber başlığına yer vermiştir.

En fazla negatif tonda haber başlığı atan gazeteler ise sırasıyla Sözcü (%67,5), Hürriyet (%55,1) ve Zaman (%51,7) olarak görülmektedir. Araştırmada incelenen dönemlerle ilgili olarak gazetelerin verdiği haber başlıklarının tonu Tablo 7'de incelenebilmektedir.

5.1.4. Görsel unsurlara ilişkin bulgular

Haber görselleri medya içeriklerinin çerçevelenişine etki eden önemli unsurlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Öyle ki haber görselleri başlı başına "görsel çerçeveleme" olarak araştırma konusu olabilmektedirler.¹⁴ Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenişine etki edebilecek olan haber görseli içerikleri, gazetelerin olaylara yaklaşımları ile ilgili ilk izlenimi oluşturan unsurlar olarak incelenmektedir. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %94,2 olarak hesaplanmıştır.

¹⁴ Erdoğan, İ. (2014). Siyasal liderlerin haber fotoğraflarında görsel çerçeveleme yanlılığı: 2014 Türkiye yerel seçim kampanyası örneğinde gazete haberciliğinin karşılaştırmalı çözümlemesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (39), 26-47.

Tablo 8. Haber görsellerinin gazetelere göre dağılımı

	Gazete			Toplam
	ZAMAN	HÜRRİYET	SÖZCÜ	
Haber Odağındaki Kişi/ Kişiler	68	80	66	214
	39,5%	58,4%	52,4%	49,2%
Savaş/Çatışma	4	0	1	5
	2,3%	0,0%	0,8%	1,1%
Patlama	14	4	5	23
	8,1%	2,9%	4,0%	5,3%
Ölü/Cenaze	9	3	2	14
	5,2%	2,2%	1,6%	3,2%
Asker	2	2	2	6
	1,2%	1,5%	1,6%	1,4%
Diğer (Toplantı, Dükkân, Yolcu Uçağı)	5	3	4	12
	2,9%	2,2%	3,2%	2,8%
Yok	28	13	16	57
	16,3%	9,5%	12,7%	13,1%
Askeri teçhizat/ silah	15	17	13	45
	8,7%	12,4%	10,3%	10,3%
Grafik, Logo /Harita/Afiş(kupür)	6	0	6	12
	3,5%	0,0%	4,8%	2,8%
Yabancı Siyasiler	2	3	1	6
	1,2%	2,2%	0,8%	1,4%
Yerli Siyasiler	3	1	1	5
	1,7%	0,7%	0,8%	1,1%
Suriye Yönetimi Karşıtı	10	7	6	23
	5,8%	5,1%	4,8%	5,3%
Protestocu	2	2	0	4
	1,2%	1,5%	0,0%	0,9%
Sığınmacı	4	2	3	9
	2,3%	1,5%	2,4%	2,1%
Toplam	172	137	126	435
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Araştırmada incelenen gazetelerde yer verilen görsellerin dağılımı Tablo 8’de gösterilmiştir. Buna göre; haber metinlerinde ön planda olan, bir başka deyişle haberin odaklandığı kişilerin haber görsellerindeki sıklığı incelenen 3 gazetede de en yüksek orandadır. Zaman gazetesi (n=68) %39,5, Hürriyet gazetesi (n=80) %58,4, Sözcü gazetesi (n=66) %52,4 oranında haber görsel içerikleri olarak *Haber*

Odağındaki Kişi/Kişilere yer vermişlerdir. Aynı görsel unsurun incelenen 3 gazetede toplam ağırlığı da (n=214) %49,2 gibi oldukça yüksek bir oranda görülmüştür.

Haber görsellerine ilişkin olarak yapılan incelemede ikinci olarak en fazla yer verilen görsellerin (n=45) %10,3 ile *Askeri teçhizat/ silah* kategorisinde yer alanlar olduğu tespit edilmiştir. Savaş ve çatışma içerikli haberlerin yoğunlukta olması nedeniyle yukarıda verilen iki unsur dışında ağırlığı önemli sayılabilecek görsel unsura rastlanmamıştır.

5.1.5. Olaya ilişkin tanımlamalar

Araştırmada çerçevelemeye etki eden unsurlardan biri de olayın nasıl tanımlandığına ilişkin bulgulardır. Araştırmada incelenen dönemlerde gazetelerin Suriye’de cereyan eden olaylara yaklaşımını belirlemede, olaya ilişkin tanımlamalar önemli bir gösterge olarak incelenmiştir. Olaya ilişkin tanımlamaların olayları tarif biçimleri; neden sonuç ilişkilerini, olayların sorumlularını, olası sonuçlarını ve çözüm önerilerini de içeren bir takım söylem yapılarıdır. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %93,6 olarak tespit edilmiştir.

Olaya ilişkin tanımlamaların incelenen gazetelerde Suriye’de cereyan eden ve Türkiye’ye de yansımaları olan olaylara ilişkin en fazla yapılan tanımlama *Savaş/iç savaş* olarak tespit edilmiştir. Tüm gazetelerdeki toplam payı (n=72) %16,6 olan olay tanımlaması en yüksek oranda Sözcü gazetesinde yer almıştır. *Savaş/iç savaş* tanımlamasının Sözcü gazetesinin incelenen tüm haberlerine oranı (n=25) %19,2’dir. İkinci olarak Hürriyet gazetesi (n=23) %16,9 ve üçüncü olarak

Zaman gazetesi (n=24) %14,0 oranlarında olayı *Savaş/iç savaş* olarak tanımlamışlardır.

Suriye’de cereyan eden olayların *Savaş/ İç savaş* olarak tanımlanması, olayın bir iç karışıklıktan ziyade taraflar arasında bir güç mücadelesi oluşunun vurgulandığını göstermektedir. İncelenen her gazetede %10’un altında görülen olay tanımlamaları; *provokasyon/tahrik, özgürlük mücadelesi, terör saldırısı, eylem, gelişme, protesto/isyan, görüşme, zulüm, çatışma ve gerilim* şeklindedir. Hürriyet ve Sözcü gazetesinden farklı olarak Zaman gazetesi olayları “*Katliam*” olarak (n=27) %15,7 oranında tanımlamıştır. Bu tanım; Hürriyet gazetesinde (n=5) %3,7, Sözcü gazetesinde ise (n=3) %2,4 oranında tespit edilmiştir.

Sözcük anlamı olarak “*Katliam*” bir insanlık ve savaş suçuna işaret etmektedir. Ayrıca bu tanımlama olayın sorumlularının, katliamı yapan taraf olduklarına işaret etmektedir. “*Katliam*” kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*Kırım*” olarak tanımlanmıştır.¹⁵ “*Kırım*” kelimesi ise; “*Savunmasız insanların veya tutsakların toplu olarak öldürülmesi, katliam*” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁶ Araştırmada incelenen tüm haberlerin %24,0’ünde (n=104) ise herhangi bir olay tanımlaması görülmemiştir.

¹⁵http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55310e2ce321f6.42376045 (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

¹⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55310f6fba36b9.98102214 (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

Tablo 9. Olaya ilişkin tanımlamalar

Olaya İlişkin Tanımlamalar	Gazete			Toplam
	ZAMAN	HÜRRİYET	SÖZCÜ	
Terör saldırısı	1	4	2	7
	,6%	2,9%	1,6%	1,6%
Eylem	1	0	1	2
	,6%	,0%	,8%	,5%
Gelişme	3	2	0	5
	1,7%	1,5%	,0%	1,2%
Protesto/isyan	2	2	2	6
	1,2%	1,5%	1,6%	1,4%
Katliam	27	5	3	35
	15,7%	3,7%	2,4%	8,1%
Kriz	14	22	13	49
	8,1%	16,2%	10,3%	11,3%
Görüşme	7	4	5	16
	4,1%	2,9%	4,0%	3,7%
Saldırı	21	13	18	52
	12,2%	9,6%	14,3%	12,0%
Zulüm	8	3	1	12
	4,7%	2,2%	,8%	2,8%
Çatışma	12	5	6	23
	7,0%	3,7%	4,8%	5,3%
Provokasyon/ tahrik	7	0	0	7
	4,1%	,0%	,0%	1,6%
Gerilim	7	4	6	17
	4,1%	2,9%	4,8%	3,9%
Diğer (Yardım, İnfaz)	10	10	7	27
	5,6%	7,4%	5,6%	6,0%
Yok	28	39	37	104
	16,3%	28,7%	29,4%	24,0%
Savaş/ iç savaş	24	23	25	72
	14,0%	16,9%	19,8%	16,6%
Toplam	172	136	126	434
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gazetelerin olayları tanımlarken kullandıkları tanımlamaların sıklığından hareketle o olaya ilişkin görünmeyen bir yönlendirme yapıldığı kanaatine varılabilir. Bu bakımdan; olaylarla ilgili tanımlama yapmaktan en fazla “kaçınan” olarak yorumlanabilecek gazete Sözcü (n=37, %29,4), ardından Hürriyet gazetesi (n=39, %28,7) ve sonuncu olarak da Zaman gazetesi (n=28, %16,3) gelmektedir.

Olayların cereyan ediş biçimine ilişkin gazetelerin kullandığı tüm tanımlamalara bakıldığında, çok belirgin olmamakla birlikte bilişsel çerçevelere etki edebilecek tanımlamaların kullanıldığı tespit edilmiştir. Çerçeveleme araştırmalarında sıklıktan çok olaylara ilişkin söylem yapılarının önemli olduğu düşünüldüğünde Tablo 9’da kullanılan farklı tanımlamaların her biri önem arz etmektedir.

5.1.6. Olayın failine ilişkin tanımlamalar: Suriye yönetimi karşıtlarına ilişkin tanımlamalar

Belirlenen tarih dönemleri sürecinde Suriye iç savaşı haberleşirken genel olarak gazeteler çatışan iki taraftan söz etmektedirler. Bu taraflar Suriye devlet başkanı Beşşar Hafız el-Esed ve onu devirmeye mücadelesi veren hükümet karşıtları, Kürt bağımsızlık grupları ve Irak kökenli İslamcı silahlı silahsız tüm yönetim karşıtı örgütler olarak iki gruba ayrılmıştır. Asimetrik bir iç savaşın yaşandığı Suriye’de taraflar her ne kadar kendi içlerinde de çatışmalar Türkiye medyasında ağırlıklı olarak Suriye yönetimi ve yönetim karşıtları olarak iki grubun çatışmasına yer verilmiştir. Bu iki gruba yönelik yapılan tanımlamalar ve sıfat kullanımları, olaylar hakkında okuyucu muhakemesi oluşturması açısından belirleyici görülmektedir. Kodlayıcılar arası uyumun %90 olarak

hesaplandığı bu kategoride, gazetelerin Suriye yönetimine karşı olan silahlı örgütlere ilişkin tanımlamaları incelenmiştir (Tablo 10).

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; gazetelerin çok yüksek oranda yönetim karşıtlarına ilişkin herhangi bir tanımlama yapmaktan kaçındıkları görülmektedir. Bu oran incelenen tüm gazetelerde (n=256) %59,9 olarak tespit edilmiştir. Sözcü gazetesinde incelenen 126 haberin 86'sında (%68,3) yönetim karşıtı gruplara ilişkin hiçbir tanımlama veya sıfat kullanılmadığı görülmektedir. Ardından incelenen gazeteler arasındaki Hürriyet (n=81) %59,6 oranıyla ve (n=89) %51,7 oranıyla Zaman gazeteleri gelmektedir. Haber yanlışlığı açısından önemli görülen sıfat veya yafta kullanımı, Suriye yönetimine ilişkin yapılan tanımlamalara bakıldığında (Tablo 11) daha net görülebilecektir.

Tablo 10. Faile ilişkin tanımlamalar: Suriye yönetimi karşıtlarına ilişkin tanımlamalar

	Gazete			Toplam
	ZAMAN	HÜRRİYET	SÖZCÜ	
Terörist/militan	0	6	11	17
	,0%	4,4%	8,7%	3,9%
Diğer	0	1	1	2
	,0%	,7%	,8%	,4%
Muhalef	67	33	25	125
	39,0%	24,3%	19,8%	28,8%
İsyancı	0	4	2	6
	,0%	2,9%	1,6%	1,4%
Sivil halk	16	11	1	28
	9,3%	8,1%	,8%	6,5%
Yok	89	81	86	256
	51,7%	59,6%	68,3%	59,0%
Toplam	172	136	126	434
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Suriye yönetimi karşıtı *Faillere* ilişkin yapılan tanımlamalara göre en fazla kullanılan tanımlamanın “*muhalif*” olduğu görülmektedir (n=125, %28,8). Suriye yönetimi karşıtlarını en yüksek sıklıkla “*muhalif*” olarak tanımlayan gazetenin Zaman gazetesi olduğu saptanmıştır (n=67, %39,0). İkinci olarak Hürriyet gazetesinin (n=33) %24,3 oranında faile ilişkin muhalif tanımlaması yaptığı belirlenmiştir. Muhalif tanımlamasını en az kullanan gazetenin ise Sözcü (n=25, %19,8) olduğu tespit edilmiştir.

Muhalif kelimesi TDK (Türk Dil Kurumu) sözlüğünde; “bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse”¹⁷ olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla silahlı gruplara muhalif tanımlamasının yapılma sıklığı, olayın bir haklı mücadele olduğunun veya farklı düşünme sonucunda yaşandığına dair bilişsel yönlendirmeye işaret edebilmektedir. Bu tanımlamanın silahlı gruplara masumiyet kazandıran bir çerçeveleme olduğu da söylenebilir. Bu kavramın karşıtı sayılabilecek bir tanımlama olan *Terörist* kavramı ise Zaman gazetesinde hiç kullanılmazken (n=0), kavramı en fazla Sözcü gazetesinin kullandığı görülmektedir (n=11, %8,7). Hürriyet gazetesinin de Sözcü gazetesinin ardından ikinci sırada faillere ilişkin en fazla *Terörist* tanımlaması yapan gazete olduğu tespit edilmiştir (n=6, %4,4). Faile ilişkin *mazlum/masum*, *kanlı*, *isyancı*, *sivil halk* ifadelerinin, incelenen gazetelere göre dağılımı Tablo 10’da verilmiştir.

5.1.7. Olayın failine ilişkin tanımlamalar: Suriye yönetimine ilişkin tanımlamalar

Suriye iç savaşına ilişkin iki fail grubundan diğeri olan Suriye yönetimine ilişkin tanımlamaların gazetelere göre dağılımı Tablo 11’de incelenmiştir.

¹⁷http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55363935da8af2.95760804 (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

Yönetim karşıtı olan gruplara ilişkin tanımlamalarda olduğu gibi gazetelerin ağırlıklı olarak tanımlama yapmaktan yüksek oranda kaçındıkları görülmektedir (n=300, %69,1). İncelenen gazetelerin ağırlıklı olarak Suriye yönetimini *Rejim* olarak tanımladıkları görülmektedir. Bir başka deyişle yönetim karşıtlarının rejime karşı bir mücadele içerisinde olduklarına işaret eden haberler ağırlıkta olduğu söylenebilir. Bu tanımlama en sık Zaman gazetesinde görülmektedir. Zaman gazetesinde incelenen haberlerin %35,5'inde (n=61) Suriye yönetiminden *Rejim* olarak bahsedilmiştir. Bu tanımlamayı Hürriyet gazetesi Zaman gazetesinin ardından ikinci olarak en sık kullanan gazete olmuştur (n=26, %19,1) . Sözcü gazetesi ise *Rejim'* e en az vurgu yapan gazete olarak tespit edilmiştir(n=16, %12,7).

“Rejim” Türk dil kurumu sözlüğüne göre; yönetim, düzenleme biçimi, düzen olarak tanımlanmıştır.¹⁸ *“Rejim”* tanımlamasının sıklığı, karşıt grupların düzene karşı bir mücadele içinde oldukları yönünde kanaat oluşturmaktadır. Nitekim Zaman gazetesi; savaşın sorumluluğunun Esed/Esad yönetiminde olduğu yönünde vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda gazetenin faile ilişkin haber çerçevelerini bu yönde kurguladığı söylenebilir.

Ana akım gazetelerden yüksek tiraja sahip olan Hürriyet gazetesinin bu konuda daha çekimser davrandığı, muhalif olan Sözcü gazetesi ise asıl sorunun düzende oluşuna yeterince işaret etmediği söylenebilir. İncelenen gazetelerde düşük oranlarda da olsa farklı sıfatlar ve tanımlara da rastlanmıştır. Olaylara veya faillere ilişkin tanımlamalarda haber kaynakları ve haber menşei faktörleri önemli rol oynamaktadır. Faillere ilişkin belirli tanımlamalara sıklıkla yer veren gazeteler ile o gazetelerde sıklıkla kullanılan haber menşeleri ve haberin

¹⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MUHAL%C4%B0F (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

kaynakları sıklığı karşılaştırıldığında aralarında bir ilişkinin olduğu düşünülebilmektedir. Bu bulguya yönelik olarak Tablo 6’da haber kaynakları, Tablo 5’te ise haber menşeleri yeniden incelenebilir. Fail ile ilgili *terörist*, *zalim*, *katil*, *kanlı*, *vahşi*, *diktatör*, *baskıcı* gibi ifadelerin kullanımının gazetelere göre dağılımı Tablo 11’de incelenebilmektedir. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum ise %92 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 11. Faile ilişkin tanımlamalar: Suriye yönetimine ilişkin tanımlamalar

Tanımlamalar	Gazete			Toplam
	ZAMAN	HÜRRİYET	SÖZCÜ	
Terörist	1	1	0	2
	0,6%	0,7%	0,0%	0,5%
Zalim	3	1	0	4
	1,7%	0,7%	0,0%	0,9%
Katil	2	2	1	5
	1,2%	1,5%	0,8%	1,2%
Kanlı	2	1	0	3
	1,2%	0,7%	0,0%	0,7%
Vahşi	2	0	0	2
	1,2%	0,0%	0,0%	0,5%
Diktatör	6	5	1	12
	3,5%	3,7%	0,8%	2,8%
Rejim	61	26	16	103
	35,5%	19,1%	12,7%	23,7%
Yok	92	100	108	300
	53,5%	73,5%	85,7%	69,1%
Baskıcı	3	0	0	3
	1,7%	0,0%	0,0%	0,7%
Toplam	172	136	126	434
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5.1.8. Haber Başlıklarına İlişkin Bulgular

Başlıklar haber çerçevelerini oluşturan önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Kodlayıcılar arası uyumun %93,2 olarak hesaplandığı bu

kategoride okuyucu, haber metinlerinden daha önce okuyucu haber görseli ve haber başlığı ile karşı karşıya kalmaktadır. Başlıklar haber hakkında ilk kanıyı oluşturması bakımından etkili bir unsur olarak kabul edilmektedir.

Bir başlığın objektif olması; herhangi bir kelime ile yargı içermeyen olayı anlatması, olaya ilişkin bilgi aktarmasını ifade eder. Sübjektif manşet ise bir başlığın kullandığı bir ya da birden fazla kelime ile daha sansasyonel, daha yargısal ifadeler içermesini anlatmak için kullanılır(Akçalı ve Toker, 2012: 36).

Suriye iç savaşını haberleştirmedeki nesnelliğin görünür olduğu başlıklarında Zaman gazetesi en fazla *Sübjektif* başlık kullanan gazete olarak birinci sırada yer almaktadır (n=142, %82,6). Zaman gazetesi, en fazla *Sübjektif* başlığa Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesine havan mermisi düşmesi olayının akabindeki bir aylık süreçte yer vermiştir (n=52, %88,1).

Sözcü ise yayınladığı haberlerin %73,0'ünde (n=92) *Sübjektif* başlığa yer vererek zaman gazetesini takip etmektedir. Araştırmanın diğer gazetesi olan Hürriyet ise %69,1'inde (n=94) oranında *Sübjektif* başlık kullanarak üçüncü sırada yer almaktadır. Sözcü gazetesinin Sübjektif haber başlıklarının sıklığının en fazla görüldüğü dönem Hatay Reyhanlı patlamasının akabindeki bir aylık dönem olarak görünmektedir (n=25, %85,3). Hürriyet gazetesi ise Türkiye savaş uçağının düşürülmesi ve Akçakale ilçesine havan mermisi düşmesi olayını takip eden süreçte eşit sayıda *Sübjektif* haber başlığı kullanmıştır (n=35, %64,8). Araştırmada ele alınan gazeteler tarafından kullanılan objektif haber başlıkları ise *Sübjektif* başlıklar ile ters orantılı olarak azalıp çoğalmaktadır.

Örneklem alınan tarih dönemlerindeki haberler incelendiğinde gazetelerin haber başlıklarındaki yanlılığın değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 12. Gazetelere göre objektif/sübjektif başlıkların dağılımı

		İncelenen Dönem			Toplam
		Türk Uçağının Düşürülmesi	Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	
ZAMAN	OBJEKTİF	14	7	9	30
		25,9%	11,9%	15,3%	17,4%
	SÜBJEKTİF	40	52	50	142
		74,1%	88,1%	84,7%	82,6%
	Total	54	59	59	172
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
HÜRRİYET	OBJEKTİF	13	19	10	42
		27,1%	35,2%	29,4%	30,9%
	SÜBJEKTİF	35	35	24	94
		72,9%	64,8%	70,6%	69,1%
	Total	48	54	34	136
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SÖZCÜ	OBJEKTİF	12	19	3	34
		25,5%	37,3%	10,7%	27,0%
	SÜBJEKTİF	35	32	25	92
		74,5%	62,7%	89,3%	73,0%
	Toplam	47	51	28	126
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5.1.9. Suriye devlet başkanının adının haberlerdeki yazılışına ilişkin bulgular

Suriye iç savaşının başlangıcı olarak kabul edilen Nisan 2011'den itibaren Türkiye ve uluslararası siyasi platformlarda Suriye konusu tartışılmaya başlanmıştır. Savaşın boyutu büyüdükçe hem Suriye'nin jeopolitik konumu hem de dünyadaki tarihi artalanı da olan siyasi bloklaşmalar görünür olmaya

başlamıştır. Siyasi olarak bloklaşmalar zamanla Suriye iç savaşında da açık bir taraf olarak inisiyatif kullanmaya başlamışlardır. Bu bağlamda Türkiye hükümetinin de bu konuda belirli bir pozisyon aldığı gözlemlenmiştir. Suriye devlet başkanının adı, savaşın başladığı ve ülke çapına yayıldığı dönemden itibaren Türkiye Cumhuriyeti hükümet sözcüleri ve başbakanı tarafından *Esed* olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır. Suriye devlet başkanının isminin yazılış tercihi, Türkiye’deki gazetelerin genel yayın politikalarındaki ayrımını görünür kılabilceği öngörüsü ile incelenmiştir. Bu kategoride kodlayıcılar arası uyum %99 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 13. Suriye devlet Başkanı adının “Esed” olarak kullanıldığı haberlerin gazetelere göre dağılımı

ESED			İncelenen Dönem			Toplam
			Türk uçağının düşürülmesi	Akçakale'ye havan mermisi düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	
ZAMAN	VAR		30	30	35	95
			55,6%	50,8%	59,3%	55,2%
	YOK		24	29	24	77
			44,4%	49,2%	40,7%	44,8%
	Total		54	59	59	172
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
HÜRRİYET	VAR		1	1	1	3
			2,1%	1,9%	2,9%	2,2%
	YOK		47	53	33	133
			97,9%	98,1%	97,1%	97,8%
	Total		48	54	34	136
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SÖZCÜ	YOK		47	51	28	126
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	VAR		-	-	-	-
			-	-	-	-
	Toplam		47	51	28	126
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 13'te "*Esed*" ismini en fazla kullanan gazetenin kendi haberleri içerisinde %55,2'lik (n=95) oran ile Zaman olduğu görülmektedir. Hürriyet gazetesi sadece 3 kez (%2,2) "*Esed*" ismini haberlerinde kullanmış, Sözcü gazetesinin ise hiçbir haberinde (n=0) *Esed* ismine yer vermediği gözlenmektedir.

Tablo 14'te ise Suriye iç savaşı ile ilgili haberlerde Suriye devlet başkanının adının *Esad* olarak yazıldığı haberlerin tarama sonuçları verilmiştir. Buna göre; Zaman gazetesinde incelenen 172 haberin sadece birinde *Esad* (n=1, %0,6) ismine rastlanmıştır. Gazetenin geri kalan 171 haberinde *Esad* ismi hiç görülmemiştir (n=171, %99,4). Hürriyet gazetesinde incelenen 136 haberin 60'ında (%44,1) *Esad* ismi kullanılmış geri kalan 76 (%55,9) haberde ise *Esad* ismine rastlanmamıştır. Tablo 13 ile karşılaştırıldığında gazete haberlerinin yarısından fazlasında Suriye devlet başkanının adı hiç geçmemiş geçtiği ise de ağırlıklı olarak *Esad* olarak yer verilmiştir. Sözcü gazetesi Suriye devlet başkanının isminin haberlerdeki kullanımında *Esed* yazılışını hiç tercih etmezken gazetenin incelenen 126 haberinin 44'ünde *Esad* olarak yazıldığı görülmüştür(%34,9). Haber çerçevelemelerinde sadece söylenen değil söylenenin ötesi ve onun etkileri araştırıldığından, Esad/Esed yazılışı değişkeni de kodlamaya dâhil edilmiştir. Bulgular incelendiğinde bu durumun; araştırmanın örnekleme alınırken yapılan yargısal tercihlerle tutarlı olduğu görünmektedir. Suriye olayları haberleşirken gazetelerin hükümet dilini kullanma veya kullanmaktan kaçınma durumları genel yayın politikalarına ışık tutmaktadır. Bu doğrultuda gazetelerin iktidar dilini sık kullanmaları, dengeli davranmaları veya kullanmaktan sıklıkla kaçınmaları gibi durumlar haberlerin çerçevelenişinde etkin bir süreç olarak kabul edilebilir. Gazetelerin Suriye

devlet başkanının isim yazımındaki tercihlerinin tarih periyotlarına göre dağılımı Tablo 13 ve 14’te sunulmaktadır.

Tablo 14. Suriye devlet başkanı adının “Esad” olarak kullanıldığı haberlerin gazetelere göre dağılımı

ESAD			İncelenen Dönem			Toplam
			Türk Uçağının Düşürülmesi	Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	
ZAMAN	VAR		1	0	0	1
			1,9%	,0%	,0%	,6%
	YOK		53	59	59	171
			98,1%	100,0%	100,0%	99,4%
	Toplam		54	59	59	172
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
HÜRRİYET	VAR		23	16	21	60
			47,9%	29,6%	61,8%	44,1%
	YOK		25	38	13	76
			52,1%	70,4%	38,2%	55,9%
	Toplam		48	54	34	136
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
SÖZCÜ	VAR		16	16	12	44
			34,0%	31,4%	42,9%	34,9%
	YOK		31	35	16	82
			66,0%	68,6%	57,1%	65,1%
	Toplam		47	51	28	126
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5.1.10. Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenışine ilişkin bulgular

Araştırmanın bu kısmında, örneklem alınan gazetelerin haber çerçeveleri ayrı ayrı incelenmiştir. Araştırmada kodlayıcılar arası uyumda en fazla zorluk çekilen kategori haber çerçeveleri olmuştur. Kodlayıcılara haber çerçeveleri içerikleri hakkında daha kapsamlı bilgi verilmesi ile kodlayıcılar arası uyum %91 olarak belirlenmiştir.

Zaman gazetesinde yer verilen haber çerçevelerine ilişkin veriler Tablo 15'te yer almaktadır. Araştırmanın bulgularına göre; Zaman gazetesinin en sık kullandığı haber çerçevesinin *Sorumluluk Çerçevesi* olduğu gözlenmiştir (n=45, %26,2). Gazetede ikinci olarak en fazla kullanılan çerçeve *Mağduriyet Çerçevesi* olarak tespit edilmiştir (n=34, %19,8). *Risk Çerçevesi* (n=20, %11,6) ve *Uluslararası Tepki Çerçevesi* (n=23, %13,4) birbirlerine yakın oranlarda gazetede yer almışlardır. Yukarıdaki çerçevelerin Zaman gazetesinde ağırlıklı olarak kullanılan çerçeveler olduğu saptanmıştır. Gazetenin, haberlerini yoğun bir şekilde, sorumluluğun Suriye devlet başkanı Beşsar Hafız el-Esed tarafında olduğu yönünde çerçevelediğı belirlenmiştir. Bu sorumluluk yalnızca Suriye'de yaşanan olaylara ilişkin değıl, Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansımaları olarak da aynı tarafta gösterilmiştir. Haberlerde sık kullanılan bir diğeri çerçeve olan *Mağduriyet Çerçevesi* ise Suriyeli sığınmacıların veya Suriye yönetimine karşı silahlı mücadelede bulunan grupların mağdur oldukları yönünde kullanılmıştır. Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde basın tarafından Suriye iç savaşının daha derin muhasebesi yapılmaya başlanıp olayın aktarılışında belirgin bir neden sonuç ilişkisi kurulmaya başlandığı gözlenmiştir. Bu eksenle olayın ne tür riskler barındırdığı, olayın çözümü için

sorumluluk alması gereken birimlerin tanımlanması yapılmaya çalışılmıştır. *Risk çerçevesi* ve *Uluslararası Tepki Çerçevesi* de bu noktaya temas etmektedir.

Tablo 15. Zaman gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevelenişi

ZAMAN	İncelenen Dönem			Toplam
	Türkiye Uçağının Düşürülmesi	Akçakale'ye havan mermisi düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	
Kriz çerçevesi	5	0	0	5
	9,3%	,0%	,0%	2,9%
Politika Çatışması Çerçevesi	6	1	3	10
	11,1%	1,7%	5,1%	5,8%
Risk Çerçevesi	0	3	17	20
	,0%	5,1%	28,8%	11,6%
Dini Ahlaki Çerçeve	0	3	1	4
	,0%	5,1%	1,7%	2,3%
Uluslararası Tepki Çerçevesi	10	7	6	23
	18,5%	11,9%	10,2%	13,4%
Mağduriyet Çerçevesi	14	6	14	34
	25,9%	10,2%	23,7%	19,8%
Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi	2	7	0	9
	3,7%	11,9%	,0%	5,2%
Başarısız Dış politika Çerçevesi	1	0	0	1
	1,9%	,0%	,0%	,6%
Güçsüzleştirme Çerçevesi	4	2	0	6
	7,4%	3,4%	,0%	3,5%
Belirsiz	0	1	0	1
	,0%	1,7%	,0%	,6%
Sorumluluk Çerçevesi	11	22	12	45
	20,4%	37,3%	20,3%	26,2%
Güçlendirme Çerçevesi	1	7	6	14
	1,9%	11,9%	10,2%	8,1%
Toplam	54	59	59	172
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zaman gazetesinin Suriye’de yaşanan olaylara ilişkin Türkiye’nin başarısız dış politika uyguladığı yönünde sadece 1 habere yer verdiği görülmektedir. Bu sayının bu kadar düşük olması gazetenin genel yayın politikasının “hükümet politikalarını destekleyen” yönde olması ile açıklanabilir. Gazetenin örneklem alınan tarih dönemlerine göre haberleri nasıl çerçevelediği Tablo 15’te incelenebilmektedir.

Zaman gazetesinde sıklığı %10’un altında olan çerçeveler *Kriz Çerçevesi* (n=5, %2,9), *Politika Çatışması Çerçevesi* (n=10, %5,8), *Dini Ahlaki Çerçeve* (n=4, %2,3), *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi* (n=9, %5,2), *Başarısız Dış Politika Çerçevesi* (n=1, %0,6), *Güçsüzleştirme Çerçevesi* (n=6, %3,5) ve *Güçlendirme Çerçevesi* (n=14, %8,1) olarak belirlenmiştir.

Hürriyet gazetesinde de *Sorumluluk Çerçevesi* (n=30, %22,1) en sık görülen çerçeve olmuştur (Tablo 16). Hürriyet gazetesinin gazetenin en sık kullandığı ikinci çerçeve ise *Güçlendirme Çerçevesi* olarak tespit edilmiştir. *Uluslararası Tepki Çerçevesi*’nin de %10’un üzerinde (n=14) kullanıldığı görülmüştür.

Hürriyet gazetesinde taranan diğer haber çerçeveleri %10’un altında seyrederek birbirine yakın oranlarda dağılım göstermektedir. Gazetede en az görülen haber çerçevesi ise *Dini Ahlaki Çerçeve* (n=1, %0,7) olarak belirlenmiştir.

Hürriyet gazetesinin haber çerçevelerinin genel dağılımı incelendiğinde sıklıklar arasında bir uçurumun söz konusu olmadığı görülmektedir (Tablo 15). Bu durum gazetenin daha dengeli yayın yaptığına ilişkin kanıyı güçlendirmektedir. *Sorumluluk çerçevesinin* sık görülmesi; savaş veya çatışma

ortamlarında olayları haberleştirmede bir sorumlunun ortaya çıkarılma arzusunun varlığına işaret etmektedir.

Tablo 16. Hürriyet gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi

HÜRRİYET	İncelenen Dönem			Toplam
	Türkiye Uçağının Düşürülmesi	Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	
Kriz Çerçevesi	2	1	1	4
	4,2%	1,9%	2,9%	2,9%
Politika Çatışması Çerçevesi	6	4	0	10
	12,5%	7,4%	,0%	7,4%
Risk Çerçevesi	2	5	4	11
	4,2%	9,3%	11,8%	8,1%
Dini Ahlaki Çerçeve	0	1	0	1
	,0%	1,9%	,0%	,7%
Terör Çerçevesi	0	1	6	7
	,0%	1,9%	17,6%	5,1%
Uluslararası Tepki Çerçevesi	3	6	5	14
	6,3%	11,1%	14,7%	10,3%
Mağduriyet Çerçevesi	6	2	1	9
	12,5%	3,7%	2,9%	6,6%
Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi	0	8	2	10
	,0%	14,8%	5,9%	7,4%
Başarısız Dış politika Çerçevesi	4	0	2	6
	8,3%	,0%	5,9%	4,4%
Güçsüzleştirme Çerçevesi	6	3	1	10
	12,5%	5,6%	2,9%	7,4%
Belirsiz	3	0	0	3
	6,3%	,0%	,0%	2,2%
Sorumluluk Çerçevesi	11	10	9	30
	22,9%	18,5%	26,5%	22,1%
Güçlendirme Çerçevesi	5	13	3	21
	10,4%	24,1%	8,8%	15,4%
Toplam	48	54	34	136
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zaman gazetesinden farklı olarak Hürriyet gazetesi, *Güçlendirme Çerçevesini* sık diyebileceğimiz oranda kullanmıştır. *Güçlendirme Çerçevesinin* en fazla Akçakale'ye havan mermisi düşmesi olayından sonra kullanıldığı görülmektedir (n=13, %24,1). Bu dönemde Türkiye'den Suriye'ye karşı bir askeri harekât olasılığından sıklıkla söz edilmiş ve Suriye ordusuna karşı Türkiye'nin askeri gücünün daha yüksek olduğuna işaret eden haber çerçeveleri kullanılmıştır. Nitekim Hürriyet gazetesinde yayınlanan haberlerin odağının genel olarak bir tarafın gücünü daha fazla ön plana çıkarma yönünde olduğu söylenebilir.

Tablo 16'da %10'un altında yer alan diğer çerçeveler *Kriz Çerçevesi* (n=4, %2,9), *Politika Çatışması Çerçevesi* (n=10, %7,4), *Risk Çerçevesi* (n=11, %8,1), *Terör Çerçevesi* (n=7, %5,1), *Mağduriyet Çerçevesi* (n=9, %6,6), *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi* (n=10, %7,4), *Başarısız Dış Politika Çerçevesi* (n=6, %4,4), *Güçsüzleştirme Çerçevesi* (n=10, %7,4) olarak belirlenmiştir.

Araştırmada ele alınan bir diğer gazete olan Sözcü'ye ilişkin veriler Tablo 17'de gösterilmektedir. Buna göre Sözcü gazetesinin en sık kullandığı haber çerçevesi (n=32, %25,4) Zaman ve Hürriyet gazetelerinde olduğu gibi *Sorumluluk Çerçevesi*dir. Ayrıca gazetenin incelenen 25 haberinde (%19,8) *Başarısız Dış Politika Çerçevesine* rastlanmıştır. Bu sayı, gazetenin ikinci olarak en fazla kullandığı çerçevenin sıklığını belirtmektedir. Üçüncü sırada ise 21 haber ve %16,7'lik sıklıkla *Risk çerçevesi* gelmektedir. Bu çerçeveler her gazete için farklı sorumlular, farklı riskler ve farklı başarısızlık kriterleri ifade etmektedir. Zaman gazetesinde sorumlu olarak gösterilen taraf ile Sözcü gazetesinin tarif ettiği sorumluların tamamen birbirine zıt çatışan gruplar oldukları görülmüştür.

Buradan hareketle haber çerçevelerinin belirli yönlendirmelere yer verdiği, ancak bu yönlendirmelerin neler olduğuna dair haber içerikleri olmadan net bir bilgi vermedikleri de söylenebilir. Çerçeveleme araştırmalarında ve bu araştırmada önem arz eden nokta, gazetelerin hangi çerçeveleme (bilişsel yönlendirme) şemalarına sıklıkla yer verdikleridir.

Tablo 17. Sözcü gazetesinde Suriye haberlerinin çerçevesi

SÖZCÜ	İncelenen Dönem			Toplam
	Türkiye Uçağının Düşürülmesi	Akçakale'ye Havan Mermisi Düşmesi	Hatay Reyhanlı Patlaması	
Politika Çatışması Çerçevesi	3	0	0	3
	6,4%	,0%	,0%	2,4%
Risk Çerçevesi	7	8	6	21
	14,9%	15,7%	21,4%	16,7%
Dini Ahlaki Çerçeve	0	1	5	6
	,0%	2,0%	17,9%	4,8%
Terör Çerçevesi	0	4	5	9
	,0%	7,8%	17,9%	7,1%
Uluslararası Tepki Çerçevesi	2	0	0	2
	4,3%	,0%	,0%	1,6%
Mağduriyet Çerçevesi	2	0	1	3
	4,3%	,0%	3,6%	2,4%
Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi	5	10	0	15
	10,6%	19,6%	,0%	11,9%
Başarısız Dış Politika Çerçevesi	10	13	2	25
	21,3%	25,5%	7,1%	19,8%
Güçsüzleştirme Çerçevesi	4	1	0	5
	8,5%	2,0%	,0%	4,0%
Belirsiz	1	1	0	2
	2,1%	2,0%	,0%	1,6%
Sorumluluk Çerçevesi	12	12	8	32
	25,5%	23,5%	28,6%	25,4%
Güçlendirme Çerçevesi	1	1	1	3
	2,1%	2,0%	3,6%	2,4%
Toplam	47	51	28	126
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zaman gazetesinin *Başarısız Dış Politika Çerçevesine* sadece 1 kez yer verdiği Tablo 15'te görülmektedir. Sözcü gazetesi bu çerçeveyi sık kullanarak, Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansımalarının Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin uyguladığı başarısız dış politikalardan kaynaklandığına vurgu yapmaktadır. Zaman gazetesinin ise bu çerçeveye çok az yer vererek, böyle bir durumun söz konusu olmadığı yönünde pozisyon aldığı söylenebilir.

Sözcü gazetesinin *Risk Çerçevesine* de önemli ölçüde yer verdiği tespit edilmiştir. Sözcü gazetesi toplamda 21 defa (%16,7) *Risk Çerçevesini* kullanarak, Suriye iç savaşının neden olduğu olası riskleri daha fazla görünür kılmayı tercih ettiği söylenebilir. Bu riskler Suriye iç savaşının Türkiye'ye ve çevre ülkelere verebileceği ekonomik, siyasi zararlara vurgu yapan çerçeve olarak tanımlanmıştır. Sözcü gazetesinde göze çarpan bir diğer haber çerçevesi ise *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesidir* (n=15, %11,9). Gazetenin bu çerçeveye sık denilebilecek oranda yer vermesi, savaşın bölge ve Türkiye ekonomisine mevcut veya olası olumsuz etkilerini ön plana çıkarma eğiliminde olduğu anlamına gelmektedir.

Sözcü gazetesinde diğer iki gazeteden farklı oranda *Terör Çerçevesi* sıklığı da tespit edilmiştir (n=9, %7,1). Bir başka deyişle Sözcü gazetesinde incelenen 126 haberlerin 9'unda savaşa müdahil olan herhangi bir taraf ile terörizm ilişkilendirilmiştir. Tablo 16'da %10'un altında yer alan diğer çerçeveler *Politika Çatışması Çerçevesi* (n=3, %2,4), *Risk Çerçevesi* (n=), *Dini Ahlaki Çerçeve* (n=6, %4,8), *Uluslararası Tepki Çerçevesi* (n=2, %1,6), *Mağduriyet Çerçevesi* (n=3, %2,4), *Güçsüzleştirme Çerçevesi* (n=5, %4,0), *Güçlendirme Çerçevesi* (n=3, %2,4) olarak belirlenmiştir.

5.2. Özet, Tartışma ve Öneriler

Bu başlık altında öncelikle araştırmanın bulgularına ilişkin genel bir değerlendirme yapıp çalışma özetlenecektir. Ardından araştırma konusu tartışılıp öneriler sunulacaktır.

5.2.1. Özet

15 Mart 2011 tarihinde başlayan ve günümüzde hala devam etmekte olan Suriye iç savaşı etkisini zamanla Türkiye sınırlarına kadar taşımıştır. İç savaşın Türkiye'ye her yansıması siyasi çevreler ve kamuoyu tarafından tartışılmıştır. İç savaşın Türkiye'ye etkisi medya aracılığı ile görünür olmuş, olayın tartışılma biçimi de medyadan edinilen bilgi eşliğinde oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Suriye iç savaşının gazetelerdeki sunuluş biçiminin derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Haberlerin nasıl sunulduğu, haberlerin hangi gizli mesajları verdiğini öğrenmek amacı ile Suriye haberlerinin Türkiye basınında nasıl çerçevelendiği bu çalışmanın hareket noktası olmuştur. Çünkü haber çerçeveleri; herhangi bir olaya ilişkin belli bir problem tanımını, neden-sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve çözüm önerilerini içeren işleyiş yapıları olarak kabul edilmektedir. Çalışmada öncelikle literatür taranmış olup haber çerçeveleme teorisi detaylı olarak anlatılmıştır. Ardından Suriye iç savaşının başlangıç ve günümüzdeki seyri hakkında kısa bir özetleme yapılmıştır. Okuyucu zihninde bahsi geçen işleyiş yapılarının nasıl oluşabileceğini görünür kılmak amacı ile Suriye iç savaşının Türkiye'ye yansıdığı dönemlerde ele alınan gazeteler üzerinden içerik ve çerçeveleme analizi yapılmıştır.

Bu araştırmada Suriye’de cereyan eden olaylar ile ilgili haber çerçeveslerinin Türkiye basınına temsilen seçilen 3 gazete (Zaman, Hürriyet, Sözcü) ve önemli olarak kabul edilen 3 tarih periyodu üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada konu ile doğrudan ilgili 434 haber olduğu belirlenmiştir. Haber çerçeveslerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada haberin büyüklüğü veya niceliğinden çok haber öznitelikleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın genel olarak şu unsurlar göze çarpmıştır; Zaman ve Hürriyet gazetelerinin en fazla “*Kurum Muhabiri*” menşeli haberlere yer vermesi, gazetelerin haber çerçeveslerini inşa eden unsurlardan birinin kurumun muhabirleri olduğuna işaret etmektedir. Sözcü gazetesinin ise DHA menşeli haberleri yoğunlukla kullandığı görölmüştür. Bundan dolayı Sözcü gazetesinin DHA paralel haber çerçevesi oluşturduğu ileri sürülebilir. Ayrıca gazete haberlerindeki Avrupa, İran ve Amerika kökenli ajanslarından alıntı sıklığı, Türkiye basınına haber kurgularında kendi iç dinamiklerinden daha fazla beslendiğı sonucuna işaret etmektedir.

İncelenen gazetelerin genel yayın politikalarındaki farklı olmasına rağmen benzer haber kaynaklarından beslendikleri söylenebilir. *Siyasi ve Resmi Kurumlar* 3 gazetede de en fazla kullanılan haber kaynağı olmuştur. Bu durum Suriye iç savaşının yaşandığı dönemlerde enformasyonun baskın kaynağına ilişkin de ipucu vermektedir.

İncelenen tüm gazete haberlerinin başlık tonları ağırlıklı olarak negatif olarak görölmüştür. Bu sonuçtan hareketle gazetelerin, Suriye’de cereyan eden olayların negatif yönlerini ön plana çıkarıldıkları söylenebilir. Haber başlıkları

tonunun haber çerçevelerinin tonunu, dolayısıyla bu durumun da bireysel çerçevelerin de tonuna etkilediği ileri sürülebilir.

Haber görsellerine ilişkin bulgular ise haberlerin görsel çerçeveleri açısından önemli bir veri olarak kabul edilebilir. Bu çalışma medya çerçevelerine yönelik olduğundan görsel içerikler medya çerçevelerine etki eden unsur olarak değerlendirilmiştir. Araştırmada örneklem alınan 3 gazetenin de *haber odağındaki kişileri* görsel olarak ön plana çıkarmaları, haberlerde baskın çerçevenin haber odağı ile paralel çizgide olduğunu düşündürmektedir.

Olay tanımlamaları bağlamında incelenen haberlerde örneklem alınan gazetelerin tümünün, Suriye’de yaşananlara ağırlıklı olarak *Savaş/iç savaş* şeklinde yer verdiği görülmüştür. Ayrıca gazetelerin olaylara ilişkin *provokasyon/tahrik, özgürlük mücadelesi, terör saldırısı, eylem, katliam, gelişme, protesto/isyan, görüşme, zulüm, çatışma* ve *gerilim* şeklindeki tanımlara da yer verdikleri görülmüştür.

İncelenen gazetelerin Suriye yönetimi karşıtı gruplara ilişkin %59 oranında hiçbir tanımlamaya yer vermedikleri görülmüştür. Yer verilenlerde ise *muhafif* tanımlamasının ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu tanımlamaya en fazla Zaman gazetesinde, en az ise Sözcü gazetesinde rastlanmıştır.

Suriye yönetimine ilişkin tanımlamalarda da incelenen gazetelerin yine tanımlama yapmaktan yüksek sıklıkla kaçındıkları görülmüştür. En fazla yapılan tanımlamanın “*Rejim*” yönünde olduğu tespit edilmiştir. Zaman gazetesi “*Rejim*” tanımlamasını en fazla yapan gazete olurken, Sözcü gazetesi en az kullanan gazete olarak bulgulanmıştır.

Bir diğ er önemli analiz birimi olan haber başlıklarının yanlılığı incelenmesi sonucunda; Zaman gazetesinin *sübjektif* haber başlığını en fazla kullanan gazete olduğu görülmüştür. Zaman gazetesini bu konuda Sözcü gazetesini takip etmiştir. Hürriyet gazetesini ise görece en az *sübjektif* başlık kullanan gazete olarak değerlendirilmiştir.

Suriye devlet başkanının isminin yazılışı konusunda Zaman gazetesinin yüksek oranda Esed, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinin ise Esad yönünde tercih yaptıkları görülmüştür.

Araştırmanın iskeletini oluşturan Suriye haberlerinin Türkiye basınıni temsilen seçilen 3 gazetede ki çerçevelenişi 3 ayrı tabloda incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Zaman, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinde en sık tekrar eden çerçevenin *Sorumluluk  er evesi* olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda gazetelerin, haber içeriğindeki mesele/konu hakkında belirli grupları veya devleti sorunun sebebi olarak gösterdikleri veya çözümünden sorumlu tuttıkları söylenebilir. Ayrıca incelenen gazetelerin; *Kriz  er evesi*, *Risk  er evesi*, *Politika  atışması  er evesi* *Dini Ahlaki  er eve*, *Ekonomik Sonuçlar  er evesi*, *Uluslararası Tepki  er evesi*, *Başarısız Dış Politika  er evesi*, *Güçsüzleştirme  er evesi*, *Güçlendirme*  er evelerine belirli oranlarda yer verdikleri görülmüştür.

5.2.2. Tartışma

Haber  er eveleme kuramı bağlamında genel bir değerlendirme yapıldığında en belirgin sorunun araştırma tipolojilerinin bir birinden kopuk olduğu

söylenebilir. Kimi araştırmacılar bu sorunun bir avantaj olduğu yönünde değerlendirme yaparken, kimi araştırmacılar da bir bilimsel kuramın yönteminin daha açık ve net olması gerektiği kanısındadırlar.

Tipolojik tartışmalarda çerçeveleme araştırmalarının belirli bir yöneme oturmasının, kuramın potansiyelini kısıtlayacağı ve sınırlarını daraltacağı yönünde görüşler mevcuttur. Diğer yandan ise iletişim çalışmaları içinde çerçevelemeyi inşacı yaklaşım, ikinci aşama gündem belirleme, etki modeli olarak çerçeveleme olarak üç alanda görebilmekteyiz. Çerçeveleme sözcüğü etimolojisi itibarı ile belirli bir çağrışım yapmaktadır. Dolayısıyla tüm iletişim çalışmalarında kavram anlamlı hale gelebilmektedir. Çerçevelemeyi bir etki modeli olarak ortaya çıkaran Robert M. Entman'ın önerisi gündem belirleme ve inşacı yaklaşım açısından çerçevelemenin bir adım ötesine geçirmektedir. Medya ve birey çerçeveleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı öneren ve araştıran bu model tüm iletişimsel süreçlerde uygulanabilir görülmektedir.

Suriye haberlerini konu alan ve haberlerin çerçevelerini inceleyen bu çalışmada haber öncesi süreç ve kurumsal yapılar ile haber çerçeveleri arasında bir ilişkinin olabileceği ileri sürülebilir. Çalışma, sınırlı gazete ve zaman periyodu ile kısıtlandığından, belirli bir dilim hakkında bilgi vermektedir. Haber çerçevelerinin neler olduğunun saptanması birey çerçevelerinin incelenmesinin ön hazırlığı olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada ortaya çıkan tüm çerçevelerin okuyucu zihninde aynı yönde çerçeveler oluşturabileceğini ileri sürmektedir. Suriye konusunda olayların cereyan ediş biçimine ilişkin tanımlamalar okuyucuya benzer veya aynı tanımlamayı yapma imkânı sunmaktadır. Faillere ilişkin yapılan tanımlamalar ve Suriye devlet başkanına hitap ediş biçimi de

okuyucuyu aynı istikamette tanımlamalar yapmaları ve hitap etmeleri şeklinde yönlendirebilir.

5.2.3. Öneriler

Bu çalışmadan belirlenen üç önemli tarih periyodu ve 3 gazetede Suriye’de cereyan eden olaylarla ilgili haberler içerik ve çerçeveleme analizi uygulamasıyla sorgulanmıştır. Bu çerçevede çalışmaya yönelik öneriler olarak şunlar sıralanabilir:

- Haber görselleri görsel çerçeveleme analizi ile incelenip çalışma güçlendirilebilir.
- Daha fazla araştırmacı ile daha geniş bir zaman dilimi ve gazete örnekleme ile çalışma genişletilebilir.
- Bu çalışmada haber çerçeveleri incelenmiş olup fokus grup ve anket yöntemi ile birey çerçeveleri arasındaki ilişki ölçülebilir.
- Çalışma gündem belirleme araştırması ile geliştirilip desteklenebilir.
- Çerçeveleme araştırmaları sosyal medyaya uyarlanıp yeni medya çalışmalarında etkin bir yöntem olarak kullanılabilir.
- Çerçeveleme araştırmaları birey çerçevelerine daha fazla yönelmelidir.

EK

Suriye haberlerinde yer alan Haber çerçeveleri ve çerçevelere etki eden unsurların neler olduğunun ortaya konulduğu bu çalışmanın kodlama kılavuzu 2 ana kategori üzerinden belirlenmiştir.

1. Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevelenişine etki eden unsurlara ilişkin bulgular

HABER MENŞEİ
1: AA (Anadolu Haber Ajansı)
2: Cihan (Cihan Haber Ajansı)
3: DHA
4: İHA
5: Dış Haberler
6: Kurumun Kendi Muhabiri
7: Anka
8: Avrupa:
9: Amerika
10: Rusya
11: Diğer
12. Belirtilmemiş
13. İran

Haberlerde rastlanan Ajanslar kodlama kılavuzuna eklenirken, haber menşei olarak ülke ajansları belirtilen haberler için Avrupa, Amerika, Rusya, İran olmak üzere 4 kategori eklenmiştir. Bu kategoriler örneğin; “Rusya devlet kanalına konuşan Esad” şeklindeki haberler Rusya olarak kodlanmıştır.

Haber Kaynağı
1. Siyasiler /milletvekilleri/resmi kurumlar
2. Gazeteciler/ajanslar/sosyal medya
3. Yerli sivil toplum kuruluşları
4. Yabancı sivil toplum
5. Yabancı siyasi/askeri örgütler/kişiler
6. Başbakan/başbakanlık
7. Akademisyen/ bilim insanı
8. Yabancı gazeteler/ajanslar
9. Genel Kurmay Başkanlığı/ başkanı /EGM
10: Kurumun muhabiri
11. Silahlı grup örgüt yöneticileri/yakınları/rejim karşıtları
12. Diğer (ekonom, iş insanı)
13. Belirtilmemiş
14. Sığınmacı

HOYK: haberin odağında yer alan kişi
1: Dışişleri bakanı
2: Başbakan
3: Rejim karşıtları
4: Yerli siyasi parti /liderleri mensupları(dışişleri ve başbakan dışında)
5: Esad/Esed
6: Sivil toplum örgütü üyeleri
7: Sanatçılar yerli
8: Yabancı siyasi/askeri yetkili
9: Askeri yetkililer/ kurumlar/birimler
10: Diğer (savaş mağduru, silahlı gruplar)

SK: Sayfadaki konum
1: ÜST
2: Otra
3: Alt

BT: Başlıkların tonu
1:Pozitif
2:Negatif
3:Nötr

OİS: Olaya ilişkin sıfatlar
1: Terör saldırısı
2: Eylem
3: Gelişme
4: Protesto/isyan
5: Katliam
6: Kriz
7: Görüşme
8: Saldırı
9: Zulüm
10: Çatışma
11: Provakasyon/ tahrik
12: Gerilim
13: Diğer (yardım,infaz)
14:Yok
15. Savaş/ iç savaş/karışıklık
16. Özgürlük mücadelesi

GORI: Görsel unsurların içeriği
1: Haber odağındaki kişi/ kişiler
2: Savaş/ çatışma
3: Patlama
4: Ölü/cenaze
5: Asker
6: Diğer (toplantı,dükkan,yolcu uçağı)
7: Yok
8: Askeri techizat/ silah
9: Grafik logo /harita/afiş(kupür)
10: Siyasiler yabancı
11: Siyasiler yerli
12. Muhalif/ rejim karşıtı
13. Protestocu savaş karşıtı
14. Sığınmacı

HT: Haberin tonu
1: Pozitif
2: Negatif
3: Nötr

Aşağıdaki tabloda yönetim karşıtı gruplara ilişkin sık kullanılan ifadeler yer alıp kodlama bu kılavuz eşliğinde yapılmıştır.

FAİS MHL: Faile ilişkin sıfatlar
1:Terörist/militan/örgüt
2: Zayıf
3: Zalim
4: Masum/ mazlum
5: Kanlı
6: Muhalif
7: İsyancı
8: Sivil halk
9: Protestocu
10: Yok

Aşağıdaki tabloda Suriye yönetimine ilişkin sık kullanılan tanımlamalar yer almakta olup kodlama bu kılavuz eşliğinde yapılmıştır.

FAİS ESD: Faile ilişkin sıfatlar Esad
1:Terörist
2: Zayıf
3: Zalim
4: Katil
5: Kanlı
6: Vahşi
7: Diktatör
8: İşbirlikçi
9: Suriye yönetimi/hükümeti/rejimi (rejim vurgusu dönüşüme işaretler)
10: Yok
11. Baskıcı

2. Suriye haberlerinin çerçevelenış biçimine ilişkin kodlama rehberi

Bu kısımda tabloda belirtilen haber çerçeveleri haber içeriklerinde aranmıştır. Aşağıdaki kılavuz eşliğinde kodlama yapılmıştır.

Çerçeveler
1: KRZÇ: Kriz çerçevesi
2: PÇ: Politika Çatışması Çerçevesi
3: RÇ: Risk Çerçevesi
4: DAÇ: Dini Ahlaki Çerçeve
5: TÇ: Terör çerçevesi
6: UTÇ: Uluslararası tepki çerçevesi
7: MÇ: Mağduriyet çerçevesi
8: EZÇ: Ekonomik sonuçlar çerçevesi
9: BDPÇ: Başarısız dış politika çerçevesi
10: Güçsüzleştirme (ekonomi haberi gibi görünen fakat güçsüzlüğe vurgu yapan haberler)
11. Belirsiz
12: SÇ: Sorumluluk Çerçevesi
13: GÇ: Güçlendirme (Abd ve uluslararası destek, silah gücü ekonomik vs)

Başlıkların Yanlılığı
1: Objektif
2: Subjektif

Gazeteler
Periyot: 1. Türkiye uçağının düşürölmesi 22 Haziran 22 Temmuz 2012
Periyot: 2. Akçakale'ye mermi düşmesi 5 Ölü 3 Ekim 3 Kasım 2012
Periyot: 3. Hatay Reyhanlı Patlaması 11 Mayıs- 11 Haziran 2013

Gazete 1: Zaman
Gazete 2: Hürriyet
Gazete 3: Sözcü

Esed/ Esad
1: Var
2: Yok

Kaynakça

- Akçalı, S. ve Toker, H. (2012). 22 Temmuz, Oslo, Norveç: Toplum kendini sorguluyor Breivik saldırısı örnek olayı. *The Journal of Academic Social Science Studies* , 5 (7), 28-48.
- Aksoy, S. (2012). Genetiği değiştirilmiş organizmalara ilişkin tartışmaların Türk basınında çerçevelenişi. *Selçuk İletişim Dergisi*. 7 (3), 191-205.
- Atabek, N. (1998). Medya gündeminin oluşumu. *Kurgu Dergisi*, (15), 20-32.
- Atabek, N. ve Uztuğ, F. (1998). Haberlerde çerçeveleme ve öne çıkarma. *Kurgu Dergisi*. (15), 96-105.
- Atılır, E. (2007). *Yasama gündeminin medya gündemine yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Bat, M. ve Vural, Z. B. A. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne yönelik bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 5 (20), 33-48.
- Binark, M. ve İrvan, S. (1992). Türk basınının dış haber söylemi. *Amme İdaresi Dergisi*, 25 (4), 147-163.
- Callaghan, K. ve Schnell, F. (2001). Assessing the democratic debate: How the news media frame elite policy discourse. *Journal of Political Communication*. 18, 183- 212.

- Cangöz, İ. (2012). İletişim Kuramları. *Medya ve İletişim*. (Ed: Gürcan, H.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 50- 72.
- Çakır, H. (2007). Geleneksel gazetecilik karşısında internet gazeteciliği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 123-149.
- Çoban, M. (2009). *Egemen söylemin yeniden üretilmesinde haber çerçeveleme: Kanal D ve STV örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Dağtaş, E. (2006). *Türkiye’de Magazin Basını*. Ütopya yayınevi: Ankara
- Dağtaş, E. ve Atabek, N. (1998). *Kamuoyu ve İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniv. Eğitim Sağlık ve Bilimsel Çalışmaları Vakfı.
- Demiroğlu, H. (2012). *Kriz haberciliği bağlamında domuz giribi haberlerindeki panik unsurlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni medya kavramı çerçevesinde internet günlükleri - bloglar ve gazeteciliğe yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 1 (12), 113-122.
- Durur, E. (2011). İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı ve Haberin Çerçevesi. *Atatürk İletişim Dergisi*, (2), 21-32.

Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43 (4), 51-58.

Erdoğan, İ. (2011). Gündem koyma ve saptama yaklaşımında bir araştırma geleneği ve tasarımı olarak çerçeveleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, (2), 4-62.

Erdoğan, İ. (2014). Siyasal liderlerin haber fotoğraflarında görsel çerçeveleme yanlılığı: 2014 Türkiye yerel seçim kampanyası örneğinde gazete haberciliğinin karşılaştırmalı çözümlemesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 39. <http://www.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/busayi/1.pdf> (Erişim tarihi: 24.02.2015).

Gezgin, S. (2006). Medya merceğinde Almanya ve Türkiye. 20. *Alman-Türk Gazeteciler Semineri*, Ankara: Konrad.

Gorp, V. (2005). Where is the frame?: Victims and intruders in the Belgian press. *European Journal of Communication*, 20, 484- 498. <http://ejc.sagepub.com/cgi/content/abstract/20/4/484> (Erişim tarihi: 23.09.2014).

Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Güngör, N. (2011). *İletişim kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

- İrvan, S. (2008). Gündem belirleme yaklaşımının genel bir değerlendirmesi. *Gündem belirleme ve kuram araştırmaları* (Ed: C. Yaşın). Ankara: Yargı Yayınevi, 55-84.
- Jeanneney, N. (1998). *Medya tarihi*. (Çev: E. Altuk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kılıç, D. (2003). Haber yapma sürecinde editör ve editoryal sistem. *Kurgu Dergisi*. 8(20), 63-74.
- Kılıç, D. (2007). Türk basınında İran Nükleer Krizi'nin sunumu? Haberlerin çerçevelenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6, 67-78.
- Kılıç, D. (2012). Medya kavramı ve toplum. *Medya ve İletişim*. (Ed: Gürcan, H.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, ss. 72-92.
- Koenig, T. (2004). Reframing frame analysis sytematizing the empirical identification of frames using qualitative data analysis software. *ASA Annual Meeting'*de sunulmuş bildiri özeti. http://www.restore.ac.uk/lboro/research/methods/Frames_and_CAQDA_S_ASA.pdf (Erişim tarihi: 05.04.2015).
- Laughey, D. (2010). *Medya çalışmaları: teoriler ve yaklaşımlar*. (Çev: A. Toprak) İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lippmann, W. (1965). *Public opinion*. Newyork: The Free Press.

McCombs, M. E. ve Shaw, D. (2008). *Kitle iletişiminin gündem belirleyici işlevi*. (Çev: Türer, A. L.). Ankara: Yargı Yayınevi.

Nalçaoğlu, H. (2003). Medya toplum ilişkisini anlamak üzere bir çerçeve. *Medya ve Toplum* (Ed: S. Alankuş). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 43-57.

Nelson, T.; Clawson, R.; Oxley, Z. (1997). Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance. *The American Political Science Review*, 567-583.

<http://links.jstor.org/sici?sici=00030554%28199709%2991%3A3%3C567%3AMFOACL%3E2.0.CO%3B2-O>

Neuman, R. W.; Just, M. R.ve Crigler, A. N. (1992). *Common knowledge. News and contruction of political meaning*. Chicago: University of Chicago Press

Oskay, Ü. (1997). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.

Özarslan, H. ve Güran, M. S. (2013). Çerçeveleme teorisinin halkla ilişkilerde kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Konya Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 299-313.

Özer, Ö. (2009). *Eleştirel haber çözümlemeleri*. Eskişehir: İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Özkan, A. (2004). *Siyasal İletişim*. İstanbul: Nesil Yayınları.

- Quinsaas, S. (2014). Competing news frames and hegemonic discourses in the construction of contemporary immigration and immigrants in the united states. *Mass Communication and Society*, 17 (4), 573-596.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media affects. *Journal of Communication*, 49, 103-122.
- Scheufele, D. A. ve Iyengar, S. (2011). The state of framing research: A call for new directions. *The Oxford Handbook of political communication theories* (Ed: K. Kenski ve K. H. Jamieson). New York: Oxford University Press.
- Seçim, F. (1993). Haber kavramı ve ABD basınında dış haberler. *Kurgu Dergisi*. 12, 207-213.
- Soroka, S.; Lawyor, A.; Farnsworth S. ve Young I. (2012). Mass media and policy making. Handbook of the policy process. (Ed: E. Araral, S. Fritzen, M. Howlett, M. Ramesh ve X. Wu). <http://www.snsoroka.com/files/Media&Policymaking.pdf> (Erişim tarihi: 16.12. 2003).
- Şimşek, S. (2003). İnternet sitelerindeki haberlerin gündem belirleme üzerindeki etkilerine yönelik uygulamalı bir çalışma. *Selçuk İletişim Dergisi*, 2 (4), 121-133.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2013). *Kitle iletişim araştırmaları ve kuramları*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Tokgöz, O. (2000). *Temel gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Toruk, İ. (2006). Gençliğin sosyal medya kullanma alışkanlıkları üzerine bir analiz. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 475-489.
- Turan, N. (2007). *Yeni medya ve gazetecilik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Tversky, A. ve Kahneman, D. (1981). The framing of decisions and psychology of choice. *Journal of Science New Series*, 211(4481), 453-458.
- Vreese, C. H.; Peter, J. ve Sementko, H.A. (2001). Framing politics at the launch of the Euro: A cross-national comparative study of frames in the news. *Political Communication*, 18, 107-122.
- Yeo, E.; Park, K. ve Arabi, A. (2007). News framing West Nile Virus ? An outbreak of new health hazard. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 1 (2).
- Yüksel, E. (2007). Kamuoyu oluşturma ve gündem belirleme kavramları nerede kesişmekte, nerede ayrılmaktadır?. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 571-586.
- Yüksel, E. (2004). *28 Şubat sürecinde medya, MGK ve siyaset bağlantısı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Yüksel, E; Ceyhan, Ç; Öğüt, P.; Bekiroğlu, O.; Altunlu, H. ve Zerman, S. (2009).
Cumhuriyet mitingleri'nin yaygın gazetelerde sunumu. *Sihirli Aynanın
Sırları*. (Ed: E. Yüksel). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss. 53.